

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Ženy mají oči

Motivy a figury v české ženské poezii mezi lety 1968 - 1989

Lukáš Vavrečka

**Diplomová práce
2011**

**University of Pardubice
Faculty of Arts and Philosophy**

Women Have Got Eyes.

Motifs and Figures in Czech Female Poetry since 1968 to 1989.

Lukáš Vavrečka

2011

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Lukáš VAVREČKA**
Osobní číslo: **H09663**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Název tématu: **Ženy mají oči. Motivy a figury v české ženské poezii mezi lety 1968-1989.**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Název práce *Ženy mají oči* odkazuje hned k několika skutečnostem: Jednak jsou oči v ženské poezii nejčastěji se vyskytujícím motivem, jednak je tímto názvem naznačena důležitost tohoto motivu v básnickém sdělení. Práce se zabývá motivickým rozbořem poezie psané výhradně českými ženami - a to v letech 1968-1989. Úkolem autora bude jednak pojednat o jednotlivých motivech a figurách (případně o jejich skupinách) tak, aby výsledkem byl konsistentní celek z určitého úhlu popisující ženskou poezii v daném období. Zároveň bude věnována pozornost souvislostem mezi užíváním určitých motivů a historickým kontextem.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Vladimír Novotný, Ph.D.**
Katedra literární kultury a slavistiky

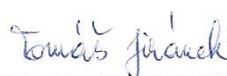
Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2011**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

Primární literatura ANTOŠOVÁ, S.: Kalendář šestého smyslu. 1995. ANTOŠOVÁ, S.: Říkají mi poezie. BB, 1987. BRATRŠOVSKÁ, Z.: Džbán bez ucha. Praha : MF, 1983. BRATRŠOVSKÁ, Z.: Klínopis v notesu. Praha : ČS, 1987. ČAČALOVÁ, L.: Doteky. New York : Universal Publishers of Schenectady, 1979. ČAČALOVÁ, L.: Milostný akord. München : Poezie mimo domov, 1991. ČAČALOVÁ, L.: Popravy a Vzkříšení. München : Poezie mimo domov, 1986. ČEREPKOVÁ, V.: Extra dry silence. In: Č. V.: Básně. Praha : Torst, 2001. ČEREPKOVÁ, V.: Ryba k rybě mluví. Praha : ČS, 1969. ČEREPKOVÁ, V.: Ztráta řeči. In: Č. V.: Básně. Praha : Torst, 2001. FISCHEROVÁ, S.: Chvění závodních koní. Praha : MF, 1986. FOJTOVÁ, V.: Klíče. Praha : Práce, 1990. HAUKOVÁ, J.: Mezi lidmi a havrany. Praha : ČS, 1965. HAUKOVÁ, J.: Země nikoho. Praha : Práce, 1970. HORYNOVÁ, M.: Černobílá stěna. Pulchra, Praha 2007. CHYTILOVÁ, L.: Nebe nadoraz. Praha : Alternativa, 1995. JIROUSOVÁ, V.: Co tu je, co tu není. Praha : Torst, 1995. KOTRLÁ, I.: Zde v pochybnosti. Řím : Křesťanská akademie, 1978. KOTRLÁ, I.: Února. Londýn : nakl. Rozmluvy, 1985; též Brno : Atlantis, 1992. KROUŽILOVÁ, L.: Žízňivý archanděl. Praha : Mladá Fronta, 1969. KROUŽILOVÁ, L.: Řeky tekou dál. Praha : SOFIS : Pastelka, 1998. MACHULKOVÁ, I.: Kámen komediantů. München : Poezie mimo Domov, 1979. MACHULKOVÁ, I.: Kahúčú. Praha : ČS, 1969. MACHULKOVÁ, I.: Na ostří noci. České Budějovice : Krajské nakladatelství, 1963. PLÍŠKOVÁ, N.: Plíšková podle abecedy. Praha : Dandy club, 1991. PROŠKOVÁ, H.: Oblaka. Praha : Mladá fronta, 1962. PROŠKOVÁ, H.: Zametačky sněhu. Praha : Aurora, 2004. PROVAZNÍKOVÁ, V.: Březové trhy. Praha : ČS, 1971. PROVAZNÍKOVÁ, V.: Dítě se zvonem. Praha : ČS, 1969. RENČOVÁ, Z.: Dvanáct visutých zahrad. Brno : Blok, 1969. RENČOVÁ, Z.: Chladná noční země. Brno : Blok, 1970. SALAQUARDOVÁ, J.: Já, Kryštof Kolumbus. Brno : Blok, 1985. SALAQUARDOVÁ, J.: Snídaně na Titaniku. Praha : ČS, 1987. ŠTROBLOVÁ, J.: Hostinec u dvou srdcí. Praha : ČS, 1966. ŠTROBLOVÁ, J.: Čarodění. Praha : ČS, 1989. VALACHOVÁ, M.: Černý kámen. Praha : ČS, 1968. VALACHOVÁ, M.: Akvamaríny. 1983. VRBOVÁ, A.: Čarodějny čas. Praha : Československý spisovatel, 1988. VRBOVÁ, A.: Odkud přichází hudba. Praha : Československý spisovatel, 1976. ZÁBRANSKÁ, Z.: Ani popel. Brno : Blok, 1965. ZÁBRANSKÁ, Z.: Sněhový úl. Brno : Blok, 1986.

Sekundární literatura

BARTHES, R.: Fragmenty milostného diskursu. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2008. BEDNÁŘOVÁ, J., DOBIÁŠ, D. (ed.): Šnykeriky. Miroslavu Červenkoví k pětasedmdesátinám studenti FF UK Praha. Brno : Host, 1997. DODDS, E., R.: Řekové a iracioálno. Praha : Oikoymenth, 2000. ECO, U.: O symbolu. In: E. U.: O literatuře. Praha : Argo, 2004. FORST, V.: Slovník české literatury 1970-1981. Praha : ČS, 1985. FREUD, S.: Výklad snů. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, s.r.o., 1994. GALÍK, J.: Česká literatura po roce 1945 (1945-1969). Olomouc : Univerzita Palackého, FF, 1991. GREBENÍČKOVÁ, R.: Tělo a tělesnost v novověkém myšlení. 1. vyd. Praha : Prostor, 1997. HARÁK, I.: Nepopulární literatura. Ústí nad Labem : CKK sv. Vojtěcha, 1999. HODROVÁ, D.: Smysl pokoje. In: H.D. Poetika míst. Praha: H&H, 1997. HODROVÁ, D.a kol.: ...Na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století. Praha : Torst, 2001. HOŘEC, J. (red.): Na střepech volnosti. Almanach umlčené české poezie. 3. vyd., spolu se slovníkem 1. vyd., Praha : Československý spisovatel, 1991. JANOUŠEK, P., et al.: Dějiny české literatury 1945-1989. Sv. 3 a 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2007-2008.

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

v Pardubicích dne 10. 3. 2011

Lukáš Vavrečka

Za cenné rady, připomínky, postřehy a především trpělivost tímto děkuji Vladimíru Novotnému. Dále bych též rád poděkoval za nezištnou pomoc, podporu i motivaci Michale Dovrtělové a Kateřině Kotilové.

Souhrn

Název práce *Ženy mají oči* odkazuje k několika skutečnostem: Jednak jsou oči v ženské poezii zkoumaného období nejčastěji se vyskytujícím motivem, jednak užitím tohoto názvu upozorňuji na závažnost role, kterou tento motiv sehrává v básnickém světě.

Zabývám se motivickým rozbořem poezie psané výhradně českými ženami – a to v letech 1968 až 1989. Mým úkolem je pojednat o jednotlivých motivech a figurách tak, aby výsledkem byl konsistentní celek z určitého úhlu popisující ženskou poezii v daném období. Zároveň se věnuji souvislostem mezi užíváním určitých motivů a historickým kontextem.

Klíčová slova: česká poezie, ženská poezie, normalizace, motivy, figury

Summary

The title *Women Have Got Eyes* refers to several facts: First of all, eyes are the most often used motif recurring in female poetry of the period examined in this work. Secondly, by using this title I am drawing attention to the significance of the role this motif plays in the world of poetry.

This work analyses motifs in poetry written by Czech women between 1968 and 1989. It focuses on the individual figures and motifs and with the use of a particular viewpoint presents a coherent description of female poetry of the period. At the same time it looks at relations between the motifs and places the works into historical context.

Key words: Czech poetry, female poetry, normalization, motifs, figures

Obsah

Úvodem	1
ČÁST I.	
METODA	
Proč právě ženská poezie?	5
Co je to motiv?	11
Kvantifikace	16
Vymezení zkoumaného pole	18
Práce s motivy	21
Práce s figurami	24
O snění	27
ČÁST II.	
MOTIVY A FIGURY	
anděl	31
bolest	32
cesta	33
čas	35
člověk a jeho lidství	37
den a noc, světlo a tma	38
déšť a pláč	42
dítě	43
duše	47
hlas, křik, smích a ticho	48
hlava	50
hudba	51
hvězdy a měsíc	53
kameny a kosti	54
krajina	56
krev a skvrna	58
květiny a stromy	60
láska, srdce a vlasy	62
město, jeho ulice a domy	65
oči a slepci	68
okna a dveře	71
písmo, psaní	74
pokoj, postel a ložní prádlo	75
polibek	78
pravda	79
pták, křídla a vítr	81
ruce a nohy	83
sen, představa	85

slova, řeč a mlčení	87
smrt	89
svět	91
tvář a zrcadlo	92
voda	94
zeď	96
život	97
Závěrem	99
Seznam použité literatury	102
Přílohy	
Úplné třídění básnických sbírek	107
Úplný výpis výskytu motivů	114
Resumé	138

Úvodem

Jakou formu psaného projevu bychom mohli shledat vhodnější pro uplatnění motivického rozboru než poezii? Řeč poezie je náznaková a přitom sdělná, je stručná a koncentrovaná: Všechno, co jsme po dlouhou dobu chtěli vyslovit, v jeden moment vykryštovalo do podoby básnického obrazu. Poezie představuje to nejupřímnější, nejintimnější a především to nejobtížněji zachytitelné, co bychom slovy mohli vyjádřit. Vezmeme-li si jako příklad tematiku dětství, není to – v případě poezie – příběh, z něhož máme tak či onak vytušit pozici dětství v našem myšlenkovém a hodnotovém rozvrhu; je to pocit z dětství. V tomto směru je poezie nejvíce podobna snu: Je zkratkovitým (mnohdy náznakovým) ztvárněním reality a reflexe reality.

Zabývat se zde budu motivickým rozbohem poezie psané výhradně českými ženami – a to v letech 1968 až 1989. Mým úkolem bude jednak pojednat o jednotlivých motivech a figurách tak, aby výsledkem byl konsistentní celek z určitého úhlu popisující ženskou poezii v daném období, zároveň se budu věnovat souvislostem mezi užíváním určitých motivů a historickým kontextem.

Při zkoumání tvorby vznikající ve zvoleném období je stěží možné se věnovat jen tomu, co přežívá – tedy vlastním textům. Podoba značné části oficiálně vydávané literatury je totiž výsledkem souboje mezi autorskou intencí a tím, co si objednávalo, přálo či povolovalo dobové klima. Na cestě k pochopení takové tvorby je nutné brát tyto vlivy v úvahu.¹

První fáze normalizace byla fází asimilace, politického disentu, po níž následovalo rozptýlení, diaspora, emigrace – ať už do zahraničí, do struktur v šoubyznysu nebo na venkov.² Můj rozbor se věnuje jak četné poezii oficiální, tak fenoménu exilové tvorby, který v moderních českých dějinách nemá obdobu.³ „V důsledku okupace Československa vojsky pěti států Varšavské smlouvy získal náš kulturní exil takový potenciál, že těžiště některých oblastí národního kulturního života se přesunulo za naše západní hranice, (...)“⁴ Stejně tak

¹ Viz BÍLEK, P., A.: „Generace“ osamělých běžců. Praha : Československý spisovatel, 1991. s. 9.

² Viz VODRÁŽKA, M.: *DeCivilizace: výběr esejů z let 1990 – 2007 na téma undergroundu, chaosu, feminismu a transgenderu*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2007. s. 10.

³ Viz MACHALA, L.: *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu*. 1. vyd., Olomouc : Univerzita Palackého, 1990. s. 9.

⁴ MACHALA, L.: *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu*. 1. vyd., Olomouc : Univerzita Palackého, 1990. s. 9.

se v 70. letech, kdy se mimo oficiální kulturní scénu ocitla velká část žijících českých spisovatelů, začíná vlastní historie českého samizdatu.⁵ Z počátku jsou strojopisy šířeny obvykle jen v úzkém okruhu přátel, po ustavení Charty 77 však začíná samizdat pronikat do širších společenských kruhů.⁶ Do rozboru jsem tedy zahrnul i mnohá z děl, jež se šířila v opisech či vyšla v některé ze samizdatových edic. Zkoumané knižní publikace jsem rozdělil do čtyř skupin: Knihy, které byly sepsány v 60. letech a vyšly před rokem 1968 (popřípadě v 70. letech jako výbor z poezie sepsané v letech šedesátých); knihy, které vznikly mezi lety 1968 a 1989 nebo krátce před rokem 1968, ovšem oficiálně vyšly na přelomu 60. a 70. let; exilová vydání knih z pera autorek přebývajících mezi lety 1968 a 1989 v zahraničí; knihy autorek přebývajících v ČSSR, které byly do roku 1989 vydány jako samizdat nebo existovaly pouze ve formě strojopisů; knihy, které byly celé nebo z větší části sepsány na území ČSSR do roku 1989, avšak vyšly až po tomto roce (nikoliv však z režimních důvodů), nebo knihy, jejichž celý obsah vznikl až po roce 1989, ať už na území ČSR nebo v zahraničí.

Během rozboru budu postupovat od básní a motivů, přes básnické obrazy i snění, k jisté formě dobového svědectví. Svědectví, které vypovídá o atmosféře doby, sociální a kulturní situaci a o dobovém vztahu k literární tradici. A taktéž svědectví o tom, jak se básnířky vyrovnávaly s dobovými reprezentacemi feminity v období, kdy se z některých kulturních odvětví vytrácejí pojmy „femininní“ a „maskulinní“ ve smyslu, v jakém s nimi pracuje současná genderová teorie (ve smyslu kulturou vytvořených hodnot), a jsou nahrazovány pojmy „mužský“ a „ženský“, přičemž rozdíly mezi nimi jsou tvořeny pouhými biologickými skutečnostmi.⁷

Kladu si tedy otázky: Jaká byla z hlediska literární motiviky poezie psaná ženami v období mezi lety 1968 a 1989? Byla odlišná od poezie, která této předcházela, popřípadě od poezie, jež po ní následovala? Do jaké míry byla tato poezie ovlivněna stávající literární tradicí, kulturně-politickým a sociálním klimatem? Při tom si kladu za cíl především představit poezii psanou ženami v druhé polovině 20. století, jelikož tomuto tématu bylo věnováno nemnoho pozornosti.

V první části práce nazvané *Metoda* definuji základní pojmy: ženská poezie, motiv, figura a reprezentace. Následně vymezím zkoumané pole literatury a důkladně popíšu užitý způsob motivické analýzy.

⁵ MACHALA, L.: *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu*. 1. vyd., Olomouc : Univerzita Palackého, 1990. s. 13.

⁶ Viz tamtéž, s. 15.

⁷ OATES-INDRUCHOVÁ, L.: *Genderově bezpříznakový diskurz? Tělo v teorii tělesné kultury*. In.: *Filosofický časopis*, 2002, 6. s. 977-8.

Ve druhé části s názvem *Motivy a figury* představím výsledky provedeného zkoumání. Abecedně seřazené oddíly věnující se skupinám spolu souvisejících motivů a figur zde poskytnou přehled o české ženské poezii v daném období a vykreslí její literárně-motivický obraz. Tato část je zároveň názornou ukázkou, jak lze zvolené metody využít při zkoumání poezie obecně.

ČÁST I.
METODA

Proč právě ženská poezie?

Sousloví „ženská poezie“ (tak, jak jej používám) nevyovídá nic o kvalitě dané skupiny textů a nepodsouvá žádnou prvoplánovou odlišnost mezi poezií mužů a žen. „Ženská poezie“, jak ji nahlížím, je poezie psaná ženami. Veškeré možné odlišnosti mezi mužskou a ženskou poezií jsou v daném tematickém záběru druhotné. Nezabývám se „ženským uměním“, uměním hledajícím svá východiska ve vlastním těle, sexuální odlišnosti nebo v postfeministickém kritickém tázání se po nové tělesnosti, ne, nehledám způsob, jak z umění 60. až 90. let násilně učinit umění genderové.⁸ Netvrdím, že ženská poezie nemá svá specifika, ovšem za účelem odbourávání nabízející se polarity mezi mužskou a ženskou poezií odmítám v rámci tohoto rozboru jakékoliv vzájemné srovnávání.⁹ Efektem genderového esencialismu je totiž pouhá reprodukce genderové binarity v souladu s tradičními představami o mužskosti a ženskosti.¹⁰ Mluvím-li o tom, že je nějaký jev rozšířený v poezii psané ženami, neimplikuje to v žádném případě fakt, že tento jev není rozšířený v poezii mužské. Zůstává tudíž pouze na čtenáři, aby usoudil, zda v konkrétních případech jde skutečně o specifikum ženské poezie.

Nezabývám se ovšem primárně ani zkoumáním „ženského psaní“, tedy jevem, o němž se začalo diskutovat v rámci literární poetiky přibližně ve stejnou dobu jako o „rukopisu“. Proces vytváření těchto textů má téměř fyziologické rysy, vzniká proudem řeči.¹¹ O specifičnosti „ženského psaní“ píše například Daniela Hodrová:

„Ženské psaní“ na rozdíl od „mužského“ je svou povahou neimitativní, nedeskriptivní. Zatímco mužské psaní je centristické, ženské psaní (uplatňované ovšem nejen ženami) tíhne spíše ke struktuře typu série, tendence k nekonečnému odvíjení je tu výraznější než tendence dávat textu nějaké určité kontury (...).“¹²

Ženské psaní má více než jeden střed, je druhově a žánrově neurčité,¹³ označuje formální i obsahovou stránku díla, kterou lze nalézt taktéž v textech psaných muži – například

⁸ Viz VODRÁŽKA, M.: *DeCivilizace: výbor esejů z let 1990 – 2007 na téma undergroundu, chaosu, feminismu a transgenderu*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2007. s. 209-10.

⁹ Toto srovnání, dle mého názoru, s sebou nese jeden problém, a to vytváření matoucího předporozumění textu – předporozumění, které vnese do problematiky polaritu za účelem jejího následného nacházení.

¹⁰ Viz ZÁBRODSKÁ, K.: *Variace na gender*. Praha : Nakladatelství Academia, 2009. s. 160.

¹¹ Viz HODROVÁ, D. a kol.: *... na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 72.

¹² Tamtéž, s. 72.

¹³ Viz tamtéž, s. 77.

textech Hrabalových.¹⁴ Při zkoumání ženské poezie (ve smyslu poezie psané ženským způsobem) bychom byli nuceni zahrnout mezi zkoumaná díla i díla mnohých mužů, čímž bychom se nevymanili z jisté míry zmatenosti, neucelenosti. Zkoumali bychom vzorek autorů, přičemž výsledný tvar onoho vzorku by bylo možné určit až na konci analýzy. Navíc kategorie „ženského psaní“ a „mužského psaní“ není ničím víc než zmíněným opраšování tradičních představ o mužskosti a ženskosti, o mužské „rozhodnosti a hranatosti“ a ženské „bezbřehosti a beztvarosti“.¹⁵ Zaměřuji se proto pouze na poezii psanou ženami bez ohledu na to, zda v nich lze vysledovat „ženské psaní“.

Existuje ještě jeden vhléd do problematiky ženské poezie. Ten se dotýká problému reprezentace a metaforizace. V poezii psané ženami ve vytyčeném období totiž můžeme zpozorovat, že dochází k odchýlení od podoby běžného užívání některých motivů. Slovy feministické kritiky: Reprezentace ženy, popřípadě jejího světa, se ve 20. století pomalu začíná vymaňovat z dobře známých patriarchálních struktur. Ženská poezie se v mnoha momentech ocitá mimo tradiční kategorie „ženské“ a „mužské“.

Feministická kritika se od poloviny 20. století snaží odhalovat různé reprezentace či metaforizace ženy za účelem jejich dekonstrukce. Strategicky je zpracovává, což umožňuje vznik nových, alternativních reprezentací ženské subjektivity. Dochází tak k dekonstrukci patriarchálních modelů a rekonstrukci metafor a reprezentací na základě ženské zkušenosti.¹⁶ Básniřky přebírají od svých předchůdkyň obraznost, aby pro ni našly jiný, přesvědčivější výraz. A tento výraz je na poli literárního umění estetizován a potvrzován.¹⁷ Ve zkratce: Budu se pokoušet v rámci vybraného vzorku brát zřetel na odlišnosti v užívání motivů oproti užívání dosud zavedenému. (K tomu mne vede už jen očekávání autorské invence.) Sledování proměny oněch obrazů-obsahů oproti zavedené tradici je však pouze dílčím cílem analýzy ženské poezie.

Můj rozbor má především přiblížit poezii, jež je psána ženami, připomenout ji, věnovat jí pozornost, jelikož, jak jsem s překvapením zjistil, české básniřky jsou v odborných publikacích zaměřených na literaturu až na výjimky pouze jmenovitě zmiňovány – jakoby mimochodem. Takovými publikacemi mám na mysli knihy slovníkového typu: *Slovník českých spisovatelů* (Menclová, V.; Praha : Libri, 2005), *Česká literatura po roce 1945*

¹⁴ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... na pokraji chaosu... *Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 72.

¹⁵ Viz ZÁBRODSKÁ, K.: *Variace na gender*. Praha : Nakladatelství Academia, 2009. s. 160.

¹⁶ Viz KNOTKOVÁ-ČAPOVÁ, V.: *K feministickým náhledům na metaforu a metaforizaci ženy*. In: Kol. autorů: *Ponořena do Léthé: sborník věnovaný cyklu přednášek Metafora ženy 2000-2001*. Praha : Univerzita Karlova, FF, 2003. s. 9-10.

¹⁷ Viz KALIVODOVÁ, E.: *Metafora ženy: idealizace či hyenizace?* In: Kol. autorů: *Ponořena do Léthé: sborník věnovaný cyklu přednášek Metafora ženy 2000-2001*. Praha : Univerzita Karlova, FF, 2003. s. 38.

(Galík, J.; Olomouc : Univerzita Palackého, FF, 1991), *Slovník české literatury 1970-1981* (Forst, V.; Praha : Československý spisovatel, 1985) aj. Totéž platí ovšem o některých publikacích, které slouží jako více či méně stručné průvodce českou literaturou: *Dějiny české literatury 1945-1989, sv. I-IV* (Janoušek, P., et al.; Praha : Academia, 2007-2008), *Kolik příležitostí má báseň: Kapitoly z české poválečné poezie 1945/2000* (Křivánek, V.; Brno : Host, 2007), *Býti básníkem v Čechách* (Křivánek, V.; Praha, 1999), *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu* (Machala, L.; Olomouc : Univerzita Palackého, 1990) aj.

Toto zjištění mě vedlo k tomu, abych si položil několik otázek: Jak byla ženská poezie rozšířena, jak byla veřejnosti dostupná a zda o ni jeví a jevílo čtenářstvo patřičný zájem? Abych se ujistil o správnosti odpovědí, jež jsou možná nasnadě, podnikl jsem menší průzkum (přičemž jsem však musel pracovat pouze s útlým vzorkem knih) v několika veřejných knihovnách: Krajské knihovně v Pardubicích (KkPa), Okresní knihovně v Havlíčkově Brodě (OkHB) a Městské knihovně v Chebu (MkCh).

Ledacos lze totiž vyčíst z archivovaných knižních listků či lístků zapomenutých ve sbírkách vyřazených a umístěných do skladu. Největším problémem je, že valná většina knihoven při přestupu na systém počítačové databáze původní knižní lístky skartovala, přestože právě tyto lístky jsou jediným zdrojem informací o výpůjčkách konkrétních knih před digitalizací databáze.¹⁸ Problém se týká převážně velkých modernizovaných knihoven: Například Národní knihovna v Praze je schopna poskytnout data až od roku 2000, od něhož se data skladují v počítačové databázi.¹⁹

Jiný problém je, když v dotazované knihovně hledané tituly zcela chybí. Taková situace je například v Městské knihovně v Táboře, jež není nijak zanedbatelná a dala by se považovat za velikostně i kvalitativně reprezentativní českou knihovnu. Zde bohužel ve fondu ani jeden z hledaných titulů v současnosti nemají. Což (dle názoru PhDr. Hanuše Hemoly z Národní knihovny ČR) mnohé vypovídá o jejich čtenosti; pakliže by byly půjčovány, pravděpodobně by ve fondu knihovny zůstaly.²⁰

¹⁸ Krajská knihovna v Pardubicích přešla zcela na systém počítačové databáze roku 1999. (Viz Roční výkaz o knihovně pro rok 1999. Archiv Krajské knihovny v Pardubicích, regionální oddělení.) Městská knihovna v Chebu je zcela automatizovaná až od roku 2009, ovšem stále archivuje knižní lístky. (Viz Osobní korespondence s Mgr. Marií Mudrovou z Městské knihovny v Chebu. Osobní archiv: 2010 / Mudrová, M. / 28. duben.)

¹⁹ Viz Osobní korespondence s PhDr. Hanušem Hemolou z Národní knihovny ČR. Osobní archiv: 2010 / Helmola, H. / 30. duben.

²⁰ Viz tamtéž.

Na dochovaných knižních lístečích je možné nalézt razítka veškerých výpůjček od roku vydání. Zde jsou informace o vzorku knih, vypsané z knižních lístků:²¹

Titul	Vydáno	Knihovna	Vypůjčeno	Poprvé	Naposledy
Machulková, I.: Kahúćú	1969	KkPa	3x	4. 1. 1970	2. 7. 1974
Machulková, I.: Na ostří noci	1963	KkPa	6x	26. 2. 1964	8. 1. 1973
Prošková, H.: Oblaka	1962	KkPa	1x	14. 12. 1971	14. 12. 1971
Provazníková, V.: Březové trhy	1971	KkPa	2x	6. 7. 1972	12. 9. 1972
Renčová, Z.: Chladná noční země	1970	KkPa	5x	8. 9. 1970	12. 7. 1972
		MkCh	5x	4. 9. 1975	7. 9. 1981
Štroblová, J.: Hostinec u dvou srdcí	1966	KkPa	12x	5. 9. 1966	16. 11. 1970
Štroblová, J.: Torza	1970	KkPa	10x	6. 5. 1970	2. 4. 1990
		MkCh	7x	23. 2. 1971	8. 11. 1999
Štroblová, J.: Úplněk	1980	KkPa	15x	3. 3. 1981	28. 6. 1990
		MkCh	3x	10. 9. 1996	25. 6. 1999
		OkHB	11x	22. 8. 1980	5. 1. 1990
Valachová, M.: Černý kámen	1968	KkPa	1x	14. 6. 1968	14. 6. 1968
Vrbová, A.: Antigony	1969	KkPa	6x	4. 1. 1970	12. 7. 1972
Vrbová, A.: Utajené bitvy	1979	OkHB	8x	31. 3. 1980	12. 7. 1990
		MkCh	2x	30. 1. 1980	24. 4. 1981
Zábranská, Z.: Kytice z ještěrek	1974	KkPa	1x	20. 11. 1974	20. 11. 1974
		MkCh	6x	9. 10. 1974	6. 11. 1989
Zábranská, Z.: Úmluva	1968	KkPa	2x	4. 9. 1968	10. 9. 1968
		MkCh	3x	5. 10. 1968	30. 6. 1970
Zábranská, Z.: Sněhový úl	1986	OkHB	3x	26. 2. 1987	28. 1. 1989
		MkCh	5x	30. 5. 1988	11. 9. 1989

Víme tedy, kolikrát byly sbírky půjčeny do digitalizace systému. V drtivé většině od vydání do digitalizace nebývá výpůjček více než pět. V rámci zhruba dvacetiletého období jde o čísla podivuhodně nízká.

Všechna tato fakta mluví ve prospěch hypotézy, že se ženská poezie v období nejen v letech 1968 až 1989, ale též po celá 90. léta nedočkala zvláštního zájmu čtenářů ani hlubšího literárněhistorické zhodnocení (což se týká především generace debutující na

²¹ Několikerá vypůjčení knihy týmž čtenářem a záznamy o prodloužení výpůjční lhůty nejsou započítány. Datum vydání a zakoupení knihovnou se v rámci celého vzorku liší maximálně o jeden rok.

přelomu 60. a 70. let).²² Přitom je právě přelom 60. a 70. let obdobím, které bychom si mohli dovolit nazvat „období zrodu české ženské poezie“.

„Stěží bychom našli v celých dějinách naší literatury druhé období, kdy počet debutujících básnířek dosáhl téměř třetiny celkového počtu debutujících autorů. Lze to vzít jako projev emancipace, lze nad tím i mávnout rukou s poznámkou, že poezie je vždycky jen dobrá a špatná a na pohlaví autora nezáleží. Jenže ono to nejspíš přece jen o něčem svědčí.“²³

Svědčí to nesporně o vývoji české literatury, o změnách sociokulturního prostředí. Příchod české ženské poezie ve smyslu přílivu ucelených, samostatných knižních publikací z „dílen“ českých básnířek je fenoménem, který si rozhodně zaslouží pozornost, což je další z důvodů, proč jsem se rozhodl zabývat se ženskou poezií.

Náhle se však cítím být v nezáviděníhodné situaci. Jako bych měl čelit následujícímu nařčení: Jakým právem se ze své pozice pokouším analyzovat ženskou poezii? Nabízí se otázka, zda by něco tak intimního, jako je poezie, nemělo být analyzováno právě lidmi, kteří mají jisté základní dispozice jí rozumět. Rozhodování, zda má ženská poezie podléhat pouze gynokritice a riskovat tak, že zůstane nedešifrována, neodhalena, stejně jako, zda svěřit zkoumání do rukou muže badatele a riskovat dezinterpretaci, je problematické.

Situace se zdá být neřešitelná především proto, že navržená otázka na první pohled implikuje několikrát zmiňovanou kontraproduktivní binaritu genderového esencialismu. Naštěstí existují i čeští feministé, kteří, zdá se, bourají předsudek, že by mužská kritika měla nutně vést k roztržení prvků ženského (literárního) světa do struktur mužského uvažování a tím k jeho znehodnocení. I tito jsou ovšem právem leckdy vystaveni kritice, jelikož se nevystříhali apriorní diferenciaci.

Dle mého názoru je na čase stanout ženskou poezii tváří v tvář. Vyhýbavost, s jakou k ní přistupuje literární věda, totiž nejen v očích čtenářstva vrhá na ženskou poezii špatné světlo. A to dokonce, i když ona vyhýbavost pramení ze skromnosti a bázně, z kritikovy snahy nenárokovat si správné porozumění „něčemu tak jinému, jako je ženská poezie“. Dojem z oné vyhýbavosti, argumentované snahou nedezinterpretovat „to, co navždycky zůstane pro muže nepochopitelné“, je pro čtenáře vždy stejný:

„(...) není nic pohodlnějšího, než když se nějaký kritik přizná, že vůbec nerozumí existencialismu, není nic ironičtějšího, a tedy samolibějšího, než když se jiný

²² Viz KRIVÁNEK, V.: *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945/2000*. Brno : Host, 2007. s. 185.

²³ BÍLEK, P., A.: *„Generace“ osamělých běžců*. Praha : Československý spisovatel, 1991. s. 73.

*zahanbeně svěří, že nemá naději na to, aby byl zasvěcen do filozofie
Extraordinárnosti, a není nic militantnějšího, než když třetí hájí nevyslovitelnost
poezie.*“²⁴

Alibismus, jakým je na poli literatury apriorní esencialisticky-genderová diferenciacie, je tím, co by v první řadě mělo jít stranou, nechceme-li, aby čtenářstvo nadále chodilo kolem ženské poezie jako kolem horké kaše.

Otázkou totiž je, zda je za poezií přece jen stále pouze žena, anebo kulturní smýšlení o ženách (a též následná reakce žen na toto smýšlení). Zda to, co jdeme zkoumat, není projevem smýšlení skupiny lidí, již si vytvořili vlastní identitu v průběhu neustálých bojů se společenskými rolemi, kteří vykonali kompromisy a našli své prozatímní pravdy, jež jsou odsouzeni neustále revidovat, a kteří v rámci struktury těchto pravd reagují na události odehrávající se na pozadí kulturních proměn; „... *kategorie „žena“ není přirozenou, neutrální reprezentací jakési esence ženskosti, ale produktem a součástí existujících společenských praktik a mocenských vztahů, (...).*“²⁵

Jsa stále mužem, podrobujícím ženskou poezii zkoumání, se v takovém případě mohu cítit „člověkem“, který se zaměřuje na díla jiných lidí, již byli a jsou stavěni před naprosto stejný problém: utváření (ale i reflektování) vlastní identity. S tím rozdílem, že mé zkoumání se obrací do nedávné minulosti, aby nacházelo souvislosti mezi změnami politického a kulturního prostředí a podobou básnických děl, jež vznikala v období vzdáleném více než dvacet let. Jak už jsem zmiňoval, nepostuluji žádné „ženské psaní“ ani „genderové umění“. Pouze se v rámci motivické analýzy zaměřuji na vzájemnou interakci mezi různými naturely jednotlivých básnířek a kulturním prostředím.

²⁴ BARTHES, R.: *Mytologie*. Praha : Dokořán, 2004. s. 33.

²⁵ Viz ZÁBRODSKÁ, K.: *Variace na gender*. Praha : Nakladatelství Academia, 2009. s. 24.

Co je to motiv?

Na počátku hledání je před námi²⁶ rozprostřeno a graficky uspořádáno veliké množství slov. Úkolem je určit, co všechno můžeme pokládat za motivy. Popřípadě se můžeme ptát, na jaký typ motivů zaměříme svůj pohled. Největším problémem je, že vyhledání – nebo lépe „zpozorování“ – motivu nedosáhneme prostým tříděním slov; například podle slovních druhů atd. Především: Motiv není totožný se slovem, i když jím může být jediné slovo. Ovšem stejně tak může být motivem celá věta nebo slovní spojení. To všechno jsou jen formy jeho vyjádření. Mohli bychom přijmout tvrzení, že motiv je zvláštním užitím slova, věty a tak dále – a to způsobem, který vypovídá o vnitřní souvislosti se smyslem díla. Motivem může být kupříkladu předmět (kost, dveře, postel aj.) nebo písmeno, číslice či interpunkce.²⁷

Co lze prohlásit za motiv, je záležitostí čistě osobního výběru. Na rozdíl od slova a věty, které si čtenář nevybírání, je motiv tím, co si čtenář z textu sám vybere. Rozpozná motiv a zapracuje ho do své konstrukce týkající se vnitřního světa díla.²⁸ Daniela Hodrová přistupuje k problematice takto: „*Přijmeme-li teorii, že motivem je de facto každý slovní prvek díla (...), pak pouze s tou výhradou, že motivickou analýzu má cenu opřít jen o určitý výběr motivů – takových, které se z hlediska daného díla (autora, doby) jeví jako důležité (subjektivnost je přitom zjevná).*“²⁹ Pro účely zkoumání je nutné si systematicky zvolit kategorii motivů; takovou, jež bude nejvíce funkční; v našem případě jde o kategorii nejčastěji se vyskytující. Motivy neverbální (motivy grafické, zvukové, motivy číslic či interpunkce)³⁰ jsou pochopitelně pozorovatelné, ovšem v rámci vymezené skupiny autorů budou působit spíše jako anomálie a nebude možné z nich určit žádný prvek společný pro všechny či alespoň většinu autorů z dané skupiny. Proto se budu zabývat výhradně motivy verbálními: slovy, souslovími, větami aj.

Právě opakování je tím, co podmiňuje možnost rozpoznání motivu. Zároveň platí, že motiv je motivem jen tehdy, jestliže se opakuje.³¹ Mezi motivy se pak utváří systém. Tak

²⁶ Plurálem „my“ míním vždy „my čtenáři poezie, kteří jsme fascinováni strukturami návratných motivů a hodláme do těchto struktur nahlédnout.“ Mým záměrem je promlouvat k ideálnímu čtenáři – čtenáři se zájmem o poezii a literární teorii.

²⁷ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 721.

²⁸ Viz tamtéž, s. 721.

²⁹ Tamtéž, s. 723.

³⁰ Viz tamtéž, s. 728.

³¹ Jestliže ovšem nejde o monomotiv. (Opakující se motivy běžně nazýváme leitmotivy.) Takový se vyskytuje jen jednou, ale jeho úloha je klíčová. Monomotiv však nemusíme vůbec za motiv považovat. (Viz tamtéž, s. 728).

tomu je u motivů vyskytujících se v jedné básni či sbírce. Opakování téhož motivu můžeme sledovat též v rámci děl jednoho autora, děl více autorů jedné doby či napříč dobami.³² S opakováním souvisí ještě jeden problém a tím je identita motivu, o níž se Hodrová též zmiňuje: „(...) *identita motivu, ať už ji vnímáme jen v konkrétním díle nebo se ji vydáme hledat i mimo ně, je čímsi veskrze dynamickým a relativním, je to identita v pohybu: (...)*“.³³ Motiv totiž nemusí být vyjádřen jediným způsobem. V textu či textech se může opakovat v různých podobách (toho autor může docílit například skrze opisy či synonyma, případně obrazy s podobným významem).³⁴ To ovšem zdaleka není všechno: Vraccující se motiv se může v textu proměňovat i přesto, že si zachovává svou vnější podobu. Jeho význam se tedy v takovém případě proměňuje vlivem kontextu. To samé platí o stejném motivu opakujícím se v různých dílech.³⁵ Takové motivy můžeme nazývat *intertextové*.³⁶

Motivy můžeme dále dělit podle různých kritérií na motivy substantivní, adjektivní, slovesné aj.,³⁷ motivy úvahové, deskriptivní, prostorové,³⁸ volné motivy, na jejichž pořadí nezáleží (nejčastější jsou v básních), vázané motivy (takové jsou především dějové),³⁹ motivy jednoduché (slovo, věta, sousloví, komplex vět) a složené čili komplexní. Vyjádření komplexních motivů se v textu značně proměňuje. Příkladem takového motivu může být postava (*slepec, anděl*); jde o motiv v pohybu, motiv neustále se proměňující.⁴⁰ Dalším komplexním motivem je prostor, respektive místo⁴¹ (*krajina, město, pokoj* aj.); pro ně běžně používáme označení *topos*. V takovém motivu je často přítomen intertextový moment.⁴² Proto můžeme tvrdit, že toposy jsou tu jaksí před dílem.⁴³

Literární dílo je náhle možné vidět mimo jiné jako komplex dynamických motivických sítí a systém nejrůznějších navzájem se prostupujících topik.⁴⁴ Předmětem mého rozboru budou jednoduché i komplexní verbální motivy, jejich úloha v textu, způsob užití atd.⁴⁵

³² Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 721.

³³ Tamtéž, s. 727.

³⁴ Viz tamtéž, s. 723.

³⁵ Viz tamtéž, s. 725.

³⁶ Viz tamtéž, s. 727.

³⁷ Viz tamtéž, s. 729.

³⁸ Viz tamtéž, s. 726.

³⁹ Viz tamtéž, s. 734.

⁴⁰ Viz tamtéž, s. 730.

⁴¹ Toposy mohou být i časové, což je ovšem méně častá varianta. Příkladem může být smršťující se čas, uplývající čas atd. (Viz tamtéž, s. 733).

⁴² Viz tamtéž, s. 733.

⁴³ Viz tamtéž, s. 737.

⁴⁴ Viz tamtéž, s. 742.

⁴⁵ Přitom tvorba inventáře motivů zde není ničím novým, natož převratným. Právě takový inventář byl jedním z cílů motivického výzkumu literatury, zejména v případě pohádek. (Viz tamtéž, s. 724).

Nasnadě jsou následující otázky: Jaká je funkce motivů v textu? K čemu nás motivy přivádějí? O čem nás spravují? Je možné, že s sebou nesou nějaké zvláštní sdělení? Mohou motivy nabývat na symbolickém rázu? Věřím tomu, že by nikdo nic nenamítal proti tvrzení, že motiv může vstupovat do symbolického módu – tedy, že motiv může být zároveň symbolem. Umberto Eco ve svém pojednání *O symbolu* tvrdí: „*Symbolické se stává účinkem smyslu produkovaného textem a z toho titulu jakýkoliv obraz, slovo, objekt může nabýt valence symbolu.*“⁴⁶ Za předpokladu, že některé ze zkoumaných motivů mají v textu skutečně funkci symbolu, musíme podle Umberta Eca vyloučit, že by tyto motivy byly zároveň metaforami, protože metafory jsou otevřeny přílišnému množství interpretací. Též se nemůže jednat o alegorii. Ta je naopak utvořena k tomu, aby byla jasně srozumitelná. Symbolický modus totiž skrývá potenciál vlastního významu za klamným zdáním nevysvětlitelné samozřejmosti.⁴⁷ Už jen vyloučení možnosti metafory a alegorie nás připravuje o funkce, které bychom vpravdě od motivu očekávali.

Naše pojetí symbolu, jak tvrdí Eco, se radikalizuje až v laickém světě, kdy symbol již není určen k tomu, aby odhaloval nebo skrýval absolutno náboženství, ale právě absolutno poezie.⁴⁸ Problémem však je, že jakmile se pokusíme symbol kodifikovat a dešifrovat (přitom vytvoření inventáře motivů a částečné odhalení jejich významů v určených textech bude součástí následujícího rozboru), přestává být symbolem. Idea symbolu je totiž zjevení, které je nevyjádřitelné slovy. Symbol je rozporuplný, nezachytitelný. Paradoxně při vši oslavě tajemnosti symbolů se snaha je komentovat a dešifrovat objevuje až nadmíru často.⁴⁹ Umberto Eco nám nesmlouvavě oznamuje: „*Symbolický modus je tam, kde nás konečně přešla chuť dešifrovat za každou cenu.*“⁵⁰

Na rozdíl od symbolu musejí být motivy buď přístupné interpretacím, které se budou dobově proměňovat (které budou oproštěny například od lpění na neměnném transcendentním – popřípadě okultním – významu), nebo musejí být snadno čitelné, familiárně známé (jako topos *města*, uzavřeného *pokoje* aj.). Ve výsledku je však i tato familiární známost, ono všeobecné povědomí o významu motivu, ovlivňováno proměňujícím se dobovým kontextem a kontextem vytvářeným intertextualitou. Stojíme před dvěma možnostmi, které obě promlouvají o proměnlivosti. Ve skutečnosti je to však stále jen jedna možnost, jelikož jde přece jen o básnické dílo, jehož autor je stále vystaven požadavku

⁴⁶ ECO, U.: *O symbolu*. In: E. U.: *O literatuře*. Praha : Argo, 2004. s. 145.

⁴⁷ Viz tamtéž, s. 136-7.

⁴⁸ Viz tamtéž, s. 144.

⁴⁹ Viz tamtéž, s. 141.

⁵⁰ Tamtéž, s. 151.

ustálené obraty i obrazy aktualizovat. Dokonce i v případě, kdy je nám předkládán obraz na první pohled alegorický, jemuž by nebylo nijak obtížné porozumět, jsme nuceni jeho autora podezírat z vynalézavosti. Je na nás znovu přehodnocovat význam textu, ověřovat si, byť i při jediném čtení, správnost tohoto čtení, přesvědčovat se o tom, že nejsme zataženi do hry s významy básníkům vlastním. Jsme tedy opět nuceni interpretovat.

Shrnu-li to: Verbální motiv (*pták, anděl, voda, dítě* aj.) může být pro nás jak metaforou, tak alegorií (stejně tak ovšem i pouze jakýmsi estetickým doplňkem, který svým opakováním může či nemusí vytvářet dojem gradace)⁵¹. Přitom se pro nás ale situace nemění. Jsme postaveni před úkol usuzovat o jeho místě a významu v rámci konkrétního díla, popřípadě celého díla jednoho autora atd. Úloha motivu v textu by se tak dala přirovnat k emblému, respektive motiv či soustava motivů může jako emblém působit: Umění emblému, jež se rozvinulo v renesanci, vytváří obrázky symbolicko-alegorického rázu, jejichž součástí je text z části vysvětlující obsah výtvarného znázornění. V našem případě máme před sebou text, který skýtá jednotlivé motivy-obrázky, které samy o sobě mohou být „tělem“ emblému, a text, který je obklopuje, jim vdechuje „duši“.⁵² Osobně však raději používám pro ilustraci model básně-obrazu tvořeného mimo jiné motivy-ornamenty. O tomto modelu širěji pojednávám v podkapitole Práce s motivy.

Dovolím si pro upřesnění ještě jedno shrnutí: Motivy, které zkoumám, nejsou symboly už jenom proto, že hledám jejich význam v básni, v díle, v době... A ještě lépe: Ony motivy, byly-li někdy symboly, jimi ve skutečnosti přestaly být již dávno před tím, než jsem jejich možné významy začal hledat v nejrůznějších publikacích, mimo jiné zaměřených na jejich zpřehlednění a dešifrování.

Ačkoliv je pravděpodobné, že se v této práci ještě setkáme s pojmem „symbol“,⁵³ půjde již pouze o pojem značně vyprázdněný (odpovídající již spíše později užívanému pojmu „ornament“). Což nás opět navrací k „pouhému“ motivu a jeho sdělovací funkci, kdy ono sdělení je určeno mnoha faktory souvisejícími s textem či texty, v nichž se vyskytuje. Jediné, co můžeme o motivu (tak, jak jej vidíme a rozebíráme) v tomto ohledu říci, je to, že v dobovém (i literárním) kontextu může být nositelem určitých významů. Tyto významy se pak odvíjejí od vlastností v oné době přičítaných konkrétní veličině (jde-li například o motiv

⁵¹ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 735-6.

⁵² Viz tamtéž, s. 273.

⁵³ A to především v rámci pojednání o snění ve stejnojmenné podkapitole, kde pracuji s knihou Hannse Kurtha *Lexikon snových symbolů* (Praha : Knižní klub, 1993). H. Kurth předkládá inventář snových symbolů-ornamentů, které se ovšem vzhledem ke snaze o důkladné dešifrování, staly pouze ornamenty participujícími na snovém obrazu.

dítěte, pak je veličinou dítě obecně), nebo – lépe řečeno – od vlastností, které jsou mezi ostatními vlastnostmi všeobecně přičítanými oné veličině, primárně zdůrazňovány. Při jejich interpretaci však nesmíme zanedbat možný vliv autorské intence a invence, bez níž by byl tento druh zkoumání poezie pouhou kulturologickou studií.

Kvantifikace

Jednotlivé motivy zaznamenávám jen jednou za báseň, třebaže se v dané básni opakují vícekrát. Nečiním jinak, vyskytuje-li se daný motiv již v samotném názvu básně. Tímto postupem získávám přehled o frekvenci opakování motivů v rámci jedné sbírky. Z tohoto přehledu (pokud nesleduji nějakou specifickou návaznost) zpětně vypouštím záznamy o motivech, které byly v dotyčné sbírce použity méně než třikrát.

Zaznamenávám jak motivy, které se opakují v nezměněné podobě, tak motivy opakované v opisech, synonymech či ve specifikovanější podobě (*pták, ptáček, opeřenec, havran, sýkora* aj.). Důraz přitom kladu na zkoumání motivů z první skupiny, které zůstávají v obecné rovině, nikdy se nekonkretizují ani nenabývají expresivního zabarvení; liší se pouze číslem a pádem (*pták, ptáci, ptáků, ptákem* aj.). Tyto motivy pojmenovávají vždy celou skupinu a díky své neurčenosti přebírají některé vlastnosti matematických funkcí. Onu skupinu motivů nazývám „ornamenty“. Na přechodu mezi ornamenty a motivy explicitně nezobrazovanými stojí zmíněná druhá skupina motivů, které se proměňují (*pták, opeřenec, havran* aj.). Motivы, které lze z textu pouze tušit (z „pohledu“ tušit *oči*, z „cestování“ či „chůze“ *cestu* aj.), nezaznamenávám, jelikož se nepodílejí na vytváření básnického obrazu (modelu básně-obrazu), čtenář je „nevidí“, může pouze na základě zkušenosti usuzovat, že jsou za textem skryty.

Má metoda kvantifikace motivů vychází ve zkratce ze zaznamenávání počtu opakování konkrétního motivu za jednu sbírku. Vzhledem k této metodě je nutné uvažovat snahu tvůrce volit z celé řady paradigmat za účelem vytvoření jakési vyvážené jednoty⁵⁴ v rámci celé sbírky – tedy i práci s motivy a tendenci k jejich rovnoměrnému rozmístění ve sbírce, navíc v počtu adekvátnímu intenci. Snahu vytvářet celistvé dílo-sbírku můžeme sledovat u nejedné básničky. Dokladem tohoto smýšlení o díle je doslov Věry Jirousové k soubornému vydání jejího díla (jedné celistvé sbírce s názvem *Co tu je, co tu není*⁵⁵). Předpokládám tedy snahu vytvářet jednotící princip. Ve své studii *Genetika smyslu v Máchově poezii* shledává Jan Mukařovský, že každá složka básnické struktury je stejným právem nositelkou významu. Jednotu těchto složek pak zajišťuje stavební princip: gesto.⁵⁶ Mukařovský později toto gesto označuje jako sémantické. Tuto problematiku dále rozvíjejí například Felix Vodička a Milan

⁵⁴ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 143.

⁵⁵ Viz JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. s. 158.

⁵⁶ Viz MUKAŘOVSKÝ, J.: *Kapitoly z české poetiky III*. Praha. 1948, s. 239.

Jankovič.⁵⁷ Sémantické gesto (či významová intence) je tím, co jednak řídí výstavbu textu a jednak umožňuje na druhé straně jednotící pohled do výstavby díla.⁵⁸ Jinak řečeno jednotná struktura díla může být vnímána jako vyvstávající v průběhu geneze i recepce díla.⁵⁹

Kromě uvažování sémantického gesta mluví pro metodu kvantifikace v rámci celé básnické sbírky ještě jeden důvod: Motivy (nejde-li o monomotivy) se motivy stávají jen díky záměrnému opakování v textu, kdy se mezi nimi vytváří systém.⁶⁰ Není tedy od věci nechat motivy se opakovat v rámci uzavřeného, sjednoceného celku. Bylo by bláhové sledovat opakování pouze v rámci jednotlivých básní, zanedbáváje přitom jejich účín na podobu celé knihy jakožto vyváženého díla.

Je zřejmé, že – vzhledem k metodě – jsou to jediné knižní publikace, kterými se zde zabývám. Není možné z tohoto hlediska zkoumat básně otištěné samostatně v exilových či samizdatových sbornících a časopisech, jelikož u nich nelze uvažovat frekvenci výskytu motivů vůči většímu, autorem kontrolovanému celku.

Nelze také samozřejmě usuzovat pouze z toho, jaké motivy v básních jsou, ale je třeba brát v potaz, že některé tam nejsou – například protiklady motivů užitých. Lépe řečeno: musíme sledovat oba členy binárních relací (např. *den-noc*, *život-smrt*, *země-nebe* aj.), případně oba členy logicky spojovaných dvojic (*tělo-duše*, *ruka-noha*, *písmo-řeč*, *hvězdy-měsíc* aj.).

Kvantifikace je pochopitelně jeden z několika kroků vedoucích k pochopení významu užití motivů. Kvantifikace samotná by způsobila nikoliv dezinterpretaci (tedy nesprávné uchopení), ale naprosté nepochopení zkoumaných textů. Zjednodušení, ke kterému svádí čtení textu zaměřené na sledování motivů, nevede k ničemu jinému než k redukci básnického díla na schéma, které nemá se samotným textem nic společného. Takto bychom mohli například sbírku Libuše Čačalové *Milostný akord* (Mnichov : PmD, 1991) charakterizovat následovně: *člověk* a jeho *svět*, *země* a *pravda*, hodně *duše*, žádný *život*, lečjaké *hlasy*, několik *mrtvých*, *pláč* a *bolest*, mizivá úloha *těla*. Důležité je, co v daném kontextu ony motivy znamenají, jak jsou používány, za jakých okolností, co z toho lze vyvodit v rámci zkoumání poezie psané ženami a jak to souvisí s dobovým kulturním kontextem.

⁵⁷ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století. Praha : Torst, 2001. s. 94.

⁵⁸ Viz MUKAŘOVSKÝ, J.: Cestami poetiky a estetiky. Praha. 1971, s. 234.

⁵⁹ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století. Praha : Torst, 2001. s. 143.

⁶⁰ Viz tamtéž, s. 722.

Vymezení zkoumaného pole

Při svém zkoumání vycházím pouze z knižních publikací českých básnířek, které byly (až na výjimky) sepsány v letech 1968 až 1989, ať už byly vydány v daném období či později: Některé sbírky sepsané do roku 1989 se dočkaly vydání až v porevolučním období, které velice přálo vydávání dříve ineditní poezie. Tak přichází na svět kupříkladu *Kalendář šestého smyslu* (1995) Svatavy Antošové, *Plíšková podle abecedy* (1991) Naděždy Plíškové nebo *Světlo v září* (1995) Jiřiny Haukové. Taktéž vycházejí sbírky, u nichž došlo k pozdržení tisku či vydání z jiných důvodů, než že vydání nebylo schváleno (toto pozdní vydání tedy nesouvisí se jménem autorky ani s obsahem sbírky), například *Nebe nadoraz* (1995) Lenky Chytilové.⁶¹ Jiné autorky si však na vydání svých sbírek počkaly mnohem déle, jejich sbírky jsou průřezy tvorbou od 80. let do přelomu tisíciletí: Olga Walló a její *Dlouhá zima* (1997) nebo *Černobilá stěna* (2007) Milady Horynové. Z tohoto důvodu je jejich zařazení jen jakousi výjimkou. Olga Walló a Milada Horynová však patří mezi autorky, jejichž způsoby pojmenování dokonale vystihují jevy hojně se vyskytující v poezii předrevoluční.

Do výběru jsem zařadil i některé ze sbírek, jež vyšly roku 1969, právě proto, že šlo o velice silný ročník, co se týče básnických debutů: Věra Provazníková (*Dítě se zvonem*), Vladimíra Čerepková (*Ryba k rybě mluví*) nebo Ludmila Kroužilová (*Žíznivý archanděl*); některé z nich však svou další knihu už publikovaly v exilu.⁶² Nyní jsme tedy schopni u těchto autorek snáze sledovat vývoj jejich motivického zobrazování. Z tohoto ohledu jsem učinil výjimku a přidal jsem do výběru například sbírky *Oblaka* (1962) Hany Proškové, *Na ostří noci* (1963) Inky Machulkové, *Mezi lidmi a havrany* (1965) Jiřiny Haukové, *Ani popel* (1965) Zdeny Zábranské a *Černý kámen* (1968) Marie Valachové, abychom byli schopni sledovat, zda se u daných autorek liší způsob zobrazování před rokem 1968 a po něm.⁶³

Samozřejmě máme k dispozici i autorky, které v letech 1968 až 1989 pravidelně vydávaly – ať už u nás nebo v zahraničí (Inka Machulková, Zdena Bratršovská, Zdena Zábranská, Alena Vrbová, Jana Štroblová aj.).

⁶¹ Viz Osobní korespondence s Lenkou Chytilovou. Osobní archiv: 2010 / Chytilová L. / 30. březen.

⁶² Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 237

⁶³ Navíc: Sledovat vývoj u Hany Proškové by bylo bez zahrnutí sbírky *Oblaka* prakticky nemožné, jelikož máme k dispozici pouze dvě její sbírky: *Oblaka* (Praha : Mladá fronta, 1962) a výbor z pozůstalosti *Zametačky sněhu* (Praha : Aurora, 2004). Bohužel tvorbu z období mezi lety 1968 – 1989 je v případě některých autorek možné sledovat pouze z porevolučních výborů vydaných jako ucelené knižní publikace: Plíšková, N.: *Plíšková podle abecedy*. Praha : Dandy club, 1991; Horynová, M.: *Černobilá stěna*. Praha : Pulchra, 2007; Jirousová, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. Walló, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997.

Sleduji díla autorek, jež psaly a vydávaly za svého pobytu v exilu (Libuše Čačalová, Vladimíra Čerepková aj.), autorek přebývajících v ČSSR, přesto vydávaných v zahraničí (Iva Kotrlá),⁶⁴ převážně či výhradně v samizdatu (Marie Valachová, Jiřina Hauková, Věra Jirousová aj.),⁶⁵ autorek, které si byly vědomy, že období perzekuce nebude krátké a jaly se zachovat kontinuitu české literatury v době, kdy bylo v české literatuře téměř vše živoucí zakazováno.⁶⁶ Dále sleduji díla početné „generace“ osamělých běžců⁶⁷, v níž se setkávaly básničky narozené v letech padesátých (Zdena Bratřovská, Jiřina Salaquardová, Lenka Chytilová, Svatava Antošová) i v letech šedesátých (např. Sylva Fischerová) a produkovaly poezii více či méně vyjadřující protest vůči svazujícím poměrům oné doby.⁶⁸ Šlo o mladé básničky, které sice přicházely ve vlnách, ale byly si vědomy toho, že o kus dál běží i řada jiných, ale že každá běží svůj vlastní závod.⁶⁹ Naproti tomu nakonec sleduji i neméně početná díla oficiální (Alena Vrbová aj.).

Do výběru zkoumaných sbírek jsem se rozhodl nezařadit díla experimentálního charakteru. Eva Pelánová píše: „*Postupy experimentální poezie, jakkoli hmatatelné a svou agresí velmi ‚účinné‘, jsou (...) ovšem příliš hrubé, jednosečné. (...) Při veškeré své předmětnosti vnímá experimentální poezie jednotlivosti vytržené, neklade si vůbec úkol složit z nich celistvý prostor, (...)*“.⁷⁰ Kladu si za cíl sledovat právě vazby mezi motivy a textem a mezi motivy navzájem, zkoumat vztahy fungující v prostoru básně, díla, doby atd. Navíc se v experimentální poezii verbální motivy často ztrácejí v záplavě motivů neverbálních, jimiž se nezabývám. Z těchto důvodů je experimentální poezie nevhodná pro následující rozbor.

Stejně tak jsou nevhodné i verše surrealistické, které se soustřeďují na obecnou, kolektivní rovinu a její prvky, jež jsou zobrazovány tak, aby nebyly nikdy pojmenovány

⁶⁴ Viz Osobní korespondence s Vladimírem Novotným. Osobní archiv: 2010 / Novotný, V. / 10. duben.

⁶⁵ Bohužel není dnes možné nalézt díla některých básnířek, která existovala pouze ve formě strojopisů, a tak nebudu moci šířeji představit žádné z děl například Anny Wágnerové: *Plesy šílený* (strojopis, 1982) a *Geniální vystoupení* (Edice pro více, 1984); nebo děl Lenky Marečkové, která generačně patřila k autorům Revolver Revue a publikovala spíše v časopise Vokno. Samizdatově vydala *Mrtvý underground* (1987) či *Soukromé neshody* v témže roce (Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 295.) Dále napsala strojopisné sbírky *At' žije společnost*. (1982) a *Súra* (1984). Anna Wágnerová i Lenka Marečková se objevily na stránkách sborníku *Na střepech volnosti* (1991), odkud také pocházejí informace o stojopisných dílech (Viz slovník v příloze in: HOŘEC, J. (Red.): *Na střepech volnosti. Almanach umlčené české poezie*. 3. vyd., spolu se slovníkem 1. vyd., Praha : Československý spisovatel, 1991).

⁶⁶ MACHALA, L.: *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu*. 1. vyd., Olomouc : Univerzita Palackého, 1990. s. 13.

⁶⁷ Viz BÍLEK, P., A.: „Generace“ osamělých běžců. Praha : Československý spisovatel, 1991. s. 100.

⁶⁸ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 349-351.

⁶⁹ Viz BÍLEK, P., A.: „Generace“ osamělých běžců. Praha : Československý spisovatel, 1991. s. 100.

⁷⁰ PELÁNOVÁ, E.: *Jiřina Hauková a její slovo*. In: BEDNÁŘOVÁ, J., DOBIÁŠ, D. (ed.): *Šnykeriky. Miroslavu Červenkovu k pětasedmdesátinám studenti FF UK Praha*. Brno : Host, 1997. s. 55.

explicitně. Tyto verše vedou k tomu, co by Umberto Eco nazval symboly, protože nejsou přesně definované a autorky veršů nejeví snahu o jejich dešifrování.⁷¹ Jednak bychom se při studiu takového druhu veršů dostali ke studiu motivů-symbolů, což by bylo při nejmenším kontraproduktivní, jednak bychom byli postaveni před následující problém: Surrealistická poezie reflektuje svět, který se nachází jaksí „uvnitř“, zatímco tato práce si od studia poezie naopak slibuje neméně také zkoumání toho, jak tato poezie reflektuje svět vně, jak reaguje na dobové události a proměny sociokulturního pole.⁷² Možnost, že se budou polohy jednotlivých motivů na plátcích experimentálních a surrealistických básnických obrazů (o tomto pojednávám dále v následující podkapitole) krýt s polohami na plátcích obrazů zbývajících básní (které stále tvoří drtivou většinu vzorku), je zcela mizivá. Navíc, ve zkoumaném období byl počet samostatných surrealistických a experimentálních sbírek velmi nízký. Jejich zařazení by tedy vyústilo pouze v nesourdé rozvrstvení zkoumaného vzorku.

⁷¹ Viz ECO, U.: *O symbolu*. In: E. U.: *O literatuře*. Praha : Argo, 2004. s. 136-7 a 151.

⁷² Srov. BÍLEK, P., A.: „*Generace*“ *osamělých běžců*. Praha : Československý spisovatel, 1991. s. 9.

Práce s motivy

Zde se pokusím nastínit svou metodu práce s básní-obrazem a motivem-ornamentem, která je pro tuto práci stěžejní. Totiž spojování básně a obrazu, básně a autorovy imaginace (tedy obrazotvornosti) je v literární teorii i kritice více než časté. Básník Oldřich Mikulášek reagoval pochvalně na prvotinu Libuše Čáčalové s názvem *Doteky* mimo jiné těmito slovy: „*Myslíš v obrazech, a to je jediný způsob poezie (...)*“.⁷³

Báseň vytváří obraz, a to obraz, který bychom mohli nazývat snovým. Ten je tvořen motivy, ornamenty, jež nám zprostředkovávají obrazy dílčí, informace o přítomnosti míst a předmětů. I postava, tedy nepostradatelná součást obrazu, se stává ornamentem. Při naší práci je nutno celkový obraz básně zrekonstruovat. Stejně jako každý jiný čtenář tedy začínáme opět s čistým plátnem. Všechny ornamenty básně jsou pak na toto již připravené plátno položeny. Místo položení ornamentů je určené ostatními slovy v básni – tedy kontextem konkrétní básně. Pro příklad: Jsme uprostřed práce, víme, jaké motivy hledáme, a vidíme je:

Xxxxxx xx xxxx

Xxxx x xxx anděla

Xx xxxxx x xxx xxxx

Slepých xxxxx xxxxxxx

xx xxxxxxx xx dveřmi

xxxxx sen

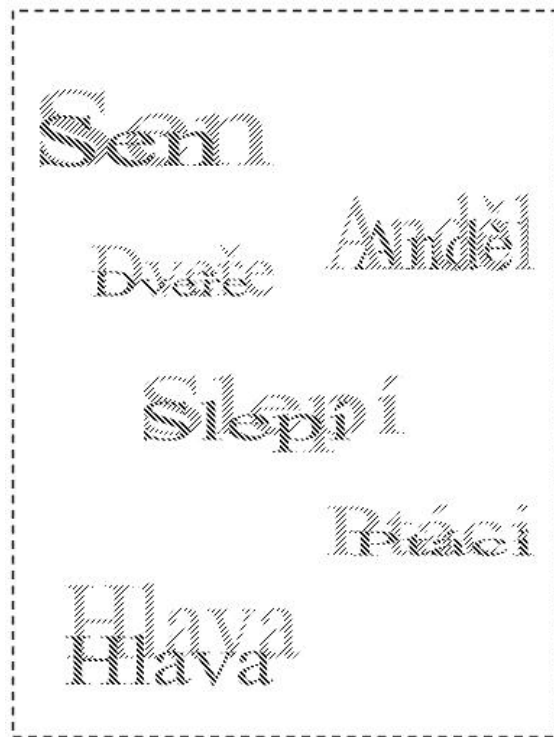
x xxxxxxxx ptácích x xxxxxxx

xxx xxxx x xx xxxxxxx

xxx xxxxx xxxxxxx hlavu

Tyto motivy dotvářejí obraz básně. Jejich místo na plátně obrazu je určené ostatními prvky v básni, vztahem oněch motivů k ostatním prvkům, tedy kontextem, v jakém se v této konkrétní básni nacházejí.

⁷³ Viz medailon autorky, in: ČAČALOVÁ, L.: *Popravy a Vzkříšení*. Mnichov : PmD, 1986. s. 59.

Nejpodstatnější je nyní, jakou polohu mají ornamenty na plátně – tedy jakou polohu zaujmají vůči celkovému obrazu básně a tedy i vůči sobě navzájem. Na schématu vidíme každý ornament dvakrát, nejzřetelněji vidíme černě tištěné slovo – to zde představuje vnější podobu, řekněme formu. Tedy to, co si představíme ihned, když se řekne „anděl“ – formu představy, úroveň detailů, která nám postačí k tomu, abychom tento ornament rozpoznali (pojali za známý), akceptovali jej a našli jeho místo na obraze. Méně zřetelně se pod *andělem*⁷⁴ a šíře od něj rozprostírají jeho vlastnosti. Prvotní *anděl* byl pouze schematický, řekněme obrys. Při bližším pohledu však zjistíme, že pole, které na obraze zabírá, je mnohem širší, jelikož soubor jeho vlastností jeho schéma dalece přesahuje. Jde o vlastnosti jemu přiřknuté. Na tomto balíčku se podílí jednak kontext básně, jednak intertextovost.⁷⁵ Něco podobného vidíme v případě *hlavy* – její „vlastnosti“ ji nepřesahují tak dalece – na rozdíl od případu *anděla* zde však vlivem konkrétního kontextu došlo ke zřejmému posunu vlastností oproti původnímu schématu.

Zde se tedy dozvídáme, jak v této konkrétní básni bylo použito motivu *anděla*, *snu*, *dveří*, *ptáků*, *hlavy* a *slepých*. Jednak tyto motivy přispívají k utváření významu básně (nesou

⁷⁴ Aby bylo možné sledovat, kdy je řeč o leitmotivu a kdy o jevu v obecném povědomí, všechny výrazy ve funkci leitmotivu označuji v celém textu kurzívou. *Anděla* a *anděla* je tedy nutno chápat rozdílně. Význam *anděla* je významem, který si s sebou nese pouze v poezii často opakovaný výraz „anděl“. Kurzívou taktéž vyznačuji figury, jež se navíc odlišují tím, že jejich názvy začínají verzálkou.

⁷⁵ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu...* Poetika literárního díla 20. století. Praha : Torst, 2001. s. 727.

své hlubší metaforické poselství) a jejímu celkovému vyznění (estetická stránka věci), jednak ji zpětně pomáhají dešifrovat díky minulým zkušenostem s výskytem těchto motivů.

Mnohem více však vyčteme o nám známých ornamentech a básnické práci s nimi, jestliže si podobný obraz utvoříme u každé z básní obsažených ve sbírce a tyto obrazy navzájem překryjeme. Zjistíme tak kupříkladu, že místo na obraze, které zaujímá v případě jedné sbírky anděl, se takřka nemění. Při troše štěstí se dozvíme, zda jeho poloha vůči ostatním ornamentům zůstává stejná, či se mění. Jestliže nalezneme tři různé kombinace rozestavení *anděla* s okolními ornamenty, musíme vzít prozatím v úvahu všechny tři varianty.

Sestavíme přibližný motivický obraz sbírky. To samé provedeme s následující sbírkou téže autorky a oba obrazy překryjeme, přepíšeme nejčastěji se opakující varianty poloh *anděla* vůči okolním ornamentům a získáváme přibližné ponětí o tom, jak tato autorka s *andělem* zachází. Případně se můžeme dozvědět, že její zacházení s *andělem* se mezi sepsáním první a druhé sbírky změnilo.

Taktéž můžeme srovnávat celkové obrazy básnického díla dvou a více autorek. Což v této práci činím. Vždy je důležité všimnout si podobností či rozdílů v tom, jak se konkrétní ornamenty podílejí na utváření celkového básnického obrazu. Většina básníků krom toho, že zapisují své odlišné vidění věcí, má totiž nutkání také nově definovat vztahy mezi věcmi. Zřetelně to lze pozorovat například v poezii Jiřiny Haukové: „*Hra s možnostmi slov přibližuje Jiřinu Haukovou dětskému vnímání světa (záchovná funkce dětství se spojuje s potřebou nově vidět věci a nově definovat vztahy mezi nimi)*.“⁷⁶

Tento způsob práce je samozřejmě do jisté míry subjektivní. Není zajisté možné vysledovat veškeré vazby mezi ornamenty a jejich okolím a mezi ornamenty navzájem. Co objevíme, je většinou velice skromné množství vazeb a vlastností, které vezmeme následně v úvahu při překrývání obrazů. Zaměříme-li se totiž jen na výběr motivů – tak, jak to činíme –, stane se, že schéma básnického obrazu, které v nás (v souvislosti se zkoumanými ornamenty) ulpí, je příliš segmentární, než aby se s ním dalo samostatně pracovat – nejčastěji jde o jeden až dva fragmenty obrazu zaznamenávající vzájemné vztahy mezi ornamenty a jejich polohu, tedy způsob jejich užití a upřesnění významu. Proto je potřeba překrýt co nejvíce obrazů najednou, aby výsledný obraz byl co nejkompletnější.

⁷⁶ HARÁK, I.: *Nepopulární literatura*. Ústí nad Labem : CKK sv. Vojtěcha, 1999. s. 52.

Práce s figurami

Figura v pojetí Rolanda Barthesa je zlomek diskurzu. Diskurzu, který existuje jen v poryvech jazyka. Básník (v Barthesově knize *Fragmenty milostného diskurzu* jde však výhradně o milujícího) reaguje na konkrétní situaci, pociťuje, prožívá a zaujímá postoj.⁷⁷ Tento postoj pro nás bude nyní důležitý. Postoj jako vyhodnocení, postoj jako reakce, postoj jako druh vyrovnání se skutečností. Podstatné však je, že postoj – jak s ním pracuji v tomto textu – se nijak neliší od toho, čemu Roland Barthes říká figura: „*Termín je třeba chápat nikoliv v jeho rétorickém slova smyslu, spíše v jeho gymnastickém, choreografickém pojetí (...)*“.⁷⁸ Tedy „zaujmout postoj“ pro nás znamená: zaujmout držení těla, stylizovat se do pózy a sdělovat skrze tuto pózu, póza je sdělení, touto figurou-postojem (v gymnastickém či divadelním slova smyslu), touto aranží sebe sama v předem vybraném prostředí vyjadřovat postoj ve smyslu rétorickém. „*Figura je obkreslena (jako znak) a je zapamatovatelná (jako obraz nebo pohádka)*“.⁷⁹

Žena v básni (ta, již autorka nazývá „já“) *stojí na ulici*. Na této ulici je výhradně sama a výhradně v noci. Stojí, rozhlíží se, je uprostřed, hledí do oken. Vybrala si tento topos (ulici-město), vybrala si noc, vybrala si svou samotu i nehybnost: zaujala postoj.

V případě figury *Stojím na ulici* je souvislost s motivikou naprosto zjevná. V rámci každé ze zkoumaných figur se setkáme se sumou motivů, které se k oné figuře bezprostředně vážou. Což samozřejmě neznamená, že by figura byla tvořena pouze těmito motivy coby shlukem ornamentů. Zde se prohlubuje především jejich scénický rozměr. Figura je něčím, co tomuto shluku dává tvar a význam. Figury jsou pojátkem motivů, jsou souborem vztahů mezi nimi. *Ulice, město, okna, domy, postava ženy* jsou pro figuru *Stojím na ulici* nepostradatelné. Ovšem jsou jen lyrickými fragmenty obrazu, jestliže je nesjednocuje postoj ženy.

Navíc: Stání na ulici samo o sobě není figurou. Stává se jí, stejně jako je tomu v případě ostatních figur, jestliže je užito v básni. Je zapsáno nikoliv pro příběh ale pro sdělení. Je zapsáno právě proto, že je na něj kladen důraz, a stává se tak aktem stejně jako stříhání vlasů.⁸⁰ „*Figura vznikne, když alespoň někdo může říci: ‚Jak je to pravdivé! Poznávám tuto scénu jazyka.‘*“⁸¹ Na následujících stránkách stručně přestavuji každou ze zkoumaných figur.

⁷⁷ Viz BARTHES, R.: *Fragmenty milostného diskursu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2008. s. 15.

⁷⁸ Tamtéž, s. 15.

⁷⁹ Tamtéž, s. 16.

⁸⁰ Viz tamtéž, s. 51.

⁸¹ Tamtéž, s. 16.

Cítím plynutí času

Pojí se s motivem *bolesti* stejně jako se změnou ročního období, *svítáním* a *soumrakem*, tekoucí *vodou*, *větrem*, přiletem a odletem *ptáků*, proměnou vlastní *tváře* či se stárnutím obecně. Tyto motivy jakožto rekvizity jsou ve skutečnosti právě dokladem o plynutí času. *Cítím plynutí času* přímo implikuje jakýsi proces provázený nespočtem změn, nachází se tak v přímé opozici k figuře *Nekonečno*, která poukazuje na ustrnutí v čase. Je to figura *Cítím plynutí času*, jež nám zprostředkovává konkrétní zkušenost času.

Jsem sama v pokoji

Tato figura se realizuje osamotě, *za zdmi*, v *pokoji bez dveří*, upozorňuje na nahlížení a prožívání své vlastní existence, která se promítá nejen do prostoru ale i do všech předmětů, které *pokoj* naplňují. Těmi nejstěžejnějšími jsou *zrcadlo*, *květiny*, *postel* a *ložní prádlo*.

Mlčení

Není *Mlčení* bez *řeči* a naopak, jak tomu bývá u podobných binárních relací. Úzce pak tato figura souvisí s motivy *křiku*, *smíchu* a *ticha*. Je to ale také samo *Mlčení*, které může být výpovědí, odkazuje na *pravdu* a možnost sdělení.

Nekonečno

Motiv *života* a figuru *Nekonečno* můžeme nalézt bez rozdílu ve všech odvětvích tříkolejné poezie 70. lety počínaje. *Nekonečno* (navždy, nikdy, navěky se vždy váže k nekonečnu) je zde vždy chápáno v souvislosti s konečností života. Souvisí s motivy *kostí*, *kamenů* a *písma* – stejně jako cokoliv, co přečká v nezměněném stavu více než jeden život.

Opona

Opona se uskutečňuje *deštěm* nebo *pláčem*, uzavírá jednu životní etapu či kapitolu příběhu vždy s očekáváním a nadějí v pokračování za nových, příznivějších podmínek.

Prožívám tělo

Figura *Prožívám tělo* se pojí především s motivy *rukou* a *nohou*, dále pak s *hlavou*, *tváří*, zřídka kdy pak s *očima*. Vyrůstá ze zkušenosti těla, z prožívání, které se potvrzuje přímo (skrže sledování vlastního těla) i nepřímo (skrže tělo druhého).

Stojím na ulici

Stejně jako figura *Stojím v krajině* váže se i *Stojím na ulici* k motivům *hvězd, měsíce, a noci*. Dále pak k *městu, ulicím* či *oknům*. Obě dvě figury jsou ztvárněním postoje vůči vlastní situaci, své osobě a též vůči *městu* nebo *krajině*, jakými byly ještě před tím, než se skrze literární zpracování staly motivy.

Stojím v krajině

Figura *Stojím v krajině* se uskutečňuje o samotě stejně jako figura předchozí, ovšem liší se v tom, že *krajina* jako topos není strukturována *ulicemi*, není labyrintem.

Vidím

Oči jsou schopny „vidět“: poznávat, všímat si, ale též rozumět – a to bez ohledu na to, zda jsou zavřené či otevřené. Figura *Vidím* upozorňuje na zvýšenou schopnost nahlížet a chápat.

O snění

Již jsem se několikrát zmínil o souvislosti mezi básní a snem. Považuji za nutné se vyjádřit k tomu, proč tuto souvislost považuji za důležitou a v čem nám bude pojetí básně-snu přínosné.

Rozhodl jsem se při zkoumání motivů v ženské poezii hledět i na rozdíly mezi klasickou a aktualizovanou reprezentací určitých, často se vyskytujících jevů. Nutně však nemusí jít o motivy ženství, jako tomu bylo u Violy Knotkové-Čapkové nebo Evy Kalivodové. Budu přihlížet k rozdílům mezi klasickým užíváním motivů, které se stalo stereotypem (tyto motivy se kodifikovaly), a motivy aktualizovanými, jejichž užití je oproti zavedenému nezvyklé.

K tomuto úkolu jsem se rozhodl vybrat základnu motivů, seznam časem ověřených, dnes již srozumitelných reprezentací, jakým je snář. V této práci čerpám ze dvou snářů, které proti sobě stojí v opozici. *Lexikon snových symbolů* Hannse Kurtha je vědecky vyhlížející soubor snových motivů (jak jsem již psal, přikláním se k Ecově tezi, že při podobné snaze o kodifikaci a dešifrování již nelze mluvit o symbolu), které byly kritickou metodou vybrány a jejich pojetí byla konfrontována v rámci různých nauk (psychoanalytických, lékařských a okultních). *Snář pro ženy* od Marie-Anne Krauze je snář programově shromažďující nejhrubší stereotypy. Taktéž se snaží o dešifrování snových motivů, které navzdory tomu, že by měly brát zřetel na specifickou ženskou optiku, jsou interpretovány tak, aby utvrdily polské katolické ženy v jejich roli žen v domácnosti, pečujících o svého manžela a potomstvo.

Užití těchto dvou zdrojů se může na první pohled jevit jako značně zavádějící, avšak pravdou zůstává, že snáře existují jako soubory kodifikovaných reprezentací již více než 1500 let. Jedny z nejstarších řeckých snářů se datují do konce 5. století.⁸² Sigmund Freud, zakladatel psychoanalýzy, uveřejnil v roce 1899 své dílo o výkladu snů, kterým dokázal, že kdysi opovrhované vykládání snů má vědecké opodstatnění.⁸³ Poté bylo v průběhu let shromážděno určité množství symbolů a jejich význam byl „objasněn“⁸⁴ (lépe snad říci:

⁸² Viz DODDS, E., R.: *Řekové a iracionálně*. Praha : Oikoyemeh, 2000, s. 131-2.

⁸³ Odvoláváme se na Freuda – zde je potřeba ho chápat ne jako misogyna, jak je obyčejně viděn. Ačkoliv třeba feminismus ve svých spisech nijak neopěvoval, ve svém profesionálním životě oceňoval a podporoval ženy kariéristky, ženy přitažlivé a inteligentní. Takových si vážil a obklopoval se jimi. Patřily mezi ně například Lou-Andreas Salomé, Marie Bonapartová, Ruth Mack Brunswicková a další... (Viz SLIPP, S.: *Freudovská mystika*. Freud, ženy a feminismus. Praha : Triton, 2007. s. 139.)

⁸⁴ Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993. s. 11.

ustálen). Stejně tak byl inventář motivů jedním z cílů motivického výzkumu literatury, zejména v případě pohádek.⁸⁵

Vykládat sen znamená udávat jeho smysl.⁸⁶ Stejně tak je tomu v případě básnického díla. „*Většina umělých snů, vytvořených básníky, je určena k takovému výkladu, neboť podává myšlenky pojaté básníkem v přestrojení, které je voleno tak, aby se hodilo k charakterům našeho snění, známým ze zkušenosti.*“⁸⁷ Zde se má na mysli básníkem předložený sen. Takový sen je tradičním rámcovým motivem fantastického děje.⁸⁸ Dle mého názoru však lze zacházet s básní jako se snem i v případě, že přímo nezahrnuje pasáž popisující smyšlený sen. Metoda psaní poezie, práce s pojmy se totiž velice podobá způsobu, jakým vytváří svůj obraz snění – schopnost básníka napodobit proces vytváření snu je básníku přirozená, snovou práci s pojmy, ornamenty a obrazy zná přece *ze zkušenosti*; můžeme tedy mluvit o básni jako o literárně zpracovaném umělém snu, který vytváří fiktivní svět, v němž platí specifická pravidla. Sen je nám předložen k rozboru založenému na sledování motivické výstavby, nepřipadá mi nepřirozené témuž rozboru podrobit a poezii.

Je ovšem třeba mít na paměti, že drtivá většina vyobrazení, která by mohla evokovat kolektivní topiku a archetypy, jsou pro nás pouze striktně dodržené formy stereotypní reprezentace nebo reprezentace aktualizované. Tak či onak nám tato forma poskytuje výpověď o vztahu k dobovým reprezentacím, jež šly mnohdy ruku v ruce se změnami kulturně-politického klimatu.

Nemůže nás zaskočit, zjistíme-li, že způsoby užití konkrétních slov-motivů se liší od jejich užití v běžné řeči. Jejich významy byly autorem/autorkou posunuty, nebo k tomuto posunu došlo již mnohem dříve a nový způsob užití se v literatuře ustálil. Zaměřme se však více na onen druhý případ: Nejspíš nás nepřekvapí ani, že ten či onen způsob užití jsme viděli již nesčetněkrát. Je-li tomu tak, není náhodou, že se výklad takového stereotypně užitého motivu shoduje s výkladem snového motivu-„symbolu“, uvedeným v některém ze snářů, jež jsou v současné době stále v oběhu.

Báseň je totiž – stejně jako sen – místem, kde se uplatňuje specifický způsob nahlížení a chápání reality. V básni i ve snu můžeme sledovat dobové smýšlení o daném jevu (motiv), které se ovšem může uplatňovat jen mimo rámec běžné řeči, což ovšem neznamená, že by toto smýšlení nemohlo být stereotypní.

⁸⁵ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 724.

⁸⁶ Viz FREUD, S.: *Výklad snů*. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, s.r.o., 1994. s. 62.

⁸⁷ Tamtéž, s. 62.

⁸⁸ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 291.

Na druhé straně jak v básni, tak ve snu nalezneme i aktualizace takových stereotypů; ty se odvíjejí vždy od míry individuality, naturelu snícího či autora. Musíme brát zřetel na autorskou invenci a konkrétní zdravotní a psychický stav snícího, jeho vlastní vzpomínky a asociace.

Co si slibují od následujícího rozboru, je mimo jiné dokázat, že je-li míra autorské invence omezena, nebo nemění-li se alespoň na čas způsob smýšlení o daném jevu v rámci nějaké skupiny jednotlivců, setkáváme se nadále se stejnými strukturami jako dříve, se strukturami, kterým dobře rozumíme, ve kterých sami nejčastěji uvažujeme (jelikož pocházíme ze stejného kulturního prostoru jako autor/autorka) – se strukturami, které se neliší od struktur, s nimiž zacházejí předložené snáře (poněvadž vycházejí z týchž kulturních předpokladů).⁸⁹ Takové zjištění jen podporuje myšlenku o značném přínosu metody, jež je založena na koncepci básně-umělého snu, myšlenku o přínosu motivického rozboru poezie.

Dle mého názoru, stejně jako E. R. Dodds zkoumá kulturu starých Řeků na základě rozboru jejich umělých snů, snářů a pojednání o snech, je možné zkoumat i kulturu v určité fázi jejího vývoje na základě motivického rozboru dobové poezie.

⁸⁹ E. R. Dodds rozvíjí svou teorii o nutném vztahu mezi snem a kulturním vzorcem. Tvrdí, že obsah snů je místním kulturním vzorcem přímo určen. Vyskytují se typy snových struktur, jejichž vymizení po zániku dotyčné kultury je svědectvím toho, že se přenášejí kulturně. (Viz DODDS, E., R.: *Řekové a iracionálně*. Praha : Oikoymenh, 2000, str. 107-8.)

ČÁST II.

MOTIVY A FIGURY

anděl

„*Něha na zemi, / dálka na nebi. // Andělé, kde jste. / Andělé.*“⁹⁰

(Lenka Chytilová: Proč racek přemýšlí)

Poněvadž lze *anděla* zařadit mezi jedny z mála opakujících se motivů postav, můžeme ho stejně jako ostatní motivy postav považovat za motiv komplexní.⁹¹ Ačkoliv se, jak už bylo řečeno, vyskytuje jen zřídka, jde o motiv velice nápadný.

Andělé přicházejí, když je vypravěčka v nebezpečí, když hledá cestu z obtíží (způsob užití *anděla* tak evokuje též snový motiv *anděla*, jak je popsán v *Lexikonu snových symbolů* Hannse Kurtha⁹²). *Andělé* tropí hlouposti, provokují ať už vědomě či nikoliv, nebo pouze dávají tušit svou přítomnost a budí dojem majestátních stvoření, příliš nadpozemských, než aby vstoupila do děje. Jejich role se tak v posledním bodě rozchází s rolí, jež je pro postavy andělů v českém prostředí nejsignifikantnější, tedy rolí v českém dramatu na konci 20. století.⁹³

Dalo by se říci, že *andělé* jsou specialitou několika autorek: Poprvé se vmísí mezi verše prvotiny Inky Machulkové *Na ostří noci* už v roce 1963. Machulková se pak drží tohoto motivu až do svého odchodu do exilu. V exilu hojně *anděly* využívá též Vladimíra Čerepková. Od roku 1972 sezóna *andělů* končí, ovšem opět se vrací těsně před počátkem 80. let ve verších Ivy Kotrlé, později i osamělých běžkyň Lenky Chytilové, Sylvie Fischerové a Svatavy Antošové. Opět a nadobro v české ženské poezii končí sezóna *andělů* s koncem 80. let.

Za povšimnutí stojí protiklad *andělů* „andělských“ („... vypadáš jako nefalšovaný anděl“⁹⁴) k *andělům* škodolibým, vyvolávajícím nebo ochraňujícím surreální zmatek („... uvidím ho pak v nebi kroužit / a židle stoly mezi anděly se ploužit“⁹⁵), ne-li budícím posvátnou hrůzu (příznačnou pro poezii Ludmily Kroužilové a Ivy Kotrlé, které obě využívají síly židovsko-křesťanské mystiky). Též je na pováženu, že přes všechny *anděly* se nesetkáváme v ženské poezii dané doby s *d'ábly, démony* či *nestvůrami*. Jejich význam jako by na sebe přebírali tito noví ambivalentní andělé 80. let. „*Prstoklady na klávesách / falešně mi zněly, / vyčítaly v largo větách, / že neobcuji s anděly.*“⁹⁶

⁹⁰ CHYTILOVÁ, L.: *Proč racek přemýšlí*. Hradec Králové : Kruh, 1984. s. 13.

⁹¹ HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001.

⁹² Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993. s. 63. (viz heslo: Anděl).

⁹³ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 372.

⁹⁴ ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta. 1987. s. 15.

⁹⁵ ČEREPKOVÁ, V.: *Ziráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 57.

⁹⁶ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 108.

bolest

„(...) k bolesti mám blízko jako voda k pádu,“⁹⁷

(Zuzana Trojanová: Hoře z nerozumu)

Bolest, jestliže se pojí s nějakou figurou, je to figura *Cítím plynutí času*. Příchod a mizení bolesti se tak na tvorbě této figury podílí, stává se způsobem jejího vyjádření stejně jako změna ročního období, přerod noci v den a obráceně, stejně jako přilet a odlet ptáků, vítr nebo proměna vlastní tváře.⁹⁸

Souvislost mezi intenzitou bolesti a plynutím času není nijak překvapivá, toto stereotypní užití najdeme například u Jiřiny Haukové v básni *Spodní proudy* ze stejnojmenné sbírky („*Tak jako my svou bolest známe, / má vytepané jizvy čas,*“⁹⁹), nebo u Olgy Neveršilové („*... to byl čas kdy jsme se začali ohlížet / kam se poděla bolest kterou jsme / neodložili v šatně // a nacházeli jsme ji / jako hedvábný lesk / na chmýří bodláku*“¹⁰⁰). Nelze si nepovšimnout, že *bolest* se ve větší míře objevuje poprvé v roce 1968 ve sbírce *Černý kámen* Marie Valachové a o rok později ještě výrazněji v *Dítěti se zvonem* Věry Provažnickové. Po celá 70. a – až na výjimku¹⁰¹ – 80. léta se pak v českém prostředí vyskytuje *bolest* v rámci ženské poezie jen v samizdatu, dále pak hojně v exilu. Do veršů oficiálních se v malé míře vrací až v letech devadesátých. Dá se tedy usoudit, že přelévání *bolesti* z oficiální poezie do samizdatu a exilu bylo důsledkem přirozeného stesku při pobytu mimo vlast, popřípadě pocitu útlaku. Na domácí půdě by přílišná koncentrace *bolesti* pravděpodobně působila jako bezdůvodné, a tím nevhodné bolestinství.

Až na výjimky se totiž v básních neobjevuje bolest fyzická, nýbrž emocionální (popřípadě nespecifikovaná): „*Má bolest se zajizvuje jak poraněný krystal, / pod paprsky slunce ranky zarůstají.*“¹⁰² Zde si povšimněte zvláštní souvislosti mezi ochabnutím bolesti a silou slunce. Není to tedy pouze čas, který dává uzdravit: „*A přece je zde touha / překonat bolest / východem slunce*“.¹⁰³ Nejde ovšem o náhodu, vezmeme-li v potaz, že *svítání* jakožto jedna z reprezentací plynutí času je zároveň stereotypní reprezentací nové naděje.

⁹⁷ TROJANOVÁ, Z.: *Hoře z nerozumu*. Praha : Mladá fronta, 1980. s. 8.

⁹⁸ Více o figuře *Cítím plynutí času* naleznete v oddílu *Čas*.

⁹⁹ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 88.

¹⁰⁰ NEVERŠILOVÁ, O.: *Kamenné chůvy*. Mníchov : PmD, 1989. s. 32.

¹⁰¹ Viz CHYTILOVÁ, L.: *Proč racek přemýšlí*. Hradec Králové : Kruh, 1984.

¹⁰² HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 21.

¹⁰³ PROVAŽNÍKOVÁ, V.: *Dítě se zvonem*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 14.

cesta

„ – Až kotva ze dna vytržená / své lodi cestu otvírá.“¹⁰⁴

(Lenka Chytilová: Nebe nadoraz)

Chůze a putování mají v sobě cosi rituálního. Skýtají možnost přibližovat se k pochopení smyslu cesty, k bytí – i navzdory tomu, že cesta může vést kruhem. Cesta nemusí být nutně spjata s proměnou putujícího: Není s ní spjata tam, kde smysl cesty uniká, a nestává se zřejmým ani na konci, není-li smyslem cesta sama,¹⁰⁵ jak se velmi často stává. „Byl jeden chlapík kuráž měl / a po cestě ji poztrácel“.¹⁰⁶ Stejně tak se sama vypravěčka mnohdy vydává na cestu, aniž by věděla, kam ona cesta směřuje. Nejčastěji tak činí, aby našla sama sebe: „(...) aby světlo z rozsvícené duše mohlo procházet pozemskými mřížemi / na trnitě cestě k sobě“.¹⁰⁷ Cesta k sobě je cestou poznávání sebe sama:

„Opakované cesty známými, přehlednými místy vedou stejně jako bloudění neznámým místem – labyrintem – k stejnému poznání-nepoznání, k poznání vždy kusému a dočasnému, rozevírají před postavou v určitém okamžiku škvíru k jiné dimenzi existence.“¹⁰⁸

Cesta je v rámci ženské poezie velice vděčným motivem od 60. po 90. léta, a to ve všech odvětvích. Přestože se ve většině případů vyskytuje s nonšalantní nenápadností, jakoby implicitně, i onen zlomek *cest*, který lze najít explicitně¹⁰⁹ vyjádřen v textu, vnucuje dojem, že hledání, bloudění, nacházení místa či identity je jedním ze stěžejních témat ženské poezie druhé poloviny 20. století.

„Tolik bloudila / Sešla tolik cest“.¹¹⁰ K tomuto hledání spjatému s tématem bloudění a motivem *labyrintu*, popřípadě *města-labyrintu*, se běžně druží ještě motivy *dvojnictví*, *ztráty domova*, *paměti* nebo *zraku*. Jsou to témata archetypální, sahající svými kořeny k mýtu.¹¹¹ O aktualizované reprezentaci tedy nemůže být řeč ani v druhém případě využití *cesty*.

¹⁰⁴ CHYTILOVÁ, L.: *Nebe nadoraz*. Praha : Alternativa, 1995. s. 49.

¹⁰⁵ Viz. HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu...* *Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 686.

¹⁰⁶ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 11.

¹⁰⁷ ANTOŠOVÁ, S.: *Kalendář šestého smyslu*. Teplice : Clinamen. 1995. s. 23.

¹⁰⁸ HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu...* *Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 683.

¹⁰⁹ V Úplném výpisu výskytu motivů (příloha 2) jsou zaznamenány pouze ony explicitní výskyty.

¹¹⁰ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 19.

¹¹¹ Viz. HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu...* *Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 740.

Cesta se totiž často vyskytuje i ve formě „životní cesty“. Stává se tak alespoň částečně synonymem pro život. „(...) všude je plno cest, kudy se prý musí jít“¹¹² nebo „Proti vám belhá se vykladačka cesty, / stará a práchnivá ohledačka směrů.“¹¹³

¹¹² HAUKOVÁ, J.: *Země nikoho*. Praha : Práce, 1970. s. 13.

¹¹³ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 45.

čas

„(...) čas v hlavě nezastavíš / tichými anděly je spočítán /
Básně se mi vracejí jako milenci nevidomí“¹¹⁴

(Vladimíra Čerepková: Ztráta řeči)

Jestliže vypravěčka a poté i čtenář nad textem na okamžik zakouší bytí, děje se tak právě proto, že vnímá čas, lidský čas. Navíc ve vyprávěném příběhu člověk zakouší čas jinak než v každodenním životě, protože čas vyprávění je jiný čas.¹¹⁵ Figura *Cítím plynutí času* se však vyznačuje tím, že již samotná vypravěčka nám líčí svou zkušenost se zažíváním času: „Přítomnost je zauzlená hra, / kterou nelze rozřešit, / čas po svém ujíždí / a nemůžeme jej předhonorit.“¹¹⁶

Jak už jsem zmínil v oddílu *Bolest*, figura *Cítím plynutí času* si pro ztvárnění žádá své rekvizity. Tyto rekvizity nejsou ve skutečnosti ničím jiným než dokladem o plynutí času: Příchod a mizení *bolesti*, změna ročního období, *svítání* a *soumrak*, tekoucí *voda* („*Co je to / řeka? / (...) Splavný i mělký / zlatonosný čas.*“¹¹⁷), *vítr* („*Ty větre jižní, nedostižný, / svůj vlas přilož na váhu.*“¹¹⁸), *přílet* a *odlet ptáků* („... *dohnat čas / rozkrájený ročními dobami / rozšplíchnutý ve vodní kapce / vdechovaný příletem ptáků, vydechovaný odletem.*“¹¹⁹), proměna vlastní tváře nebo stárnutí obecně: „(...) *než se znova sejdem / na schůzce s časem / sem tam někdo chybí (...) / Nedostavil se ten a ten zejména - / Jak se vám stárnout líbí*“.¹²⁰ Ovšem je potřeba mít na paměti, že proudící *voda* ani *vítr* ne vždy znamenají *čas*.

Cítím plynutí času je v přímé opozici k figuře *Nekonečno*.¹²¹ Zatímco plynutí času přímo implikuje jakýsi proces provázený nespočtem změn, *Nekonečno* jako figura poukazuje na ustrnutí v čase, kdy se současný stav věcí stává neměnným, a tak tento stav bude trvat věky až na pokraj představitelna.

Stejně jako *bolest*, *řeč*, *ticho*, *pravdu*, *život* aj. je zprvu obtížné chápat také *čas* jako motiv-ornament, zdá se totiž, jako by nebylo možné jej vizualizovat. Když se ale podíváme blíže na způsoby užití *času*, shledáme, že se *čas* v ženské poezii skutečně chová jako součást

¹¹⁴ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 75.

¹¹⁵ Viz. HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 779.

¹¹⁶ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 85.

¹¹⁷ FUCHSOVÁ, J.: *Píseň o řece*. Los Angeles : Framar Publishers, 1979. Oddíl poemy č. 2. (Bez paginace).

¹¹⁸ VALACHOVÁ, M.: *Černý kámen*. Praha : Československý spisovatel, 1968. s. 50.

¹¹⁹ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 15.

¹²⁰ VRBOVÁ, A.: *Čarodějný čas*. Praha : Československý spisovatel, 1988. s. 13.

¹²¹ Více o figuře *Nekonečno* naleznete v oddílu *Život*.

obrazu. Zde musím opět citovat Jiřinu Haukovou: „*Tak jako my svou bolest známe, / má vytepané jizvy čas, (...)*“.¹²² V básni, ač je nesporně obtížné si to připustit, *čas* dostává svůj vzhled, ne-li přímo tvar, a to tak, že se bezprostředně potkává s něčím hmatatelným, nehmotný *čas* a hmatatelné se stávají jedním nehomogenním celkem, jedno přebírá vlastnosti druhého; *čas* je tak možné si představit jako „zjizvený“, případně „rozšplíchnutý ve vodní kapce“.¹²³

Co je pro *čas* příznačné, že je univerzální a prakticky nadčasový. Oblíbenost *času* nestoupala ani neklesala v průběhu 60. až 90. let. Více než s konkrétním obdobím souvisí výchylky ve frekvenci užívání tohoto motivu spíše s intencí jednotlivých autorek. Od 60. do počátku 90. let hýřila *časem* Jana Štroblová. V 70. letech se výrazně činily Lenka Chytilová, Alena Vrbová a Jiřina Hauková. Oblíbenosti se však těšil *čas* v menší, ovšem nepřehlédnutelné míře, u více než desítky dalších autorek.

¹²² HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 88.

¹²³ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 15.

člověk a jeho lidství

„Když vydrží, / řekneme – člověk! // Když ne, řekneme / umřel. Člověk.“¹²⁴

(Inka Machulková: Kahúčú)

Nejvýrazněji se otázkou lidskosti zabývala Jiřina Hauková a to především ve sbírkách, jež vycházely ve samizdatových edicích: „Věřím v každého člověka jednotlivě, / nikdo nenosí v sobě závitků zvilosti“.¹²⁵ Na ni pak na počátku 90. let navázala Věra Fojtová. Obě autorky se vyznačují tím, že ve své době uměly pojmenovat to, kolem čeho jejich předchůdkyně – a bylo jich mnoho – jen ostýchavě kroužily.

Výskyt *člověka* je specifický tím, že nejde o *muže, ženy, děti* nebo kupříkladu profesu. O kom je řeč, míní-li se *člověk*? O člověku, bytosti, jejímž údělem je směřování k lidskosti, o bytosti, která musí neustále nacházet a definovat sama sebe, utvářet své člověčenství, jelikož jí žádné nebylo a priori dáno. Zvláštním typem člověka je *dítě*, o němž pojednávám v samostatném oddílu. *Dítě* je totiž (ve smyslu lidskosti) člověkem za každých okolností. „Ale člověk / nezná vždycky odpověď. / A tak se ptá, / kdy je, / kdy ještě je, / a kdy už není.“¹²⁶

Je zajímavé, že otázky po lidskosti se nejčastěji objevují u generace, která debutovala v průběhu 60.let (Inka Machulková, Zdena Zábranská, Zuzana Renčová, Ludmila Kroužilová, Marie Valachová, Vladimíra Čerepková, Věra Provazníková aj.). Tyto autorky nepodlehly ideologickým tlakům, omylům a deformacím jako jejich předchůdci z 50. let, neměly však zakódovanou ani demokratickou zkušenost meziválečného období.¹²⁷ Neměly tedy „*minulost v pozitivním ani negativním smyslu*“,“¹²⁸ přesto se staly výrazným fenoménem, který ovlivnil podobu poezie 60. i 70. let, ale který stále ještě čeká na objektivní, hlubší literárněhistorické zhodnocení.¹²⁹ V 80. letech pak věnují *člověku* soustavnou pozornost především Jana Štroblová a Zdena Bratřovská.

¹²⁴ MACHULKOVÁ, I.: *Kahúčú*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 53.

¹²⁵ HAUKOVÁ, J.: *Země nikoho*. Praha : Práce, 1970. s. 9.

¹²⁶ FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha, Práce, 1990. s. 7.

¹²⁷ Viz KŘIVÁNEK, V.: *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945/2000*. Brno : Host, 2007. s. 185.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Viz tamtéž.

den a noc, světlo a tma

„*Kruh noci sevřel horu dne*“¹³⁰

(Věra Jirousová: *Co tu je, co tu není*)

Zatímco *den* často nebývá v ženské poezii explicitně vyjádřen, *noc* se těší velké oblibě. Otázkou je, zda lze z pouhé absence motivu *noci* vyvozovat *den*. Dle mého názoru toto možné není. Můžeme pouze konstatovat, že není podstatné, zda je den či noc, ráno či soumrak, a dostat se tak blíže k neurčitosti denní doby, jejíž jediný smysl je upozornit na to, že na vyznění básně nemá možná implicitní denní či noční doba žádného působení. Významu nabývají pouze, jsou-li explicitně vyjádřeny.

Budeme-li nazývat den, noc a přechody mezi nimi – tedy svítání a soumrak – „časy“, můžeme říci, že největší zastoupení mezi těmito „časy“ v ženské poezii má noc. Dále můžeme říci, že ne každý *den* je „časem“, tedy krom *dne*, který označuje údobí mezi svítáním a soumrakem, jak jej vidíme například v básni *Kruh* Věry Jirousové („*Svět z hrobu zářit zřím říká den / hasnoucí v tvém oku*“¹³¹), se často vyskytuje i *den* jakožto označení pro časový úsek mezi jedním a druhým svítáním. Takový den není ničím charakteristický, slučuje čas-den a čas-noc včetně jejich přechodů do jakési jednotky života: „*A jsou dny mé, v nichž stojíš podoben proroku / či bohu,*“¹³² tyto dny přímo někomu náleží, jako by mu byly vyměřeny a povinovaly ho tím, co nejlépe je využít, naplnit: „*Nebude věstitelem budoucnosti, / ani strůjcem klamných činů, / ale brusičem svého dne.*“¹³³ Snad proto, aby nebyl „(...) *den smutný jako tvůj život jak tvé lásky / jak prázdná sklenice vína*“,¹³⁴ tak se stává, že se i ono tíživé vědomí odpovědnosti za své dny vloudí do veršů jako stěžejní motiv: „(...) *zatraceně / na klíně chovám / svých dnů dny / ještě nezrozené*“.¹³⁵ Oproti *dnu* si *noc*, která je vždy pouze časem, nikoliv jednotkou života, „*Noc / tichá pošta / mezi večerem a zítřkem*“,¹³⁶ neklade žádné nároky. Ženy mají velmi rády noc.

Ovšem stejně jako u *dne* můžeme u *noci* vysledovat dvě různé polohy. Tentokrát je to *noc*, kdy se vše vyjeví, kdy je možné všemu snáze rozumět, *noc*, která poskytuje ženám pocit

¹³⁰ JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. s. 30.

¹³¹ Tamtéž, s. 31.

¹³² KROUŽILOVÁ, L.: *Žiznivý archanděl*. Praha : Mladá fronta, 1969. s. 27.

¹³³ HAUKOVÁ, J.: *Země nikoho*. Praha : Práce, 1970. s. 10.

¹³⁴ FISCHEROVÁ, S.: *Chvění závodních koní*. Praha : Mladá fronta, 1986. s. 30.

¹³⁵ HORYNOVÁ, M.: *Černobílá stěna*. Praha : Pulchra. 2007. s. 24.

¹³⁶ MACHULKOVÁ, I.: *Na ostří noci*. České Budějovice : Krajské nakladatelství, 1963. s. 10.

intimity („*Noc děvče / které se dává všanc // Noc děvče / které chrání svou čest*“¹³⁷), možnost zabývat se sebou („*Dlouho do noci / harfa záludných otázek*“¹³⁸), protože v noci mohou být samy. „*Noc zborcená. Noc perníková. Noc okousaná / na dvě slova: Tady a teď. A z těch slov zutá. / Noc jako já: Tma uvnitř dutá.*“¹³⁹

Noc a samota, která je pro ženy tolik důležitá, jsou vzájemně propojeny, a tak je nacházejí obě současně a to na ulici, v přírodě nebo v pokoji. Každé z těchto tří variant náleží samostatná figura: *Stojím na ulici, Stojím v krajině, Jsem sama v pokoji*. Těmito figurami se dále zabývám v oddílech: Město, ulice a její domy, Krajina a Pokoj, postel a ložní prádlo.

Stále u nás převládá značně beatnická tendence noc zveličovat. Není náhoda, že jedna ze sbírek Inky Machulkové se přímo nazývá *Na ostří noci*. Stejně tak v díle Věry Jirousové je noc ústředním tématem. Krom tendence beatnické můžeme vysledovat ještě tendenci zobrazovat *noc* mystickou. Za základní tvůrkyni mystické *noci* mystické můžeme prohlásit Věru Provazníkovou: „*U vína noci – u vína mámení / trhači hroznů / v česače hvězd se promění.*“¹⁴⁰

Druhá poloha *noci* pak napovídá, že soumrakem něco končí, něco odchází, něco, co budeme postrádat. Přichází *noc* a s ní pocit nejistoty a nebezpečí. V takovém případě je *noc* vyhlídkou na chmurné časy stejně jako v *Lexikonu snových symbolů* Hannse Kurtha.¹⁴¹ V prvotině Ludmily Kroužilové *Žíznivý archanděl* (1969) *noc* přímo nahrazuje tmářství, je to *noc*, po níž je ráno novou nadějí na prohlédnutí a uzdravení. Takovéto odrůdy *noci* však nacházíme jen zřídka.

Není to totiž *noc* sama, která zneklidňuje, ale absence světla.¹⁴² Z tohoto důvodu je nutné rozlišovat mezi *noci* a *tmou*. Jestliže se vypravěčka nachází ve tmě, nemusí to nutně znamenat, že je *noc*. Navíc, tyto dva motivy slouží v ženské poezii k vyvolávání rozdílné atmosféry: Zatímco *noc* je uklidňující a intimní, *tma* má zneklidňující účinek, kdy se člověk cítí vydán všanc a žádá o pomoc.¹⁴³ Z tohoto ohledu je *tma* značně stereotypní reprezentací nejistoty. „*Tma? Ty dvě slzy / (...) nes si / přes černé lesy*“.¹⁴⁴

Tma je pouze jedna ze dvou základních složek *noci*. Ačkoliv se *noc* v našem povědomí běžně pojí s *tmou* a den se pojí se světlem, nacházíme v ženské poezii zmínku o světle či záři za dne jen zřídka. Mnohem častěji se setkáváme se *světlem*, je-li řeč o *noci*, *světlo* je tedy

¹³⁷ MACHULKOVÁ, I.: *Na ostří noci*. České Budějovice : Krajské nakladatelství, 1963. s. 10.

¹³⁸ ZÁBRANSKÁ, Z.: *Kytice z ještěrek*. Brno : Blok, 1974. s. 40.

¹³⁹ CHYTILOVÁ, L.: *Průsvitný Sysifos*. Hradec Králové : Kruh. 1988. s. 81.

¹⁴⁰ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 58.

¹⁴¹ Též viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993. s. 219. (viz heslo: Noc).

¹⁴² Též viz KRAUZE, A., M.: *Snář pro ženy*. Frýdek-Místek : Alpress, 2005. s. 144. (viz heslo: Tma).

¹⁴³ Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993. s. 321. (viz heslo: Tma).

¹⁴⁴ ŠTROBLOVÁ, J.: *Torza*. Praha : Československý spisovatel, 1970. s. 41.

její druhou složkou. „*Jen pohled do světla / Ať prudce oslňuje / Uprostřed tmavé sluje / prolétnou cizí stíny*“.¹⁴⁵

Ve většině případů jde o odlesky, světla pouličních lamp, světla v pokojích nebo za okny, o záři ohně v krbu nebo v krajině, o záři měsíce a hvězd nebo záři zcela metafyzickou. Je to záře, která rozrušuje tmou. „*Já žíznila / když z běložáru / kanula světla do temnot*“.¹⁴⁶ Zdá se zcela přirozené, že tohoto druhu světla si všímáme právě díky kontrastu s černí tmy, absence motivu *světla* v souvislosti se *dnem* tak přestává být paradoxní. „*Čím je jí, má-li hlad, / nebeské světlo, a čím je pro mě?*“¹⁴⁷ Světlo dává sílu: „*(...) všechny sají světlo, / jež se kolem osy plodů obtáčí*“,¹⁴⁸ dává naději na vysvobození: „*Světlo předstírá křídla*“.¹⁴⁹

Den, noc, světlo a tma jsou stejně jako přechody mezi dnem a nocí natolik univerzálními motivy, že frekvence jejich výskytu se od 60. do 90. let neměnila. Dokonce (vyjma beatnické inklinace k *noci*) ani není možné říci, že by nadměrné užívání některého z těchto motivů bylo zvláštností jedné nebo několika autorek. Ženská poezie se bez *dne, noci, světla a tmy* neobejde.

Zvláštním druhem „času“ je *svítání* a *soumrak*. Jak už jsem zmiňoval, jsou to přechody mezi nocí a dnem, které spadají do figury *Cítím plynutí času*, a tak už tím, že jde o přechody, potvrzují procesuální charakter této figury.

Jak *svítání* tak *soumrak* si drží konotace podle toho, jak je chápána noc. Způsob dne se stává zcela nepodstatným. *Soumrak* ohlašuje příchod noci jakožto doby temna nebo noci jakožto oblíbeného a kýženého času. (Zvláštní ambivalenci můžeme cítit při čtení verše z básně *Jsi u mne* od Zuzany Renčové: „*Jsi u mne, když prší / i když se stmívá*“,¹⁵⁰)

Stejně tak je *svítání* vysvobozením z noci, ozvěnou naděje: „*A přece je zde touha / překonat bolest / východem slunce*“.¹⁵¹ Podobný přístup můžeme najít též u Ivy Kotrlé: „*A k ránu, když jsem se probudila / bylo-li tomu tak / zaslechla jsem z dále cinkot lžic / Tu zvonkohru z ráje pro děti*“¹⁵² nebo v básni *Návrat* Jiřiny Haukové: „*Každý den se rodí jiný, / každý den něco nového počíná*“.¹⁵³ *Svítání* skýtá novou příležitost rozhodnout se, zda bude všechno stejné jako dříve nebo zcela jiné.

¹⁴⁵ VRBOVÁ, A.: *Odkud přichází hudba*. Praha : Československý spisovatel, 1976. s. 16.

¹⁴⁶ FUCHSOVÁ, J.: *Na stéblo trávy*. Mnichov : PmD, 1978. s. 8.

¹⁴⁷ PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962. s. 9.

¹⁴⁸ HAUKOVÁ, J.: *Světlo v záři*. Praha – Jinočany : KDM a H+H, 1995. s. 42.

¹⁴⁹ CHYTILOVÁ, L.: *Třetí planeta*. Praha : Melantrich, 1979. s. 13.

¹⁵⁰ RENČOVÁ, Z.: *Dvanáct visutých zahrad*. Brno : Blok, 1969. s. 7.

¹⁵¹ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Dítě se zvonem*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 14.

¹⁵² KOTRLÁ, I.: *Února*. Londýn : Rozmluvy, 1985. Báseň XV. (Bez paginace).

¹⁵³ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 20.

Oproti tomu může být *svítání* naopak bolestné („*Nakonec se uvidím / nahá uprostřed nestvůr a lvů / (...) anebo jinde, / v chladnoucím ránu, / které ochromuje ruce.*“¹⁵⁴), tesknící po zmizelé noci („*V pomněnkovém svítání si pláčeš / a zatím mravenec / sedm smutků nese.*“¹⁵⁵), ohlašující truchlivý příchod reality všední dne: „*Je tu / tak panelové ráno, městem zeje hlína*“.¹⁵⁶

¹⁵⁴ FISCHEROVÁ, S.: *Velká zrcadla*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 13.

¹⁵⁵ ČAČALOVÁ, L.: *Doteky*. New York : Universal Publishers of Schenectady, 1979. s. 15.

¹⁵⁶ ŠTROBLOVÁ, J.: *Hostinec u dvou srdcí*. Praha : Československý spisovatel, 1966. s. 33.

děšť a pláč

„Děšť jako obřad krmení země, / housenka jako obřad krmení ptáka,“¹⁵⁷

(Jiřina Hauková: Motýl a smrt)

Děšť je smutný a slizký: „Jakže? Strpět / slizká tykadla dešťů?“¹⁵⁸ Navíc se jen málokdy oprošťuje od paralely s pláčem. „Děšť zavzlykne.“¹⁵⁹ Samotné autorky si tohoto úzkého sepjetí všímají, až sarkasticky o něm už na konci 60. let promlouvá například beatnice Vladimíra Čerepková v básni *Zhaslo nebe* ze sbírky *Ryba k rybě mluví*: „Všechna krásná zátiší / se rozutíkala / zůstalo ošklivě na světě / a k tomu ještě začalo kalně pršet“.¹⁶⁰

Děšť je steskem po ztraceném a s touto ztrátou se nevyrovnáváme jinak než plačky. Děšť je katarzí, jak vidíme kupříkladu v básni *Příteli šeptem* Libuše Čačalové: „Zoufalé je / nemít už na slzu / když v srdci zatmívá se oceán“;¹⁶¹ jde-li o katarzi, jde-li o smíření, pláče nikdy není dost: „koberec plakal prach / lampa plakala světlo / nebe plakalo hvězdy / Ptáci létali vesmírem / a v úžasu plakali ten let“¹⁶² a tím spíše není dosti deště, zastupuje-li – a to zcela stereotypně – pláč. Ačkoliv je *pláč* mnohem frekventovanějším motivem než *děšť*, oba motivy se vyskytují velmi často pospolu. Takto k sobě oba motivy řadí především Jana Štroblová, Zdena Záborská, Zdena Bratršovská, Lenka Chytilová a Jiřina Hauková (ovšem u ní se setkáváme s větší četností obou motivů pouze v samizdatových sbírkách).

V dešti nejsme než sami. Je to poklona lidskému smutku, je stará a věčná. Děšť vždy znamená, vypovídá, jak to vystihla Jiřina Hauková v básni *Pomluva*: „Děšť je nemluva, / který promlouvá / řešetem mračného nebe.“¹⁶³ Motivy *deště* a *pláče* jsou nástroji figury, kterou jsem nazval *Opona*. Právě *Opona* uzavírá první dějství s nadějí, že přijde dějství nové a lepší. *Snář pro ženy* hypotézu o příchodu lepších časů pouze podporuje,¹⁶⁴ stejně jako *Lexikon snových symbolů*.¹⁶⁵ Snad proto, že se v *dešti* coby reprezentaci stále promítá pohanské chápání deště jako krmení země: „Děšť jako obřad krmení země, / housenka jako obřad krmení ptáka,“¹⁶⁶ téhož si můžeme povšimnout i v díle Věry Provoznikové.

¹⁵⁷ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 13.

¹⁵⁸ ZÁBRANSKÁ, Z.: *Kytice z ještěrek*. Brno : Blok, 1974. s. 36.

¹⁵⁹ CHYTILOVÁ, L.: *Třetí planeta*. Praha : Melantrich, 1979. s. 63.

¹⁶⁰ ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 9.

¹⁶¹ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 18.

¹⁶² ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 44.

¹⁶³ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 13.

¹⁶⁴ Viz KRAUZE, A., M.: *Snář pro ženy*. Frýdek-Místek : Alpress, 2005. s. 27. (Viz heslo: Děšť).

¹⁶⁵ Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993. s. 114. (Viz heslo: Děšť).

¹⁶⁶ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 13.

dítě

„Trávou a hvězdami utíká naše dítě, volá a křičí —“¹⁶⁷

(Inka Machulková: Na ostří noci)

Bohumil Doležal shledává, že v nastupující generaci na počátku 60. let jsou dvě silné stylizace: infantilní a přírodní. Charakteristickým rysem se zde stává oslava (takřka fetišizace) mládí. Vladimír Křivánek poté tvrdí, že za touto adorací mládí a bezproblémovým štěstím stojí iluzorní touha po idyle.¹⁶⁸ „*Mládí a dětství jsou hodnotou nejvyšší a nespornou, jsou životním axiomem téměř celé generace.*“¹⁶⁹ Avšak, jak můžeme vidět na příkladu ženské poezie, tato adorace koncem 60. let neustupuje, ale stává se atributem jak oficiálních, tak samizdatových a exilových veršů. Ona adorace pak přetrvává dále po celá 70. a 80. léta.

Pojetí dítěte a dětství – soubor vlastností přisouzených dítěti a soubor podmínek, jež musejí být dodrženy, aby bylo možné v daném kulturním prostoru mluvit o dětství – se po celé zkoumané období nemění. Je překvapivé, že během tak dlouhého období nedošlo k žádné aktualizaci v rámci reprezentace nevinnosti či opuštěného ráje. „*Zde děti pozorují hrou, / jak hrozivě přirůstají k révovým hájům nevědomí; / jak dospělí pak jejich víno pijí, (...)*“.¹⁷⁰ Jako by Věra Provaníková ve své básni ze sbírky *Březové trhy* promlouvala o onom násilném zneužití obrazu dítěte.

Dítě nacházíme nejlépe popsané především v poezii Věry Fojtové, jejíž práce s obrazy je obdivuhodně přesná a výstižná, Věry Provaníkové, Jiřiny Haukové a Ludmily Kroužilové, která své poezii dodává biblický nádech. Nejčastěji se pak s tímto motivem setkáváme v pozdní tvorbě Hany Proškové.

Co je to *dítě*? Co je to *dětství*? Jde o dva navzájem si podobné motivy. Rozdíl mezi nimi je pouze v užití: Zatímco *dítě* se objevuje – participuje na výsledném básnickém obrazu a též i celkovém vyznění básně – v souvislosti s *dětstvím*, toto *dětství* není tak docela jeho vlastní, nýbrž je to z větší části konstrukce zpětně dítěti přisouzená.

Dětství může též stát abstrahované stranou od *dítěte*. K takovému *dětství* není zapotřebí žádného konkrétního zástupce. Je to ono *dětství*, které se zformovalo v dospělé mysli. Mnohdy se z něj stala sentimentální vzpomínka nebo idea čistoty.

¹⁶⁷ MACHULKOVÁ, I.: *Na ostří noci*. České Budějovice : Krajské nakladatelství, 1963. s. 32.

¹⁶⁸ Viz KŘIVÁNEK, V.: *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945/2000*. Brno : Host, 2007. s. 187.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 22.

V tom se *dítě* i *dětství* podobají, že fungují jako pomyslný počátek, nulový stupeň („*Mezi nultou a první ranní byli jsme dětmi. / Nepoddajná stála země.*“¹⁷¹), z něhož se vlivem okolností bude vytvářet zástupce společnosti. Je to nultá hodina – stav naprosto nekontrolovatelný, prostor je nepodroben. Není nic před dítětem a není nic, co by mu bylo podobné, po něm. Změna nastává kolem první hodiny ranní: „*Pomalou se otvírají dětské oči.*“¹⁷² To aby viděly, přestože viděly již dříve („*... bůhsud' proč ví dítě všechno...*“¹⁷³). To aby uviděly příliš mnoho a osleply.

Dítě je nevinné, nevědomé, avšak, na rozdíl od zaslepených dospělých, kteří už se nezajímají, chce poznávat svou skutečnost a rozpoznávat mezi pravdou a klamem. „*(...) vyhnanství z dětství / nás vehnalo do bolesti*“.¹⁷⁴ Stává se tak jakýmsi mravním ideálem. Problém je, že toto vyzdvihování „čistého“ dítěte tak často sklouzává ke kliše. Každopádně dospělý se cítí tím více od dítěte vzdálen, odtržen, jak můžeme vidět například v básni Vladimíry Čerepkové *Obrázek*: „*Vstanu a vidím poušť dětského hřiště / prázdninově vyprahlého / mám teď celé pískoviště pro sebe sice jen očima a přes okno*“.¹⁷⁵ Podobně lze sledovat v poezii Hany Proškové i odcizení dvou lidí, kteří si byli blízcí právě a jedině v dětství: „*(...) naše dětské postele ujely od sebe*“.¹⁷⁶ Ten věk byl příliš krátký. „*Sinavá oblaka plula rychle / nad dětskou krajinou*“.¹⁷⁷ Na první pohled by se mohlo zdát, že motiv *dítěte* zde souvisí s figurou *Cítím plynutí času* a její specifickou formou *stárnutím*. Jak se ale později dozvíme, *stárnutí* se v ženské poezii pojí více s následující proměnou již dospělého člověka.

Tím, že se z dítěte stal křehký ideál, jeho zjevení uprostřed básnického obrazu – většinou poměrně konfliktní situace – se stává znakem hledání, popřípadě touhy po nalezení jakéhosi východiska. Zajímavé je, že v tomto směru se nápadně shodují jak s výkladem snového „symbolu“ dítěte v knize Hannse Kurtha¹⁷⁸, tak s Annou-Marií Krauze¹⁷⁹. V jiném případě může jít též o touhu začít znovu, vrátit se a vydat se na stejnou či jinou cestu podruhé. Do jisté míry tedy zjevení dítěte naznačuje jakousi nutnost hledání vlastní identity.

¹⁷¹ KROUŽILOVÁ, L.: *Žíznivý archanděl*. Praha : Mladá fronta, 1969. s. 13.

¹⁷² VALACHOVÁ, M.: *Černý kámen*. Praha : Československý spisovatel, 1968. s. 63.

¹⁷³ HORYNOVÁ, M.: *Černobílá stěna*. Praha : Pulchra. 2007. s. 59.

¹⁷⁴ HAUKOVÁ, J.: *Země nikoho*. Praha : Práce, 1970. s. 21.

¹⁷⁵ ČEREPKOVÁ, V.: *Extra Dry Silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 146.

¹⁷⁶ PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962. s. 22.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 27.

¹⁷⁸ Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s.115-6. (viz heslo: Dítě).

¹⁷⁹ Viz KRAUZE, A., M.: *Snář pro ženy*. Frýdek-Místek : Alpress, 2005. s. 12. (viz heslo: Dítě).

Důležité je však také, co lze vyvodit ze vztahů mezi *dítětem* a ostatními nejčastěji se s ním vyskytujícími ornamenty. Nejvíce se v souvislosti s *dítětem* objevují: *člověk (lidství), pokoj a život*.

V kontextu toho, o čem jsem již psal, je *dítě* vždy člověkem – ve smyslu lidskosti: *Dítě* je vždy lidské. „*Ale člověk / nezná vždycky odpověď. / A tak se ptá, / kdy je, / kdy ještě je, / a kdy už není.*“¹⁸⁰ Je odsouzen stále své lidství zpětně hledat a pečovat o něj. Mezi řádky pak totéž co u Fojtové můžeme číst i u Jiřiny Haukové, ovšem zde bývá málokdy *člověk* (či jeho *lidství*) explicitně zmíněn. Hauková dává přednost spíše zobrazení onoho ideálu nevinného *dětství* – a to skrze básně navracející se ke vzpomínkám na dětství vlastní (například v básni *Vzpomínka na jedno místo z dětství* ze sbírky *Země nikoho*) a na dětský pokoj, jenž se v její poezii nevyskytuje jen ve spojitosti s autorkou samotnou. Dětství a pokoj jsou v poezii Jiřiny Haukové pevně spjaty (viz báseň *Pokoj Anny Frankové* ze sbírky *Motýl a smrt*). Zvláštní je, že v tomto ohledu je ženská poezie specifická: Vztah mladé dívky k jejímu pokoji přetrvává i do pozdějšího, zralého věku.

Ačkoliv nyní víme, že *dítě* samo je počátkem – a to počátkem člověka, je nutno si přiznat, že je ještě stále cosi před dítětem. Paradoxem je, že při bližším pohledu na ženskou poezii druhé poloviny 20. století shledáme zásadní nerovnováhu mezi frekvencí motivů *dětství* a *mateřství*. Zatímco v 60. letech frekvence jejich výskytu byla takřka vyrovnaná (jako příklad bych uvedl sbírku s názvem *Oblaka* od Hany Proškové), počátkem let sedmdesátých *mateřství* z ženské poezie zcela mizí. Navrací se opět až v polovině 80. let u několika zástupkyň „generace“ osamělých běžců – a to jen na okamžik. Ženská poezie skýtá obraz zástupů dětí bez rodičů.

Otázkou je, proč se *dítě* právě v ženské poezii náhle tolik emancipuje? Není to snad tím, že jeho zrození (zrození matkou) je imanentně včleněno do jeho konstruktů? Odpovědí je, že od 70. let již *dítěti* jakožto počátku *člověka* nepředchází matka, nýbrž počátek života jako takový. Tuto úlohu v ženské poezii přebírá *země*, motiv, který se svou frekventovaností bezmála vyrovná *dítěti*, nejskloňovanější v dílech Jany Štroblové, Lenky Chytilové, Ludmily Kroužilové a Ivy Kotrlé. „*A mnohé z dětí poznává / z vychládajících hnědých tělíček počátek života, / který je stále kýmsi něžně ukryt / v mlčenlivé hroudě země.*“¹⁸¹ Jana Štroblová ve sbírce *Krajina na muří noze* též promlouvá o zemi a vytuouženém návratu k ní, k takové, jakou

¹⁸⁰ FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha, Práce, 1990. s. 7.

¹⁸¹ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 23.

bývala: „*Chtěli jsme přece zem / s porosty ticha. / Jinou.*“¹⁸² Zdá se, že země je něco prapůvodního a především opravdového:

„*Chtěl jsi znát nejdříve / pravdu / hledal jsi ji v knihách / ptal jsi se starších / hádal s mladšími // Nad hlavou jsi měl stropy / žádné nebe / pod nohama jsi měl podlahy / žádnou zemi // (...) Když k večeru zapadlo chatrné slunce / pod jeho vahou propadla se do země*“.¹⁸³

Máme před sebou dvě možnosti. Buď se *země* v daném období stává metaforou matky, nebo v tomto básnickém světě skutečně zastupuje mateřský princip:¹⁸⁴ „*Země tehdy byla ještě panna. / Toho večera potěžkali krev / a zalykajíce se vodopádem hvězd, / plakali naposled.*“¹⁸⁵

¹⁸² ŠTROBLOVÁ, J.: *Krajina na muři noze*. Praha : Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1984. s. 61.

¹⁸³ ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 19.

¹⁸⁴ Takové projektování mateřského principu do *země* není však ničím jiným než opраšováním stereotypní reprezentace ženy. Z lůna Matky země se vše rodí, přičemž zpět do jejího plodného klína se navracejí i mrtví. (Viz VODRÁŽKA, M.: *DeCivilizace: výbor esejů z let 1990 – 2007 na téma undergroundu, chaosu, feminismu a transgenderu*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2007. s. 175.)

¹⁸⁵ KROUŽILOVÁ, L.: *Žiznivý archanděl*. Praha : Mladá fronta, 1969. s. 13.

duše

„V tom kouři kolem mne / proplovají tvé oči – / dohazovači duše“¹⁸⁶

(Libuše Čačalová: Milostný akord)

Pověštinou se nejedná striktně o *duši* lidskou, nýbrž o *duši* obecně. *Duše* se tak může nacházet kdekoliv, stává se extraktem z bytosti, předmětu, zvířete nebo rostliny: „*Duše telefonu je napjatá jako struna / chrchlá útržky nejistot*“.¹⁸⁷ Výjimkou je, objeví-li se *duše* jako součást fráze, například: „*Ach věřte mě to z duše mrzí*“.¹⁸⁸ Většinou totiž jde o zmíněný princip, který upozorňuje na přehlížené transcendentno; náhle se s tímto transcendentnem počítá, jako by bylo bezmála hmotné, jako by tvořilo běžnou součást každodenní reality: „*(...) duši do úst, chladný vítr / ucítíš v tváři, zatím co jdeš dál*“,¹⁸⁹ je to soukolí propojující principy srdce a mysli. Je až překvapivé, jak velkou roli *duše* v básnickém světě hraje.

Než doby, je *duše* záležitostí spíše konkrétních autorek, především Jany Štroblové, Lenky Chytilové, Libuše Čačalové, Svatavy Antošové a Bronislavy Volkové.

¹⁸⁶ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 11.

¹⁸⁷ VOLKOVÁ, B.: *Vzduch bez podpatků*. Mnichov : PmD, 1987. s. 43.

¹⁸⁸ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 15.

¹⁸⁹ PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962. s. 33.

hlas, křik, smích a ticho

„Jednou jsi do okna zakřičel / smích“¹⁹⁰

(Věra Provazníková: Dítě se zvonem)

Hlas se značně liší od *řeči*, nepředpokládá promluvu, řídí se zcela jinými pravidly, *hlas* je na slovech nezávislý a co více, v rámci ženské poezie ve zkoumaném období se stal též nezávislým na těle. Jen zřídka patří *hlas* konkrétní lidské bytosti, častěji ticho prořízne pouze *hlas*, „(...) jiný hlas mezi naše zašeptání / a jiný dotek mezi nás“,¹⁹¹ či *hlas* bytosti transcendentní jako v případě poezie Věry Provazníkové, Ivy Kotrlé nebo Ludmily Kroužilové. Dále se s nadužitím *hlasu* setkáváme u Lenky Chytilové, paradoxně jediné zástupkyně „generace“ osamělých běžců, u níž tento motiv sehrává významnou roli. Důležité však je, že nezávisle na tom, jestli *hlas* někomu patří, „(...) něčí přítomnost ve mně nějaký dávno umlčený hlas (...)“¹⁹² může vyvolávat neklid stejně jako konejšit. V tomto bodě se značně liší od *křiku* a *smíchu*.

Zatímco *hlas* a *ticho* mohou nabývat kladných i záporných konotací, popřípadě zůstat ambivalentní, *křik* i *smích* se pojí téměř výlučně s neklidem, ne-li přímo hrůzou: „(...) v dáli vlají do běla rozžhavena / nablízku tuhnou v křik (...)“.¹⁹³ *Křik* zdůrazňuje expresivitu veršů a v ženské poezii do jisté míry nahrazuje smích, jak vystihuje Věra Fojtová: „*Křiku se podobá smích. / A bolí.*“¹⁹⁴ Snad proto, že je obtížné nalézt v básních zkoumaných autorek *smích* radostný, *smích* šťastný. Oba motivy si naopak v poezii uchovávají funkci špatného znamení – stejně jako ve snech:¹⁹⁵ „*Ženy v domě ho probudily tenkým křikem.*“¹⁹⁶ Srovnat můžeme s následujícími verši Aleny Vrbové: „*Z pozadí chodby se ozval jízlivý smích.*“¹⁹⁷

Křik, *smích* a *ticho* se objevují příznačně v české beatnické poezii – stejně jako *noc*, která povětšinou tyto motivy doprovází. Inka Machulková, která jako Vladimíra Čerepková patřila k podobně smýšlejícím beatníkům socialistického stříhu jako byl Václav Hrabě,¹⁹⁸ ve své sbírce *Kámen komediantů*, kde zaznívají jak verše psané ještě v 60. letech, tak i básně

¹⁹⁰ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Dítě se zvonem*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 19.

¹⁹¹ PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962. s. 44.

¹⁹² ANTOŠOVÁ, S.: *Kalendář šestého smyslu*. Teplice : Clinamen. 1995. s. 24.

¹⁹³ JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. s. 36.

¹⁹⁴ FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha, Práce, 1990. s. 58.

¹⁹⁵ Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 178 a 296.
(viz heslo: Křik a Smích).

¹⁹⁶ ZÁBRANSKÁ, Z.: *Sněhový úl*. Brno : Blok, 1986. s. 54.

¹⁹⁷ VRBOVÁ, A.: *Odkud přichází hudba*. Praha : Československý spisovatel, 1976. s. 12.

¹⁹⁸ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 3. 1. vyd. Praha : Academia, 2007. s. 251.

s novou poetikou, zaujímá pozici pozorovatele a vyjadřuje pocity smutku, stesku a chladu, stejně jako v dalších dvou sbírkách *ticho, smích i křik* dokreslují atmosféru truchlivou či rozervanou. Taktéž Vladimíra Čerepková, jejíž nová poezie se liší od textů 60. let, ve sbírkách *Ztráta řeči* a *Extra Dry Silence* propadá do melancholie. Velmi osobité proudy – až snových – asociací působí jako střípky vzpomínek a nově nabyté exilové reality. V 80. letech pak její existenciálně laděné verše nabývají sofistikované zkratky.¹⁹⁹ Ne náhodou se s truchlivou atmosférou setkáváme u básnířek exilových, ne náhodou motivy *křiku, smíchu* a *ticha* úzce souvisejí s figurou *Mlčení*.²⁰⁰

I přes všechno mlčení totiž potřeba křiku neslábne, naopak sílí: „*Cítím, jak uvnitř plna jsem / výkřiku, jenž v ústech vážne mi*“,²⁰¹ stejně tak smích je jednou z často potlačovaných forem vyjádření, a tak se stejně jako *křik* odehrává někde uvnitř: „*Spiš vědomí smíchu / než hnutí úst*.“²⁰² Podobný *smích* nalezneme i v básni Olgy Walló, příznačně nazvané *Mlčení*: „*Nic nehrozí než neslyšný smích*“.²⁰³ Zvláštní je, že v 70. letech se motiv *smíchu* prakticky neobjevuje. Pozorovat jej v tomto období můžeme jedině v exilové sbírce Vladimíry Čerepkové *Ztráta řeči*, již tvoří básně z let 1970 až 1972.

Ticho je stejně jako *hlas* značně rozkolísané. Od klidného a bezpečného *ticha* Čerepkové 60. let po neklidné *ticho* Jiřiny Haukové za normalizace. „*Není toho moc / co ticho / potřebuje k životu*“,²⁰⁴ je expresivní a po významové stránce – je-li neklidné – plně nahrazuje jakýkoliv hluk (s motivy hluku se ve zkoumaném období nesetkáme). Takové *ticho* je významné, dramatické, jeho účinky jako by byly dalekosáhlejší než účinky hluku. „*A pak únava a ticho rozloučení*“.²⁰⁵ *Ticho* v ženské poezii je až na výjimky takřka srovnatelné s křikem: „*(...) ticho křičí na konci noci*“,²⁰⁶ totiž, „*TICHO JAKO KŘIK*“.²⁰⁷

¹⁹⁹ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 3. 1. vyd. Praha : Academia, 2007. s. 272-3.

²⁰⁰ Více o figurě *Mlčení* naleznete v oddílu *Slova, řeč a mlčení*.

²⁰¹ PROŠKOVÁ, H.: *Zametačky sněhu*. Praha : Aurora, 2004. s. 9.

²⁰² ŠTROBLOVÁ, J.: *Torza*. Praha : Československý spisovatel, 1970. s. 19.

²⁰³ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 42.

²⁰⁴ SALAQUARDOVÁ, J.: *Snídaně na Titaniku*. Praha : Československý spisovatel, 1987. s. 9.

²⁰⁵ VOLKOVÁ, B.: *Vzdych bez podpatků*. Mnichov : PmD, 1987. s. 32.

²⁰⁶ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 29.

²⁰⁷ ŠTROBLOVÁ, J.: *Torza*. Praha : Československý spisovatel, 1970. s. 26.

hlava

„(...) bílá zed' okolo očí / jen v hlavě zbyly holé větve“²⁰⁸

(Vladimíra Čerepková: Extra Dry Silence)

Hlava je částí těla a zároveň prostorem, jak je zřejmé nejen v básni *Strach* od Vladimíry Čerepkové: „Místnosti zaplněné lidmi v jejich hlavách semena / zázraku – jenž jakživ nepříjde Tma je“²⁰⁹ navíc právě tato část těla jako jedna z mála je samostatně jednající a zodpovídající nejen sama za sebe, ale za celé tělo i osobnost: „Hlavo / hlavo / židle / a zábradlí moje / d'áble / anděli / koni / koni / neunášej mě příliš daleko“²¹⁰ Lze tušit, že je tak hlava úzce spojena s rozumem, který jak už tomu bývá, se ne vždy ve své intenci shoduje se *srdcem, duší*, popřípadě jinými méně frekventovanými principy osobnosti: „Mám hlavu / místo pohlaví“²¹¹

Charakteristickým rysem *hlavy* je, že metonymicky zastupuje vše, co svým způsobem fyzicky zastřešuje. Stává se tak jakýmsi středobodem osoby; pohyb hlavy znamená pohyb celku, či změnu postoje: „V kameni / v prudce odvrácené hlavě / je víc než ne.“²¹² Mokne-li hlava, mokne celá osoba: „Zas hlava má v líjaku zebe / a v srdci zas už bodá stesk // Však noc / (...) dál na mé čelo vrhá déšť“²¹³ Nejen v případě předešlého citátu z básně Jiřiny Fuchsové, ale i v případě sbírky *Dítě se zvonem* Věry Provažnickové a některých dalších básniček, si povšimneme, že sama hlava je dále nahrazena a plně zastoupena svou částí – čelem: „Udivilo vás, / jak podobno je nebe žebrákovo / vašemu sehnutému čelu.“²¹⁴ Ve sbírce Svatavy Antošové *Kalendář šestého smyslu*, která byla sepsána v letech, kdy byla Antošová ještě činná jak ve skupině mladších autorů mimo dissent s názvem Skupina XXII, tak v Patafyzickém kolegiu Teplice,²¹⁵ je hlava dokonce nahrazena lebkou, což ovšem nic nemění na tom, že jde o jinak pojmenovanou hlavu, která nepostrádá žádnou ze svých funkcí. Za pozornost stojí, že Svatava Antošová spolu s Věrou Jirousovou tvoří dvojici, která jako jediná nadužívala *hlavu* na poli poezie, jež u nás nemohla volně vycházet a která nebyla vydána v zahraničí. Frekvence výskytu *hlav* se však v průběhu zkoumaného období významně nemění až na mírný nárůst na přelomu 60. a 70. let.

²⁰⁸ ČEREPKOVÁ, V.: *Extra Dry Silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 134.

²⁰⁹ ČEREPKOVÁ, V.: *Ziráta řečí*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 64.

²¹⁰ ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 37.

²¹¹ BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Klínopis v notesu*. Praha : Československý spisovatel, 1987. s. 52.

²¹² FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha, Práce, 1990. s. 16.

²¹³ FISCHEROVÁ, S.: *Chvění závodních koní*. Praha : Mladá fronta, 1986. s. 37.

²¹⁴ PROVAŽNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 13.

²¹⁵ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 354.

hudba

„Přikryty jen hudbou kapek, / vysvlečeny ze svých zvyků.“²¹⁶

(Marie Valachová: Černý kámen)

Hojné užívání motivu *hudby* je příznačné pro mnoho autorek, z nich bych mohl jmenovat například Lenku Chytilovou a její poezii meditativního typu, poučenou na tradici české poezie (František Halas, Vladimír Holan či Jan Skácel),²¹⁷ Janu Štroblovou a její emotivní, polemicky zapálenou lyriku,²¹⁸ ovlivněnou S. K. Neumannem a raným Ortenem,²¹⁹ Zdenou Bratršovskou, ať už ve sbírce *Chůdy po předcích*, kde se *hudba* stává součástí pohádkových či mytických námětů, nebo *Netopýr v podkroví*, přecházející v epiku až prózu,²²⁰ Bronislavu Volkovou nebo Alenu Vrbovou. *Hudba* je univerzální a neváže se ke konkrétním námětům či tradicím.

„(...) Co je hudba? / Tak podívejte, řekli by a dali by se do smíchu / jako děti, které nedělají rozdíl mezi viditelným / a neviditelným // Potom jdou domů, / vytřásají hudbu ze šatů a z duše, / aby mohli mít ještě nějakou lásku“.²²¹

Hudba se nejvíce objevuje ve své nspecifikované podobě, je upřednostněna před písněmi, popěvkou, melodiemi či tóny. Zdá se, že by význam *hudby* měl záležet na tom, o jakou *hudbu* jde, zda-li je řeč o pochodu, sonátě, valčíku... Avšak *hudba* bývá jen zřídka specifikována. Její význam by tak měl zůstat obecný a neměnný. *Lexikon snových symbolů* tvrdí, že *hudba* je příslibem radosti nebo dobré společnosti.²²² „A vezmi z broskví mých a tanči. A hudbu mou slyš a tanči.“²²³ *Hudba* sama o sobě znamená, vypovídá a určuje, a to bez ohledu na zabarvení. „*Hudba se setkává s vděčností*“.²²⁴

Hudba je svůdná, používá netransparentní znaky čili znaky, které není možné určit ani na základě jejich podobnosti se zobrazovaným předmětem, tudíž velmi dobře naplňuje

²¹⁶ VALACHOVÁ, M.: *Černý kámen*. Praha : Československý spisovatel, 1968. s. 61.

²¹⁷ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 354-5.

²¹⁸ Viz KŘIVÁNEK, V.: *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945/2000*. Brno : Host, 2007. s. 338.

²¹⁹ Viz tamtéž, s. 189.

²²⁰ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 353.

²²¹ PROŠKOVÁ, H.: *Zametačky sněhu*. Praha : Aurora, 2004. s. 81.

²²² Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 140. (viz heslo: *Hudba*).

²²³ KROUŽILOVÁ, L.: *Žitlivý archanděl*. Praha : Mladá fronta, 1969. s. 24.

²²⁴ HORYNOVÁ, M.: *Černobílá stěna*. Praha : Pulchra. 2007. s. 17.

podmínku znaků, které jsou schopny svádět.²²⁵ Právě tyto „prázdné znaky“ jsou nejsvědňější, jelikož jsou to prázdná místa, nenaplněný smysl, čím je po staletí lidská mysl uhranuta.²²⁶ Už z toho důvodu můžeme v umění a tím spíše v ženské poezii nacházet analogie mezi motivy *hudby a vody*.²²⁷

²²⁵ Viz KALNICKÁ, Z.: *Žena, voda, svádění a smrt*. In: Kol. autorů: *Ponořena do Léthé: sborník věnovaný cyklu přednášek Metafora ženy 2000-2001*. Praha : Univerzita Karlova, FF, 2003. s. 77.

²²⁶ Viz tamtéž, s. 74-5.

²²⁷ Více o vztahu ženy, svádění a motivu *vody* naleznete v oddíle *Voda*.

hvězdy a měsíc

„Bude to někdy na jaře / bude noc a bude padat hvězda“²²⁸

(Svatava Antošová: Říkají mi poezie)

Hvězdy i měsíc, tyto ženy s mužem ve svém středu,²²⁹ nejčastěji nejsou ničím jiným než poetickými rekvizitami. Jejich podstata, podstata vesmírných těles – i přesto, že jsou to až na zanedbatelné výjimky jediná v ženské poezii se vyskytující vesmírná tělesa – je potlačena ve prospěch poetiky dvourozměrného obrazu nataženého od obzoru k obzoru. „*Hledíme na vyhládlý měsíc – / ten osud jednou čeká nás.*“²³⁰ (Ubývající měsíc totiž na rozdíl od dorůstajícího je podle všeho předzvěstí špatných časů.²³¹) *Hvězdy i měsíc* jsou připíchnuté na obloze, odříznuté od země („*Ukotvena touhou po duších / K hvězdám se zvedám*“²³²), s níž jí spojuje jen pomyslný proud bledého světla. Mnohdy jsou navíc oddělené *oknem*, přičemž však „... *to, co výsledně vidíme za oknem, k němuž jsme připoutáni jako pozorovatelé, tj. především obloha a v noci hvězdy, je principem transcendentna, tj. toho, co nás přesahuje coby úběžník věčné touhy a snu.*“²³³ Jen zřídkakdy se *hvězdy* ocitají v těsné blízkosti osob: „*Hvězdy jí napadaly do úst, / bortily se*“.²³⁴

Dotvářejí atmosféru noci, osvětlují krajinu či město: „*Zlaté rybky / plují v loužích / nad střechami domů / se usadil měsíc / a maluje a maluje / moje město*“,²³⁵ a tak se stávají pomocným motivem v rámci figur *Stojím v krajině*, *Stojím na ulici* a v básni *Panděro* Svatavy Antošové dokonce figury *Jsem sama v pokoji*.²³⁶ Jsou nejskloňovanějšími motivy Jany Štroblové, beatnic Inky Machulkové, Vladimíry Čerepkové a spirituálně laděných básnířek Ivy Kotrlé a Ludmily Kroužilové.

²²⁸ ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta. 1987. s. 28.

²²⁹ Takto jsou nejčastěji *měsíc* a *hvězdy* vyobrazeny v ženské poezii zkoumaného období, přičemž toto vyobrazení je v zásadním nesouladu s tezí Hannse Kurtha, který tvrdí, že *měsíc* v mužské mysli zastupuje aktivní ženský princip v nitru, přičemž ženy tvrdší mužné náture sní o měsíci jako o měkkém doplňku, tedy jejich protikladu. Otázkou je, zda lze mluvit v tomto případě o aktualizované reprezentaci. (Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 200.)

²³⁰ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 21.

²³¹ Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 200. (viz heslo: Měsíc).

²³² ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 17.

²³³ MATHAUSER, Z.: *Sémiotika a hermeneutika*. In.: *Filosofický časopis*, 1991, 5, s. 807..

²³⁴ KROUŽILOVÁ, L.: *Žiznivý archanděl*. Praha : Mladá fronta, 1969. s. 8.

²³⁵ ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 53.

²³⁶ Viz ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta. 1987. s. 28.

kameny a kosti

„(...) antické sloupy bělavé, / vztyčené pevně, jako harfa. //

Zní hudbou, kterou slyší jen kameny.“²³⁷

(Zuzana Renčová: Chladná noční země)

Obojí vystupuje v poezii jako základ stavby – v případě *kostí* stavby tělesné. *Kameny* i *kosti* jsou konsistence pevné, jsou oporou a jistotou, jsou vzorem stability („... *balvany, ať domů / tě vrátí*“²³⁸). Ve sbírkách *Hostinec u dvou srdcí* a *Fatamorgány*, jejichž autorkou je Jana Štroblová, se rozdíl mezi významem *kamenů* a *kostí* smývají dokonce natolik, že bývají tyto motivy záměrně zaměňovány. Úzký vztah mezi oběma motivy nalezneme například též v básni *Nápěv zašlých jar* Libuše Čačalové: „*Pojď alespoň na kočičích hlavách / pod kůží objevovat kost*“.²³⁹

Kosti a *kameny* nejenže přechkají smrt člověka, ony přetrvávají staletí. Tak se stávají nástrojem figury *Nekonečno*, stejně jako cokoliv, co přečká v nezměněném stavu více než jeden život. „*Zůstane slovo které kámen rve / když převracíme kámen po kameni*“.²⁴⁰ Ustrnutí nad kamenem, kamennou stavbou nebo zachovalými kostmi je výrazem vztahování se k *Nekonečnu*, které, jak později upřesním, není v básnickém světě zkoumaných autorek ničím jiným než – do představitelna – směřujícím časem, který pojí jeden stálý neměnný jev.²⁴¹

Rozdíl v užívání motivu *kamene* a *kostí* je pouze v míře projektovaného sentimentu nebo paměti. Říše *kamenů* – kabinet nestranných kronikářů – je dojemná. „*Mezi kameny / si tě držím – / Mezi kameny / je něco stesku*...“²⁴² Umožňuje smrtelnosti setkat se s nesmrtelností tváří v tvář, zatímco kameny jejich úděl nedojímá ani, co by se za nehet vešlo. Tato *Torza*,²⁴³ tyto *Chůdy po předcích*,²⁴⁴ stereotypy kamenů či kamenné stereotypy se držely na výsluní po celé zkoumané období; výrazné pozornosti se dočkaly od již zmiňované Jany Štroblové, dále Lenky Chytilové, Zdeny Bratršovské a Bronislavy Volkové, nebyly signifikantním prvkem konkrétní skupiny, jsou (stejně jako *kosti*) zcela ahistorické a tím spíše apolitické.

²³⁷ RENČOVÁ, Z.: *Chladná noční země*. Brno : Blok, 1970. s. 40.

²³⁸ ŠTROBLOVÁ, J.: *Torza*. Praha : Československý spisovatel, 1970. s. 10.

²³⁹ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s.19.

²⁴⁰ VRBOVÁ, A.: *Antigony*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 55.

²⁴¹ Více o figuře *Nekonečno* naleznete v oddílu *Život*.

²⁴² CHYTILOVÁ, L.: *Dopisy*. Hradec Králové : Kruh, 1977. s. 88.

²⁴³ Název sbírky Jany Štroblové z roku 1970.

²⁴⁴ Název sbírky Zdeny Bratršovské z roku 1986.

Kosti bývají o poznání méně dojemné a více mystické. „*Překrásná volnost zlehka odtančí / Nad vším / co zbylo z rozrušených kostí*“.²⁴⁵ Jsou jistým kompromisem mezi výrazem smrtelnosti a nesmrtelnosti. Můžou se tak stát naopak figurou odvolávající se na jev s charakterem procesu: *Cítím spění ke konci*. S touto figurou se setkáme ještě několikrát a to v oddílech *Smrt* a *Tvář a zrcadlo*, kde se věnuji její specifické podobě: *Stárnutí*.

²⁴⁵ VRBOVÁ, A.: *Odkud přichází hudba*. Praha : Československý spisovatel, 1976. s. 15.

krajina

„(...) čtyři široké stopy velbloudí /
vedou krajinou mezi pětilístky liščích tlapek (...)“²⁴⁶

(Zuzana Renčová: Dvanáct visutých zahrad)

„Člověk pokouší krajinu“,²⁴⁷ jak píše Jiřina Hauková v básni *Krajina s příběhem*, zato žena s *krajinou* souzní, nachází se v krajině a zároveň sama sebe v této krajině sleduje, žena je *krajina*. Žena je *květina*, žena je *pokoj*, žena je hmota i prostor. Tento topos (jelikož jde právě o motiv místa-prostoru²⁴⁸) nikdy není ženě cizí, i kdyby měl být prostorem *jiného*, jelikož je to právě ona, kdo se v tomto prostoru (a též díky němu) nachází, objevuje, poznává. *Krajina* je tak stává zrcadlem, stejně jako se stává zrcadlem *jiný*. V tomto bodě se liší topos *krajiny* od *pokoje* a o krok blíže se přibližuje *městu*. „Občas bloudím cizími městy / sivými krajinami / Hledám domov / který jsme vysnili“.²⁴⁹ Tím spíše nemusí jít o *krajinu* jako přírodní artefakt, ale o více či méně náhodně uspořádaný prostor: Je mnohem snazší říci „krajina města“ než „krajina pokoje“, *pokoj* je totiž vždy pouze zrcadlem vypravěčky, jejím prodlouženým tělem, což ovšem zdaleka neznamena, že splývání těla s *pokojem* nelze pozorovat v případě *města*. Taktéž splývání těla umělce a *krajiny* můžeme najít v literatuře i ve výtvarném umění (kde ovšem bývá tento jev mnohem intenzivnější).²⁵⁰ „V útulné krajině bez hranic / Krotké duše nedlužné / Podávají nám ruce“.²⁵¹

Figura *Stojím v krajině* je na stejné úrovni jako figura *Stojím na ulici*, avšak *krajina* nejčastěji není strukturována labyrintem ulic jako *město*. Obě dvě figury jsou ztvárněním postoje vůči vlastní situaci, své osobě a též vůči městu nebo krajině, jakými byly ještě před tím, než se skrze literární zpracování staly motivy. Figura *Stojím v krajině* se uskutečňuje o samotě, snad že *krajina*, a stejně tak *svět* či vzpomínky, je jedním z opěrných bodů umění a života, k nimž se na přelomu 70. a 80. let na sémantickém pozadí pokračující normalizace navrací nejen Jiřina Hauková²⁵², ale i tou dobou debutující Lenka Chytilová (*Dopisy*, 1977), Iva Kotrlá (*Zde v pochybnosti*, 1978), exilová Marie Valachová (*Nebe peklo ráj*, 1983), Alena

²⁴⁶ RENČOVÁ, Z.: *Dvanáct visutých zahrad*. Brno : Blok, 1969. s. 11.

²⁴⁷ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 63.

²⁴⁸ HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 733).

²⁴⁹ VRBOVÁ, A.: *Odkud přichází hudba*. Praha : Československý spisovatel, 1976. s. 47.

²⁵⁰ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 649.

²⁵¹ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 36.

²⁵² Viz HARÁK, I.: *Nepopulární literatura*. Ústí nad Labem : CKK sv. Vojtěcha, 1999. s. 52.

Vrbová (*Cestou necestou*, 1984) a Jana Štroblová (*Krajina na muří noze*, 1984), pro niž je ovšem tento druh motiviky příznačný již od 60. let a nepřestává jím být ani v letech devadesátých.

krev a skvrna

„Hle vzdouvání modré krve. / Hle její vylévání.“²⁵³

(Věra Provazníková: Březové trhy)

Když v polovině 60. let Jana Štroblová a Jiřina Hauková udělily v reflexivní lyrice *krvi* zvláštní význam, jistě netušily, že na konci téhož desetiletí se hráze protrhnou a *krev* se v přívalech poříne z děl povětšinou tou dobou debutujících autorek. Tento proud však s příchodem let sedmdesátých neustává, naopak – jako by zásoby krve byly nevyčerpatelné – setrvává v přibližně stejné intenzitě až do 90. let. Jana Štroblová si alespoň z motivického hlediska udržela standard své poetiky, jediná z šesti zkoumaných sbírek veršů se neobešla bez krvácení. V jejích stopách ji od konce 70. do počátku 90. let (až na výjimku, již tvořila sbírka *roč racek přemýšlí*) následovala Lenka Chytilová, která tento proud (vytékající) *krve* od konce 80. let ještě zmohutněla.

Byla-li řeč o *krvi vytékající* v souvislosti s poetikou díla Jany Štroblové, měla by být řeč také o *krvi*, jež se drží v *těle*. Toto odvětví zastupuje zmíněná Jiřina Hauková a stává se tak ve stejné době jistým protipólem Štroblové.

Krev vytékající se může nacházet ve třech polohách: *Krev chrlená*, kterou je potřeba chápat jako špatné znamení. Nalezneme jej například v básni Vladimíry Čerepkové příznačně nazvané *Strach*: „*Obraz teče jako řeka do moře / přichází a modrá chapadla rozprostírá / růžovou krev vypouští dětskýma ušima*“.²⁵⁴ *Krev ukapávající* má naopak charakter uvolnění („... *my něžně cákáme krev*“²⁵⁵), pročištění, smíření, *ukapávající krev* je katarzí a blíží se tak svým významem k *dešti* či *pláči*²⁵⁶: „*Jen pouhý sval / plný krve. / A sotva se říznu do prstu, / pláču, / že vykrvácím*“.²⁵⁷ *Vytékající krev* se ztrácí a nezůstávají po ní žádné stopy ani zmínky, vsakuje se („*Tak hluboce jste vsákli v mou krev*“²⁵⁸) nebo zůstává. *Krev mimo tělo* je *krev*, která již odkudsi vyvěrala a nyní se nachází statická ve formě kaluže nebo *skvrny*. „*Krev ... / pošetilé skvrny / tékají úvozem*“.²⁵⁹

²⁵³ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 28.

²⁵⁴ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 63.

²⁵⁵ MACHULKOVÁ, I.: *Kahúčú*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 42.

²⁵⁶ Též viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knížní klub, 1993, s. 176. (viz heslo: Krev).

²⁵⁷ FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha, Práce, 1990. s. 41.

²⁵⁸ HAUKOVÁ, J.: *Mezi lidmi a havrany*. Praha, Československý spisovatel, 1965. s. 82.

²⁵⁹ ŠTROBLOVÁ, J.: *Úplněk*. Praha : Mladá fronta, 1980. s. 83.

Podle *Snáře pro ženy* Anny-Marie Krauze naznačuje *skvrna* vědomí omylu²⁶⁰. S tím se dá ovšem souhlasit jen zřídka. Skvrna bývá následkem krve ukapávající a odkazuje tak vzpomínkou na období prozření – nepříjemné, nicméně podstatné a přínosné. „(...) *cáry slov budou nahrazeny tělesnými záclonami / a postel fialkami skvrn těžších než orlický talíř*“.²⁶¹ Popřípadě může mít krvácení a následné zrození skvrny erotický podtext²⁶², jak můžeme pozorovat například v básni Jiřiny Haukové *Tis v říjnu*: „*Červené plody / s otvorem do černého lůna / spadávají k zemi, / aby se vsákly. / Červená krev se mísí / s klovatinou mízy*.“²⁶³

Spojení erotiky, krve a rituálů bezesporu pohanských můžeme sledovat také v díle Věry Provazníkové, především pak ve sbírce *Březové trhy*. Již od dob Svatého Augustina platilo, že ženy mohou být vnímány jako dobré, potlačují-li svou sexualitu. Jsou-li smyslné, budou okolím zavrženy. Tento imperativ si vyžádalo západní náboženství, jež se chtělo stůj co stůj vyhnout pohanským (se sexem spojeným) rituálům, které se v Evropě praktikovaly v lesích víceméně až do 17. století. (Šlo o období oslav boha plodnosti Dionýsa, jehož podobu na sebe postupem času vzal ďábel.)²⁶⁴ Spojení krve, sexuality a hanby se stalo na několik staletí stereotypem, který až na výjimky („*Zbořilas dům můj a neprávem jedla jsi z plodů mých, věrolomná. Neboť bílá růže nemá děti / a netřísni posvátnou půdu krví*“,²⁶⁵) vymizel a nová vlna ženské poezie jím již nebyla zasažena.

Krev v těle vyjadřuje pocit tělesnosti, stává se tak nástrojem figury *Prožívám vlastní tělo*. Její proudění je odrazem jednak stavu těla a jednak mysli (popřípadě *duše*), pojí se s věkem, vášní, zlostí atd. V básni *Patnáctiletá* od Jiřiny Haukové například čteme: „*Tiché vření krve*.“²⁶⁶ Zatímco Svatava Antošová, jejíž vypravěčka je o poznání starší a zkušenější, píše: „*Jsem naposled jednou z těch krevnatých bytostí / která svou bolest své utrpení svou samotu / nikomu neodkazuje*.“²⁶⁷

²⁶⁰ Viz KRAUZE, A., M.: *Snář pro ženy*. Frýdek-Místek : Alpress, 2005. s. 62. (viz heslo: Skvrna).

²⁶¹ ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta. 1987. s. 9.

²⁶² Též viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 176. (viz heslo: Krev).

²⁶³ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 21.

²⁶⁴ Viz SLIPP, S.: *Freudovská mystika*. Freud, ženy a feminismus. Praha : Triton, 2007. s. 56.

²⁶⁵ KROUŽILOVÁ, L.: *Žitlivý archanděl*. Praha : Mladá fronta, 1969. s. 25.

²⁶⁶ HAUKOVÁ, J.: *Mezi lidmi a havrany*. Praha, Československý spisovatel, 1965. s. 53.

²⁶⁷ ANTOŠOVÁ, S.: *Kalendář šestého smyslu*. Teplice : Clinamen. 1995. s. 8.

květiny a stromy

„Květiny zůstaly ve váze / odcházím nezamykám“²⁶⁸

(Olga Walló: Dlouhá zima)

Květiny na rozdíl od *stromů* nemusí být vždy součástí *krajiny*, jak už lze vyčíst z motta tohoto oddílu. Jistým způsobem ovšem přebírají vlastnosti *krajiny* jakožto zrcadla. Stereotyp ztotožnění s *květinami* se drží prakticky všech českých básnířek od 60. do 90. let, a to v téměř stejné míře až na značný výkyv ke konci 80. let směřující až k obsesi (Svatava Antošová: *Říkají mi poezie*, 1987; Bronislava Volková: *Vzduch bez podpatků*, 1987 a *Dům v ohni*, 1989; Lenka Chytilová: *Průsvitný Sisyfos*, 1988).

Důležité pro *květiny* (stejně jako pro *stromy*, *ptáky* aj.) je, že se nejčastěji vyskytují právě v oné nespécifikované podobě pod pojmem „květina“, aniž by záviselo na druhu. Stačí tedy už, že jde o *květinu*, aby byl naplněn její význam, jen tím je její místo na plátnu básně určeno: „U cesty kvetou čekanky, / rok co rok čekají jako my, / mají stejnou nezdolnost / a trpělivé zázemí.“²⁶⁹

Celá enigmatičnost *květiny*, jak už jsem naznačil v oddílu *Krajina*, tkví v tom, že v básnickém světě utvářeném českými autorkami druhé poloviny 20. století existuje velice pevné sepjetí *květin* a žen obecně. „Poznat květinu tu rostlinu s jinými cévami“²⁷⁰ znamená poznat ženu, obě se současně projektují jedna do druhé, snad že je k tomu vchovala tradice. Ženy píší o ženách, které berou za své vlastnosti květin a srůstají s krajinou, též píší o květinách, které na sebe berou vlastnosti žen a podle toho se s nimi zachází: „Pak od nás odešly naše ženy / a vzaly s sebou děti. / Učinili jsme, co bylo nutné, / spálili zbytky jejich šatů, / květiny za oknem / a čekali.“²⁷¹ Takto Sylva Fischerová ve svém debutu *Chvění závodních koní*, který navzdory tomu nabízí svébytný básnický svět, osobitou obraznost a syrovou citovost²⁷², naznačuje princip, který v literární tradici zakořenil již před stovkami let a setrvává dodnes. U Fischerové ovšem tento princip souvisí navíc s trýznivým prožitkem smrtelnosti, který se později naplno rozvíjí ve sbírce *Velká zrcadla*.²⁷³

²⁶⁸ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 23.

²⁶⁹ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 33.

²⁷⁰ ČEREPKOVÁ, V.: *Extra Dry Silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 133.

²⁷¹ FISCHEROVÁ, S.: *Chvění závodních koní*. Praha : Mladá fronta, 1986. s. 55.

²⁷² Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 353-4.

²⁷³ Viz tamtéž.

Podobné ztotožnění můžeme vysledovat ale i v případě *stromů*: „*Ve vašich pažích lámou se větve milenčiných stromů. / Směšná je okrouhlost utržených plodů, / již otékají vaše nádoby.*“²⁷⁴ Stejně tak mohou stromy existovat vedle ženy: „*Uteču ti k zelených stromům / a k červeným barvám / spleteš si mě / až budeš po kapsách shánět lásku.*“²⁷⁵ Frekvence výskytu motivu *stromu* je ovšem ještě vyšší a stálejší než frekvence výskytu *květiny*. *Stromy* jsou prosyceny dvojím principem: První je pasivní, probouzející sentiment nad nestrannými pamětníky jako v případě *kamenů*: „*Obejme tě vše / o čem stromy mlčí*“.²⁷⁶ Druhý je aktivní: „*(...) stromy si nahlas opakují / podoby lidí / kterých se dotkl / čas*“.²⁷⁷

²⁷⁴ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 45.

²⁷⁵ ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 31.

²⁷⁶ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 27.

²⁷⁷ NEVERŠILOVÁ, O.: *Kamenné chůvy*. Mnichov : PmD, 1989. s. 43.

láska, srdce a vlasy

„(...) aby ovinuly můj pas a navěky /
mě tak uvěznilly v slizkém objetí své lásky“²⁷⁸

(Svatava Antošová: Kalendář šestého smyslu)

Láska kvete mimo čas i prostor. *Lásce* se v ženské poezii daří, nejvíce pak v dílech Jany Štroblové, Lenky Chytilové, Zdeny Bratršovské, stěžejním motivem se stala především ve sbírce *Hostinec u dvou srdcí* (1966) Jany Štroblové a v porevolučním díle Hany Proškové.

Jak se zdá, *láska* zcela vytlačila veškerou *nenávist*, jakoby *nenávist* nebo *zlost* byla jen nedostatkem lásky. (S obdobným jevem převahy motivu nad druhým členem binární relace se setkáme například i v případě *pravdy*.) Pokusím se zde nastínit hned několik případů práce s *láskou*.

V díle Jiřiny Haukové je motiv *lásky*, ornament oplétající se kolem ostatních ornamentů na plátně, ornament stmelující i zastíňující, (vedle *touhy*, *krve*, *smrti*, *tkáně*, *strachu* či *paměti*) jedním ze základních prvků, na něž autorka rozkládá lidské žití.²⁷⁹ „*Láska je ta tichá, neskutečná věc, / kterou lidé maně zraňují, / a ty namodralé trhlinky / se stěží v tkáni zcelují.*“²⁸⁰ Ve snaze nalézt obecné, vždy platné, nedějinné, zachází Hauková až k jednotlivinám, které nezasála obecná devalvace hodnot v éře „reálného socialismu“. Pro snahu Jiřiny Haukové o dynamizaci jednotlivých motivů i vztahů mezi nimi je typické, že motivy přírodní a motivy ze světa lidského se navzájem sblížují: Přitom dochází k tomu, že se nelidské setkává s lidským.²⁸¹ Tak se stává, že láska jako princip lidské společnosti propojuje nejen člověka s živou i neživou přírodou, ale je i principem držícím pohromadě vzájemně vše neživé, jako by na něm ulpěla stopa lidskosti. „*Ve chvějícím se vzduchu fontán / láskaláskaláská (...)*“²⁸²

Libuše Čačalová, která na sebe upozornila ještě před odchodem do New Yorku, jak v souboru *Doteky* (1979), jenž obsahuje sebrané verše z 60. let, tak v díle *Popravy a Vzkříšení* (1986), kde vychází především z prožitků exulantství, klade důraz na obraznost a schopnost vypointování jednotlivých básní, vytváří ale podprahový strach, vyrůstající z obavy ze

²⁷⁸ ANTOŠOVÁ, S.: *Kalendář šestého smyslu*. Teplice : Clinamen. 1995. s. 22.

²⁷⁹ Viz PELÁNOVÁ, E.: *Jiřina Hauková a její slovo*. In: BEDNÁŘOVÁ, J., DOBIÁŠ, D. (ed.): *Šnykeriky. Miroslavu Červenkově k pětasedmdesátinám studenti FF UK Praha*. Brno : Host, 1997. s. 55.

²⁸⁰ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 67.

²⁸¹ Viz HARÁK, I.: *V punkvě poezie*. In: H. I.: *Nepopulární literatura*. Ústí n. Labem : CKK sv. Vojtěcha, 1999. s. 55.

²⁸² HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 41.

zhroucení základních jistot.²⁸³ Z obav před tímto zhroucením pak přechází až ke zbožnosti, uctívání lásky jako toho nejčistšího principu, který se kdy na zemi vyskytl. Jinak tomu není ani ve sbírce *Milostný akord* (1991): „*Ted' právě zrazujeme lásku / pro lásku strašlivou / a s nadějí / že LÁSKA ví to*“.²⁸⁴

Je-li řeč o *strašlivé lásce* („... a zraňuješ se (...) o neviditelnou ruku lásky.“²⁸⁵) – *lásce*, na niž není spolehnutí –, ani takové *lásky*, jak již motto oddílu naznačuje, nebyla ženská poezie ušetřena. „*Z blouznivé lásky oprýskáme / v úskalí první úžiny. / S naprasklou přídí vyplouváme / z ubližování do viny.*“²⁸⁶ Na přelomu 60. a 70. let můžeme sledovat až odmítavý přístup k oné čisté, idealizované *lásce*, se zvláště ironickým tónem se setkáme v díle Marie Valachové, Inky Machulkové a později v 80. letech ve verších zástupkyň „generace“ osamělých běžců Svatavy Antošové: „*ach láska / láska / kterou jsme neměly / proto tolik zbytečného trmácení / proto tolik hladových půlnočních meditací / o smyslu života / jež nebraly konce*“;²⁸⁷ a Zdeny Bratršovské, která se již v prvotině *Džbán bez ucha* distancovala od naivního optimismu a nebála se vyjádřit vlastní rozčarování a pochybnosti.²⁸⁸

Lásku ukrytou v podtextu, *lásku* implicitní, nalezneme v poezii Zuzany Renčové, v básních v próze prosycených harmonií, něhou a františkánskou pokorou. Renčová používá snovou imaginaci, prostupování pohádkově fantaskního a reálného, vyzdvihuje dětský svět za účelem definování lásky křesťanské.²⁸⁹

Základním kamenem nejen *lásky* ale též *lidskosti*, strojem na dobrotivost je *srdce*. „*Tam chci radosti tak šílená / že bys mohla vyděsit / naše slabá srdce*“.²⁹⁰ *Srdce* je iracionální, protože není *hlavou* ani *očima*, je emotivní protože stereotypní: „*Ted' ve svém srdci chtěl bych hledat spíš / než v knihách*“;²⁹¹ je domovem, zázemím: „*(...) nedošla bych dál než do tichého kouta tvého srdce.*“²⁹² Rozum, cit a chtíč – nesmrtelný trojúhelník, v němž sehrává *srdce* zásadní roli, výstižně pojmenovala Vladimíra Čerepková: „*Mozek srdce přirození / Líbám je Můj jazyk olizuje červotoč země*“.²⁹³

Podobně jako *srdce* souvisí s *láskou* i *vlasý*. Podobně jako *srdce* jsou i *vlasý* motivem ahistorickým a hustota jejich výskytu se nemění. „*Vyvolat lásku? Stačilo / do větru pustit*

²⁸³ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 312.

²⁸⁴ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 11.

²⁸⁵ PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962. s. 15.

²⁸⁶ CHYTILOVÁ, L.: *Průsvitný Sysifos*. Hradec Králové : Kruh. 1988. s. 84.

²⁸⁷ ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta. 1987. s. 21.

²⁸⁸ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 351.

²⁸⁹ Viz tamtéž, s. 268.

²⁹⁰ PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962. s. 40.

²⁹¹ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 30.

²⁹² RENČOVÁ, Z.: *Dvanáct visutých zahrad*. Brno : Blok, 1969. s. 12.

²⁹³ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 88.

vlasý. ²⁹⁴ *Vlasý vyjadřují náklonnost, vlasý jsou osobní. „Leden, měsíc tvých rukou, které laskají, / tvých očí, které září, tvých vlasů jako hedvábí. ²⁹⁵ Vlasý jsou i silným erotickým symbolem ²⁹⁶: „(...) k tobě se budu vracet / po večerech žabiček zelených / po večerech tvých vlasů / a po večerech mých vlasů“. ²⁹⁷ Erotické významy motivů, jako jsou *krev, dveře, okna* aj., jsou však značně omezeny, na území ČSSR se vyskytují prakticky jen do roku 1969, později se přesouvají do tvorby exilové a undergroundové. Sexualita a vnější vzhled, jež jsou vůdčími charakteristikami těla v „západní“ tradici, přestaly být v socialistické tělesné kultuře klíčové. ²⁹⁸*

²⁹⁴ ŠTROBLOVÁ, J.: *Čarodění*. Praha : Československý spisovatel, 1989. s. 30.

²⁹⁵ RENČOVÁ, Z.: *Dvanáct visutých zahrad*. Brno : Blok, 1969. s. 11.

²⁹⁶ Též viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 339. (viz heslo: Vlasý).

²⁹⁷ ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 57.

²⁹⁸ Viz OATES-INDRUCHOVÁ, L.: *Genderově bezpříznakový diskurz? Tělo v teorii tělesné kultury*. In.: *Filosofický časopis*, 2002, 6. s. 985.

město, jeho ulice a domy

„Města jak zamrzlé kamení / leží na srdci země.“²⁹⁹

(Inka Machulková: Kahúćú)

Není město bez ulice, není město bez domů. Nachází-li se hrdinka ve městě, děje se tak zásadně jen, když stojí na ulici, nebo jí prochází. Ulici pak určují řady domů, povětšinou homogenních bez většího rozlišení: „Ve zlatých ulicích jsou domy zlaté / nebe je zlaté / všechno je ze zlata.“³⁰⁰ „A u kotníků starých domů / skvrny citoslovcí.“³⁰¹ Nejčastěji ovšem vidáme ulici za noci, osvětlenou jen kandelábrý nebo rozsvícenými okny. Vtírá se myšlenka, že „(...) umělci odění do stejně strážného splínu / si vymýšlejí neobydlené domy / v nichž se svítí“³⁰², jak píše Svatava Antošová v básni *Atmosféra noci*.

Důležité je, že domy jsou souřadné, ulice si navzájem podobné atd... Co sejde na tom, jaké je to město, jaká je to ulice, jaké domy jí ohraničují. Tato struktura objevující se v básnickém světě, si nese svůj význam sama o sobě, netouží být naplněna konkrétním. Město je místo, je motiv, je topos.³⁰³ Opakování tohoto motivu se za dlouhá léta stalo tradicí a snad proto město znamená, a k tomu nepotřebuje být nějaké. Všechny deskripce či adjektiva už mohou sloužit pouze k aktualizaci a tím mírnému vychýlení města oproti jeho původnímu významu.

Ulice na rozdíl od pokoje umožňuje pohled zvenčí. Stojí-li hrdinka na ulici, nevidí už pouze pokoje, vidí domy. A hranice těchto domů, které jsou mezičlánkem mezi ulicí a pokojem, dělí hrdinku od jejího zázemí, jejího zrcadleného já, dělí jí od pokoje, kde může setrvat sama v sobě. Pro figuru *Stojím na ulici* se tak pohled zvenčí stává zásadním – znamená: Uvědomuji si, že jsem vydána všanc,³⁰⁴ jsem sama, mám spoustu času, jsem odtržena od své jistoty a právě proto je toto stání na ulici jedinečnou příležitostí jak provést revizi svých hodnot, svého určení. „To je ta chvíle / kdy desetina nebo setina rozhodne / o tobě o mně o všech v ulicích / Město ve zlomcích / neúplné / jako zpomalená prodlužovaná

²⁹⁹ MACHULKOVÁ, I.: *Kahúćú*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 22.

³⁰⁰ ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 29.

³⁰¹ ZÁBRANSKÁ, Z.: *Kytice z ještěrek*. Brno : Blok, 1974. s. 12.

³⁰² ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta. 1987. s. 30.

³⁰³ HODROVÁ, D. a kol.: *... na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 733.

³⁰⁴ Též viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 327. (viz heslo: Ulice). Podle Hannse Kurtha může mít ulice i erotický význam, který ovšem ve zkoumané poezii nalezneme jen ztěžka. Zpravidla mnohem erotičtěji působí v básni motivy krajiny.

láska“.³⁰⁵ Odešla jsem od sebe. „*Domy zkameněly / a zavřely svá okna*“,³⁰⁶ takže do nich nevidím, „... *skřípe to // skřípe, když v ulici / vítr rozhoupává lampy / a v pohyblivých / stínech na domech, tak v nich / jsem*...“³⁰⁷ Pokoj se vzdálil tím víc, čím méně je znatelný přes zdivo domů, přes záclony, za nimiž se svítí. Odešla jsem od sebe, nebo jsem se zkrátka ocitla mimo sebe, abych se znovu našla v tomto labyrintu ulic. („*Potloukal jsem se ulicemi / zření – odcizení – zatroubení*“.³⁰⁸) „*Jsmo chodci cizích měst i životů*“.³⁰⁹ Přitom: „*Trýznivé město na refýži tmy*“,³¹⁰ to město je stavem duše.³¹¹

Situování sama sebe do labyrintu ulic je možné pouze ve velikém městě, snad proto podle Hannse Kurtha je to právě veliké město, které přináší neklid a malé naopak.³¹² *Stojím na ulici* je figurou téměř taneční, vyjadřuje, sděluje onen stav, v jakém se nachází hrdinčina duše, což se může projevat tak, že: „*Tělo postavy ‚splývá‘ s ‚tělem‘ města – ‚tělo‘ města nese rysy těla postavy nesoucí si ve svém těle rysy města*“.³¹³ Tako figura je zapsána právě proto, že je na tento stav kladen důraz a tak se stání na ulici stává aktem stejně jako stříhání vlasů.³¹⁴ Stání na ulici je tak předstupněm hledání cesty, „*(...) která by vedla z tohoto překříženého města / s pobořenými domy a pobořenými lidmi*“,³¹⁵ jak píše Jiřina Hauková v básni *Místo ve všech místech*.

Obrazy domů se ve sbírkách neopakují na první pohled často. Jen zřídka se domy vyskytují častěji než třikrát za sbírku, ovšem jeden či dva tyto ornamenty nebývají nezvyklým jevem. V 70. letech význam užití domů značně klesl, nesetkáme se s nimi ani u Jany Štroblové, kterou domy provázejí v 60. letech a později od poloviny 80. let do počátku let devadesátých. Význam zcela ztratily v samizdatu, zato v exilu jsou reprezentovány trojicí: Olga Neveršilová, Bronislava Volková a Jiřina Fuchsová. Zato obraz města se těšil oblibě mnohem více, a to především taktéž u Jany Štroblové (ve čtyřech sbírkách od 60. do 90. let) a Zdeny Bratršovské (ve třech sbírkách z 80. let). S každou novou sbírkou stoupal význam města v poezii Zdeny Záborské. Zvláštní místo má pak město v poezii beatnických básnířek Vladimíry Čerepkové a Inky Machulkové. Například, přestože její sbírka *Kahúců* vyšla až

³⁰⁵ ZÁBRANSKÁ, Z.: *Sněhový úl*. Brno : Blok, 1986. s. 55.

³⁰⁶ VOLKOVÁ, B.: *Jistá nepřítomnost*. Mnichov : PmD, 1990. s. 23.

³⁰⁷ FISCHEROVÁ, S.: *Velká zrcadla*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 31-2.

³⁰⁸ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 50.

³⁰⁹ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 60.

³¹⁰ KROUŽILOVÁ, L.: *Žitný archanděl*. Praha : Mladá fronta, 1969. s. 10.

³¹¹ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 703.

³¹² Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 201. (viz heslo: Město).

³¹³ HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 649.

³¹⁴ Viz BARTHES, R.: *Fragmenty milostného diskursu*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2008. s. 51.

³¹⁵ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 43.

v roce 1969, tedy rok po autorčině odchodu do exilu, a její distribuce byla proto z části omezena, obě první sbírky – tedy *Na ostří noci* (1963) a *Kahúčú* (1969), koncipované ze snových obrazů a úlomků příběhů, vycházejí z jazzové inspirace – básně mají až synkopický rytmus – a především z večerních či nočních shledávání s městem.³¹⁶

³¹⁶ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 3. 1. vyd. Praha : Academia, 2007. s. 251-2.

oči a slepci

„(...) a pak se zatmí / před očima, / v očích / i za nima /
a dojde k ontologickým protikladům, / které jsou zásadně neřešitelné“³¹⁷

(Bronislava Volková: Jistá nepřítomnost)

Ne náhodou nese celý tento rozbor název *Ženy mají oči*.

Skutečně jsou *oči* nejvýraznějším motivem v české ženské poezii zkoumaného období a spolu s motivy *rukou* a *ptáků* patří mezi nejčastěji se vyskytující ornamenty. *Ženy mají oči* však znamená mnohem více než to. *Oči* mají totiž v kolektivním básnickém světě stvořeném českými autorkami zásadní význam.

„*Ostrůvky očí*“³¹⁸ nejenže mohou zastupovat *hlavu*, *duši* či *mysl*, ale dokonce mohou zastupovat *tvář* a ocitají se tak v úzkém spojení s identitou, přičemž toho spojení má v české literatuře již určitou tradici: Například ve Weinerově povídce *Smazaný obličej* z knihy *Škleb* zastupují tvář jen oči, jež v sobě mají cosi transcendentního.³¹⁹ „*Lidé mají jasné oči ryb*.“³²⁰ A tyto *oči* jsou zcela univerzální: „*Oči křičí / a pomateně pobíhají... // (...) oči pláčou*.“³²¹ *Oči* lžou, *oči* prosí: „*Až škrčené víno necháte crčet do jejích lhavých očí, / prosících o usmrcení dále*.“³²² Dokonce „*(...) únava sedá za očima*.“³²³

Ženy mají oči a jsou si toho vědomy, nebojí se deklamovat tuto svou vlastnost, nebojí se činit diferenci mezi sebou a muži, diferenci, která je výrazem diskurzu vznikajícího na základech patriarchálních struktur uvažování. Neobávají se onoho genderového esencialismu, jsou to ony, které „mají“ oči, a především jsou to ony, které „vidí“. „*Za noci muži usínají / a ženy přivírají oči*.“³²⁴ Až leckterým tato dispozice přijde na obtíž: „*(...) zakryla jsem si tvář / a chtěla aby mi někdo / velký černý a dravý / vykloval oči*“.³²⁵ *Ženy mají oči* a jsou to leckdy právě jen *oči*, které jim zůstávají, zatímco celé tělo je oním pohledem popřeno. *Oko* se stává mimo jiné současně symbolem nebo emblémem tohoto mystického stavu. *Oko* odtělesňuje, koncentruje nás do pohledu, zírání, zbavuje nás fyzického, potlačuje vnímání

³¹⁷ VOLKOVÁ, B.: *Jistá nepřítomnost*. Mnichov : PmD, 1990. s. 33.

³¹⁸ MACHULKOVÁ, I.: *Kahúčů*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 43.

³¹⁹ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 657.

³²⁰ VALACHOVÁ, M.: *Černý kámen*. Praha : Československý spisovatel, 1968. s. 44.

³²¹ MACHULKOVÁ, I.: *Kahúčů*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 23.

³²² PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 17.

³²³ FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha : Práce, 1990. s. 19.

³²⁴ HORYNOVÁ, M.: *Černobílá stěna*. Praha : Pulchra. 2007. s. 27.

³²⁵ FISCHEROVÁ, S.: *Chvění závodních koní*. Praha : Mladá fronta, 1986. s. 60.

tělesnosti při vizuálním aktu,³²⁶ při čemž se z vypravěčky stává (paradoxně empatické) oko kamery.

Oči jsou specifickým motivem i z toho důvodu, že se vymykají nejen strukturám běžného diskurzu, ale též definicím snového symbolu.³²⁷ Poznávání vizuální má v básnickém světě velkou váhu; jak popisují v oddíle *Polibek*, možnost tělesného kontaktu je v tomto světě značně omezena.

Podstatné je, zda jsou oči schopné „vidět“: poznávat, všimat si, rozumět, tedy činit vše, co je potřebné k naplnění specifické figury *Vidím*; nezáleží na tom, že jsou zavřené: „*Se zavřenýma očima / honím ohýnky po stěnách*“.³²⁸ „*Zamyslím se do kapsy / a v kapse díra / a myšlenky jsou zase na chodníku / dívám se nyní slepýma očima / dívám se nyní očima*“.³²⁹ Nesejde na tom, že jsou slepé. I slepé oči mohou „vidět“: „*Slepý / neoslepni*“.³³⁰

Motivy *slepého* nejsou zdaleka tak časté jako motivy *očí*. Málokdy se vyskytují v jedné sbírce po větších skupinách, ale v počtu menším než tři je možné je nalézt bezmála ve většině knih. Soucit se zaslepenými i neklid, který je s přítomností těchto *slepců* spjatý prostupuje celým básnickým světem. „*Za vámi přátelé do stolu klepají slepeckou hůlkou / – při víně ve tmách – / jakoby nahlas přáli si spatřit / ještě mrtvého*“.³³¹ Mnohdy je těžké jim vůbec porozumět: „*Se slepými domlouvám se pantomimou / Na hluché křičím jak na lesy*“.³³²

Slepý je postavou, je komplexním motivem³³³, je nejčastějším případem nevyhlášené nemocného, neúplného těla.³³⁴ Postavy neúplné jiným způsobem, postavy zmrzačené či spálené však nikdy nenabývaly tak zásadního a univerzálního významu jako *slepi*. Nemoc a tělesné vady mají symbolický charakter, který bývá zřetelný například u mytických postav. Nemocné tělo je odtržené od bytí.³³⁵ Tato jiná těla můžeme najít ve spojitosti s *průvody*, *karnevaly*, *divadly* či *circusy*, tedy motivy, jež jsou chápány především jako prostor předstírání a výroby iluzí, v dílech „generace“ osamělých běžců³³⁶: „(...) svět zmrzačených akrobatů / starých trpaslíků / anonymních chromých tanečnic / (...) svět podivuhodných osudů

³²⁶ Viz GREBENÍČKOVÁ, R.: *Tělo a tělesnost v novověkém myšlení*. 1. vyd. Praha : Prostor, 1997. s. 58.

³²⁷ Zatímco *slepý* je v ženském básnickém světě politováníhodnou postavou a varováním, podle Hannse Kurtha se v lidských snech vyskytuje jako velmi kladné znamení. Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 227. (viz heslo: Oči).

³²⁸ ZÁBRANSKÁ, Z.: *Kytice z ještěrek*. Brno : Blok, 1974. s. 32.

³²⁹ ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 41.

³³⁰ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 61.

³³¹ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 43.

³³² MACHULKOVÁ, I.: *Na ostří noci*. České Budějovice : Krajské nakladatelství, 1963. s. 24.

³³³ HODROVÁ, D. a kol.: *... na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*.

Praha : Torst, 2001. s. 730.

³³⁴ Viz tamtéž, s. 478.

³³⁵ Viz tamtéž, s. 651.

³³⁶ JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 351.

*a životních tragédií / které se donekonečna opakují / jako klasické role v těch několika stále omílaných kusech“.*³³⁷ Ovšem tělo *slepého* nejen že je fragmentární a tragické³³⁸, ale především upozorňuje na význam „vidění“, které zajišťují „vidoucí“ multifunkční *oči*. Na rovině „vidění“, jež je opakem zaslepení, je vždy možné opět prohlédnout a svou zaslepenost si následně vyčítat: „*Byli jsme při tom – civící, slepí.*“³³⁹ Důležitost „vidění“, kterým jsou básničky obdařeny, je srovnatelné s tragédií *slepoty*; snad protože: „*Před naší němou slepotou nic neobstojí.*“³⁴⁰

³³⁷ ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta, 1987. s. 5.

³³⁸ Viz HODROVÁ, D. a kol.: *... na pokrajích chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 639.

³³⁹ CHYTILOVÁ, L.: *Nebe nadoraz*. Praha : Alternativa, 1995. s. 40.

³⁴⁰ BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Městské šance*. Praha : Československý spisovatel, 1984. s. 55.

okna a dveře

„(...) okna jsou kalná / v každém z nich se houpá slza zavěšená /
na tkaničce od boty“³⁴¹

(Vladimíra Čerepková: Extra Dry Silence)

Tělo s duší byla v poezii zkoumaného období nerozlučnou dvojicí. Kultura socialistického Československa totiž umožňovala „... uvolnění binárního vztahu těla a ducha.“³⁴² Jednota ducha a těla přitom byla jednou z koncepcí, v nichž se klasická binární relace rozpadla a vytvořila nový celek, jak tomu bylo i v případě pojetí těla v socialistické tělesné kultuře, kde binární opozice mužského a ženského ztratila svůj dosavadní význam.³⁴³

Tyto dva motivy často odkazují jeden na druhý a především se promítají hned několikrát samy do sebe. Tělo *města* je odrazem stavu *duše*³⁴⁴ a skládá se z ulic vymezených malými těly *domů*, jejichž stav je odrazem stavu *duše*, a tyto *domy* jsou plné těl *pokojů*, které se proměňují jak jinak než s proměnou duševního stavu.³⁴⁵ Základní stavební jednotkou je tedy tělo *pokoje*. *Pokoje* umožňují existenci *domu* a *domy* umožňují existenci *města*. Stojíme tedy před obrazem pomyslné pyramidy. V tomto oddíle se budu zabývat jedním podivuhodným jevem. A to tím, že všechna tři těla sdílejí jeden základní orgán, tedy *okno*.

Okna je možné vidět jednak z ulice, jednak z *pokoje*, přičemž stále zůstávají součástí *domu*. *Ulice* bez *domů* s *okny*, je zcela nemyslitelná stejně jako *pokoj* bez *oken*. „*Jdu po ulici / a všechna okna se mě ptají // Čí seš / co chceš*“.³⁴⁶ Z ulice můžeme sledovat *okna* rozsvícená („*Vrabci si drnkají na jednu strunu / na černém bezu u starého pivovaru, / kde mžourá jedno svítící okno.*“³⁴⁷) či zhasnutá, ale nikdy nedohlédneme dovnitř příbytku. Zato z *pokoje* lze *okny* hledět na *ulici* („*Ze všech svých oken / mám nejraději světlík / jímž mohu polaskat / pívab mijejících dní*“³⁴⁸), otázkou je jen, zda *ulice*, kterou pozorujeme skrze zavřené okno, je stejná jako *ulice*, která skutečně za *oknem* je. V některých případech pojmáme podezření, že *okno* je jen zrcadlem natočeným do *pokoje*, aby umocňovalo pocit

³⁴¹ ČEREPKOVÁ, V.: *Extra Dry Silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 133.

³⁴² OATES-INDRUCHOVÁ, L.: *Genderově bezpříznakový diskurz?* Tělo v teorii tělesné kultury. In.: *Filosofický časopis*, 2002, 6. s. 972.

³⁴³ Viz OATES-INDRUCHOVÁ, L.: *Genderově bezpříznakový diskurz?* Tělo v teorii tělesné kultury. In.: *Filosofický časopis*, 2002, 6. s. 973.

³⁴⁴ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 703.

³⁴⁵ O vztahu *pokoje*, těla a *duše* pojednávám v oddíle *Pokoj, postel a ložní prádlo*.

³⁴⁶ MACHULKOVÁ, I.: *Kahúćú*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 21.

³⁴⁷ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 8.

³⁴⁸ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 16.

prostoru, snad že prostor za ním se proměňuje v závislosti na proměně *pokoje*. „(...) *okny, kterými je místo do ulice / vidět do bílých džunglí plných hvězd a zkamenělých vodotrysků*.“³⁴⁹ Takovými *okny* pohlíží na svět Zuzana Renčová v básni *Leden*. Na druhé straně by tento jev bylo možné sledovat zcela přirozeně, i kdyby o zrcadlo nešlo, jelikož *pokoj, dům*, jakož i celé *město*, odrážejí stav stejné *duše*. Ať tak či tak, pravdou zůstává, že *oknem* lze hledět pouze ven, nikoliv dovnitř, čímž tento ornament podtrhává intimitu *pokoje*. Ke změně užití *okna* dochází zřídka. Jednou z výjimek je Olga Neveršilová, která ve sbírce s názvem *Vzápětí* dovoluje postavě procházet francouzským oknem.³⁵⁰

Být sama v pokoji znamená ocitnout se v *pokoji* bez *dveří*. *Dveře* se objevují pouze ve společnosti další osoby: „*Maminka opouští červený dům / její kabát mě vzývá ze dveří / její podpatky ukazují směr*“,³⁵¹ nebo bytosti: „...*život / ten potulný vzteklý pes / se znenadání zastaví u tvých dveří / posměšně zvedne nohu*“.³⁵² Dokonce ani z *ulice* není možné spatřit žádné *dveře*. Jediné střídmé výjimky zde tvoří Ludmila Kroužilová ve sbírce *Živný archanděl* (1969), Věra Provazníková a *Dítě se zvonem* (1969) a exilová tvorba Vladimíry Čerepkové.

Podle Hannse Kurtha, který se přiklání k tezi, že ve snech obraz domu symbolizuje lidské tělo, přirozeně každá část takového domu souvisí s některým tělesným orgánem. Tak jsou například *dveře* orgánem pohlavním, *okna* sekundárními pohlavními znaky, *střecha* hlavou atd.³⁵³ Nejspíše ne náhodou se tak můžeme setkat u Bronislavy Volkové s verši typu: „*Domy se houpají v síti povětří / a litují svých prohřešků – litují svých dveří*.“³⁵⁴ Chtělo by se namítnout, že tato freudistická koncepce je přežitkem patriarchální kultury, že je aplikací mužského působu analýzy na ženské prožívání, že jde o názorný příklad toho, jak je ženský svět, který se násilně řazen do struktur mužského uvažování. Na druhé straně je však nutné si připustit, že žena je nejen v českém prostředí učena smýšlet a prožívat v mezích struktur, kategorií a reprezentací, jež nejsou bez stopy falických předpokladů – zvláště, jde-li o smýšlení o ženském těle.³⁵⁵

Dle *Snáře pro ženy* Anny-Marie Krauze jsou čistá okna dobrým znamením, špinavá či rozbitá naopak znamením špatným.³⁵⁶ Důležité však je, že otevřené *okno* sice narušuje

³⁴⁹ RENČOVÁ, Z.: *Dvanáct visutých zahrad*. Brno : Blok, 1969. s. 11.

³⁵⁰ Viz NEVERŠILOVÁ, O. *Vzápětí*. Mnichov : PmD, 1981. s. 29.

³⁵¹ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 58.

³⁵² FUCHSOVÁ, J.: *Americký Baedeker*. Los Angeles : Framar, 1975. s. 59.

³⁵³ Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 229. (viz heslo: Dům).

³⁵⁴ VOLKOVÁ, B.: *Dům v ohni*. Mnichov : PmD, 1985. s. 9.

³⁵⁵ Viz VODRÁŽKA, M.: *DeCivilizace: výběr esejů z let 1990 – 2007 na téma undergroundu, chaosu, feminismu a transgenderu*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2007. s. 203.

³⁵⁶ Viz KRAUZE, A., M.: *Snář pro ženy*. Frýdek-Místek : Alpress, 2005. s. 87. (viz heslo: Okno).

intimitu pokoje, ovšem má psychohygienický účín: „(...) *okna se dokořán otevírají a vydechují, / zbytky zkažených řečí vyhazují.*“³⁵⁷ Nejspíše díky své univerzální funkci a nepostradatelnosti v organismu básnického světa se *okna* stala jedním z nejčastěji užívaných motivů v ženské poezii daného období.

³⁵⁷ HAUKOVÁ, J.: *Země nikoho*. Praha : Práce, 1970. s. 11.

písmo, psaní

„...co zbývá než přesto psát / až do bolava brousit konec tužky / jež jediná zůstala“³⁵⁸

(Jiřina Fuchsová: Americký Baedeker)

Psaní je umožněno pouze *písmem*. *Písmo* implikuje *slova*, ovšem jak upozorním ještě jednou v oddílu *Slova, řeč a mlčení*, ne všechna *slova* musí být psaná. Pravdou zůstává naopak, že jen zřídka bývá řeč o *slovech* psaných. Výskyt *písma* a *psaní* je tak značně oproti *slovům* a *řeči* omezen. To však nijak nesnižuje význam těchto motivů.

Písmo umocňuje význam *slova*, psané *slovo* je mocnější, nabízí pocit trvání, nesmrtelnosti, věčnosti, *Nekonečna*. *Písmo* je to, co přetrvává, jak můžeme tušit z veršů Jiřiny Haukové s názvem *Bílá na černé*: „(...) bílé písmo na černých kamenech, / černé písmo na bílých kamenech, / andělé přimrazení,“³⁵⁹ ornament *kamene*³⁶⁰ zde podporuje mohutnost *písma*, jelikož je poměřováno s časem. Téhož si můžeme všimnout v básni Věry Jirousové *Co tu není*: „(...) pozemské léto je třpytný hmyz co bodá / nebeské písmo jsou ptáci nad vodami“,³⁶¹ kde *ptáci*³⁶², ty nebeské hodiny, ti nosiči času, jsou kladeni s *písmem* na stejnou významovou úroveň.

Pomineme-li první záchvěv touhy po vyzdvižení významu *písma*, který způsobila sbírkou *Antigony* Alena Vrbová v roce 1969, přichází tato touha až na konci 70. let a na přelomu 80. a 90. let opět mizí. S čím ono nutkání souvisí? Především s přirozenou potřebou seberealizace skrze psaní, potřebou psát: „*Píšem básně, / aby nás kůže nesvědila*“.³⁶³ Tato potřeba se umělecky vyjádřit je ovšem též potřebou narušit mlčení. Ve verších nejen Jiřiny Fuchsové, jež jsou mottem tohoto oddílu, můžeme sledovat, že význam *písma* a *psaní* stoupá, uspokojuje-li obě zmíněné potřeby, zůstává-li psaní jediným možným způsobem vyjádření, a to všechno navíc jaksi navzdory.

³⁵⁸ FUCHSOVÁ, J.: *Americký Baedeker*. Los Angeles : Framar, 1975. s. 36.

³⁵⁹ HAUKOVÁ, J.: *Země nikoho*. Praha : Práce, 1970. s. 53.

³⁶⁰ Více o souvislosti mezi *kamenem* a *Nekonečnem* najdete v oddílu *Kameny a kosti*.

³⁶¹ JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. s. 41.

³⁶² Více o souvislosti mezi *ptáky* a *časem* najdete v oddílu *Pták, křídla a vítr*.

³⁶³ VALACHOVÁ, M.: *Černý kámen*. Praha : Československý spisovatel, 1968. s. 39.

pokoj, postel a ložní prádlo

„V zamčeném pokoji šupinatý šepot dvojí kůže“³⁶⁴

(Zdena Záborská: Sněhový úl)

Jako jiné motivy prostoru, místa je i *pokoj* toposem.³⁶⁵ Je zónou intimity, smutku, tristní osamělosti („*Moje samota je kamenná medúza spící vedle mne na polštáři*“³⁶⁶) i kýžené samoty: „*Kdekdo je rád / že se může skrýt se svým strachem / se svým chtíčem / a se svou stupiditou / mezi čtyři stěny*“.³⁶⁷ *Vzpomínka na jedno místo z dětství*,³⁶⁸ „(...) *dívčí pokoj zatížený na smutek*“³⁶⁹ i soudobá zkušenost, intenzivní prožitek pokoje jsou tím, co vytváří pevnou vazbu mezi ženou a tímto prostorem.

Pokoj hraje významnou roli už ve fantastických povídkách 19. století.³⁷⁰ „*Význam interiéru výrazně stoupá v próze naturalistické. Distance mezi člověkem a místem se do krajnosti zmenšuje: tělo subjektu jako by pozvolna doslova přecházelo v místo, v pokoj*“³⁷¹ ve 20. století pak toto místo zcela přestává být pouhým rámcem přebývání subjektu v interiéru, ale začíná být bytostně spjaté s existencí tohoto subjektu.³⁷² „*Způsob, jakým v něm subjekt „bydlí“ – ve smyslu, který tomuto slovu dává Heidegger (...), vypovídá o jeho vztahu ke světu neméně než způsob, jakým se subjekt pohybuje třeba v krajině nebo ve městě.*“³⁷³ Přitom *pokoj* vzhledem ke *krajině* představuje jakýsi vnitřek: „*Zvenčí zas dovnitř, k zadýchanosti, k teple, tam.*“³⁷⁴

Zdeněk Mathauser ve studii *Sémiotika a hermeneutika* v kapitole *Fenomenologie světnice* též tvrdí, že existenciální situace člověka není nepodobná obývanému pokoji. Je to domov, druh autoprojekce, personalizovaný postoj, naše větší já,³⁷⁵ jak můžeme pozorovat například v poezii Olgy Walló: „*Můj pokoj má svá léta / Už se tu nezametá / jen hyacint tu*

³⁶⁴ ZÁBRANSKÁ, Z.: *Sněhový úl*. Brno : Blok, 1986. s. 22.

³⁶⁵ HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 733.

³⁶⁶ ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta. 1987. s. 11.

³⁶⁷ BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Klínopis v notesu*. Praha : Československý spisovatel, 1987. s. 19.

³⁶⁸ Název básně Jiřiny Haukové ze sbírky *Země nikoho* (1970), s. 50.

³⁶⁹ MACHULKOVÁ, I.: *Kahúćú*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 48.

³⁷⁰ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 649.

³⁷¹ HODROVÁ, D.: *Smysl pokoje*. In: H.D. *Poetika míst*. Praha: H&H, 1997. s. 226.

³⁷² Viz HODROVÁ, D.: *Smysl pokoje*. In: H.D. *Poetika míst*. Praha: H&H, 1997. s. 219.

³⁷³ HODROVÁ, D.: *Smysl pokoje*. In: H.D. *Poetika míst*. Praha: H&H, 1997. s. 217.

³⁷⁴ ŠTROBLOVÁ, J.: *Krajina na muří noze*. Praha : Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1984. s. 50.

³⁷⁵ Viz MATHAUSER, Z.: *Sémiotika a hermeneutika*. In.: *Filosofický časopis*, 1991, 5, s. 806.

voní / *Jak napřesrok jak loni*“;³⁷⁶ nebo Vladimíry Čerepkové: „(...) *pokoj se šerí a propadá / a zrovna tak má nálada / a s pokojem jsem v objetí*“.³⁷⁷

Stávání se pokojem umožňuje v ženské poezii nahlédnutí sebe samé. „*Můžeme-li říci, že známý pokoj je de facto prodlouženým tělem svého obyvatele a zároveň výklenkem – nikou „těla“ města, (...)*“.³⁷⁸

Jak už jsem psal v oddílu *Okna a dveře*, jsou to *okna*, která k *pokoji* neomyslitelně patří, zatímco jsme nuceni se vypořádat s absencí *dveří*. Okno má podle Zdeňka Mathausera sémiotický charakter – je výstupem pro naše vidění a poznávání, *dveře* jsou pak „průchodem jsoucna“, přičemž poznání je tu limitováno.³⁷⁹ V jistém smyslu tak čelíme sdělení, že je to žena, která je uzavřená, neproniknutelná a dává nám o tomto svém charakteru vědět skrze situování své vypravěčky do *pokoje* bez *dveří*, jenž býval toposem typickým pro naturalistickou a symbolistní prózu, popřípadě detektivní žánr rodící se přibližně ve stejné době.³⁸⁰ „*Sama v pokoji / je s nylonovými zvířaty / která občas ožívají*“.³⁸¹ Zároveň je to žena, která do této místnosti dobrovolně vchází a uzavírá se v rámci zaplnění vytouženého pocitu bezpečí. „*Člověk jako já leží ve své posteli / a dívá se na své stěny a zdá se / že venku je všechno snadné ale vyleze ze své krabice / a i matička příroda ho kopne do prdele*“.³⁸²

Není překvapením, že vzhledem k tomu, jak se způsob chápání pokoje ve 20. století ustálil ve světovém kánonu, můžeme stereotyp ženy-pokoje nalézt i mezi snovými symboly ve snáři Anny-Marie Krauze, kde nacházet v domě neznámé místnosti znamená bát se sama sebe, neumět uplatnit své možnosti a nadání.³⁸³

Figura *Jsem sama v pokoji* upozorňuje na nahlížení a prožívání své vlastní existence, která se promítá nejen do prostoru ale i do všech předmětů, které *pokoj* naplňují. Těmi nejstěžejnějšími jsou *zrcadlo*, *květiny*, a *postel*, jejíž úloha se však od úlohy *pokoje* značně liší: Zde bytost zažívá nejen existenciální, ale přímo ontologickou nejistotu a pochybuje o vlastní identitě.³⁸⁴ V Kafkově *Procesu* začíná příběh právě v posteli, která postavu vrhá do situace jiného.³⁸⁵ Je to „(...) *postel vycházející z úzkosti / krvácející náplast rozbité*

³⁷⁶ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 21.

³⁷⁷ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 57.

³⁷⁸ HODROVÁ, D.: *Smysl pokoje*. In: H.D. *Poetika míst*. Praha: H&H, 1997. s. 217.

³⁷⁹ Viz tamtéž, s. 230.

³⁸⁰ Viz tamtéž, s. 228.

³⁸¹ VRBOVÁ, A.: *Blýskání na časy*. Praha : Československý spisovatel, 1974. s. 103.

³⁸² ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 85.

³⁸³ Viz KRAUZE, A., M.: *Snář pro ženy*. Frýdek-Místek : Alpress, 2005. s. 32. (viz heslo: Pokoj).

³⁸⁴ Viz HODROVÁ, D.: *Smysl pokoje*. In: H.D. *Poetika míst*. Praha: H&H, 1997. s. 232.

³⁸⁵ Viz HODROVÁ, D. a kol.: *... na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 650.

hodinky“.³⁸⁶ Topos lože umožňuje vnímat děj jako sen – sen, v němž se hlásí bytí,³⁸⁷ jak můžeme číst například v básni Věry Jirousové s názvem *Lože*: „Zmokové vřeští podél stěn / Spáči se nepouštějí berlí dvou pelestí / Snad ochrání je rozestlaná / Běloba / S e n“.³⁸⁸ Nebo jsou to „Ubrouskové poslintané sny / narvané do polštářů“.³⁸⁹

Motivy *ložního prádla* spjaté s *postelí* ještě umocňují pocit intimního prožitku, rozporu či pochyb. „Ležíme zaliti pruhovanými peřinami / pod duchnou je i maso šedé a zpocené / žíla tvé nohy se zakusuje do slamníku“.³⁹⁰ Umocňují pocit tělesnosti či s tělem splývají: „(...) udivené tváře / polštáře / tváře“.³⁹¹ *Pokoj, postel* ani *ložní prádlo* nejsou extrémně častými motivy, nicméně patří mezi ty motivy, jež jsou výraznější než mnoho jiných, mezi ty, jež jsou plny významu.

³⁸⁶ ČEREPKOVÁ, V.: *Extra Dry Silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 169.

³⁸⁷ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 650.

³⁸⁸ JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. s. 19.

³⁸⁹ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 92.

³⁹⁰ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 117.

³⁹¹ ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 19.

polibek

„*Jsi to skutečně ty / (...) uprostřed vystavovaných polibků*“³⁹²

(Svatava Antošová: Kalendář šestého smyslu)

Ornament, jímž jsou *rty* či *ústa*, není na plátnu básně ničím výjimečným, stal se pravidelnou součástí výsledného básnického obrazu již na konci 60. let a přetrval do 90. let bez větších výkyvů ve frekvenci výskytu. Podobně jako *ruce* i *ústa* získaly statut často skloňované části těla s převážně estetickou funkcí. Na častém výskytu *úst* není nic zvláštního, ovšem stejně jako si *hlava* nárokuje zastupovat celou osobu a *ruce* se zaslouhují téměř o veškerý čin nebo gesto, *ústům* náleží jedno privilegium, a to vykonat polibek. Tím spíše je pak postavení *úst* mezi ostatními motivy výjimečné, že polibek je v kolektivním básnickém světě, utvářeném českými autorkami, jediným způsobem fyzického doteku. Vyjma polibku k doteku mezi dvěma osobami zpravidla nedochází. Tato absence fyzického kontaktu je tristní a leckdy bývá přímo ve verších reflektována (zvláště nedochází-li ani k polibku):

„*Rukou z níž prýštilo mléko / nesměla jsem se tě dotknout / ústy kterých jsi býval vrátným / nesměla jsem se tě dotknout / tak se tě dotýkám příslovečným určením / místa a času / pátým pádem zahozených šancí / podmiňovacím způsobem smrti která už o nás ví*“³⁹³

Otázkou je pouze, zda absence doteku, která není takto reflektována, je též součástí autorské intence, nebo je pouze vedlejším účinkem tendence stavět vypravěčku do pozice osamělé bytosti promlouvající k odloučené, nepřítomné osobě, popřípadě osobě přítomné, nicméně příliš vzdálené, než aby bylo možné se jí přes onu vzdálenost či vlastní zábrany dotknout. Každopádně je na pováženu, že touto bariérou nepronikne *ruka*, natož celé tělo, nýbrž *ret*. Za zmínku stojí i to, že *ústy* se lze dotýkat předmětů, což ovšem nijak nevynahrazuje kontakt mezi dvěma lidskými bytostmi. Dotek ústy je univerzální a nejúčinnější způsob intimního doteku: „*Se vším, co hlavou prochází mi, / zas stojím s ústy přitisknutými // na okno, trochu výš než kdysi děti stály*“³⁹⁴ stejně tak „*...budete na oči líbat dřevo...*“³⁹⁵ Obrácené schéma pak můžeme sledovat v básni Ludmily Kroužilové *Proč voda líbá pět prstů*: „*Ona pak jednou / vzala do hrsti stříbroběhou vodu a uslyšela od ní sbohem, polibek na pěti prstech*“³⁹⁶

³⁹² ANTOŠOVÁ, S.: *Kalendář šestého smyslu*. Teplice : Clinamen. 1995. s. 12.

³⁹³ NEVERŠILOVÁ, O. *Vzápětí*. Mnichov : PmD, 1981. s. 40.

³⁹⁴ PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962. s. 12.

³⁹⁵ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 51.

³⁹⁶ KROUŽILOVÁ, L.: *Žiznivý archanděl*. Praha : Mladá fronta, 1969. s. 7.

pravda

„Kostlivcům voní pomluvy / A na rubu srdečnosti /
Maličkých pravd / Hledá své šereňí“³⁹⁷

(Libuše Čačalová: Popravy a vzkříšení)

Pravdu říkat, žít v pravdě, hledat pravdu, chtít pravdu... Jen žádná lež a to ani na úrovni motivů. Mnohokrát se opakující motivy *pravdy* v rámci jedné publikace nejsou časté, ale přesto na sebe *pravda* upozorňuje. Její výskyt, stejně jako například výskyt *domů*, *slepců* a podobných výrazných motivů, které by na sebe při přílišném opakování upoutávaly nadměrné množství pozornosti, je statistikou navrženého typu jen těžko zachytitelný.

Cítíme jakousi vůli k pravdě a přece se nesetkáváme s odporem ke lži (s motivem *lži* se totiž nesetkáváme vůbec), jakoby *lež* byla po platonsku pouhým nedostatkem pravdy. Navíc nabýváme pocitu, že z této situace není východiska, pravdy je málo a více jí nejspíš nebude nebo nemůže být. Z tohoto důvodu *pravda* úzce souvisí s figurou *Mlčení*: Mlčím, jelikož nemohu říci pravdu. „*Ta gurmánská ústa pravdy!*“³⁹⁸ *Pravda* musí být opravdová, čistá, „*(...) a je-li pravda jen trochu ústupnější / moudrosti bohatých a šťastných, nechci žít*“.³⁹⁹

Říkat pravdu je naplněním mravního ideálu. Jana Štroblová se ve svých dvou sbírkách z 80. let, v *Úplňku* a *Čarodění*, zbavila dřívějších harmonizací a dekorativních stylizací, vyjadřuje právě potřebu těchto mravních ideálů a silný odpor k nesvobodě, pocitu úzkosti, palčivosti světa.⁴⁰⁰ Specifický případ reflexe aktuálního dění na poli literární kultury samizdatu i oficiální produkce představovaly texty Ivy Kotrlé. Své reflexivní postřehy plné moralistického přístupu psala pro časopisy *Host* a *Obsah*.⁴⁰¹ Patřila k výrazným spirituálně laděným autorům v disentu, navázala na holanovskou tradici a barokní zdroje emociálně vypjaté spirituální poezie. Její skladba tak přerůstá ve výkřik odsuzujícího dobu.⁴⁰²

Říci pravdu nutně implikuje jistou míru svobody, kterou ovšem není snadné si vydobýt. „*Věrnost za věrnost (...)* // *Někdy je život těžký pro věrného psa (...)* / *(psi život svobodný / za rohem číhá pohodný)*“.⁴⁰³ *Pravda* je motivem i tématem uschovaným pod příkrývkou metafor, aby na sebe příliš neupozorňovalo. Přesto je v literárně-kulturním prostoru

³⁹⁷ ČAČALOVÁ, L.: *Popravy a Vzkříšení*. Mnichov : PmD, 1986. s. 17.

³⁹⁸ KOTRLÁ, I.: *Února*. Londýn : Rozmluvy, 1985. Báseň XXIV. (Bez paginace).

³⁹⁹ PROŠKOVÁ, H.: *Zametačky sněhu*. Praha : Aurora, 2004. s. 63.

⁴⁰⁰ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 367.

⁴⁰¹ Viz tamtéž, s. 202.

⁴⁰² Viz tamtéž, s. 250.

⁴⁰³ VRBOVÁ, A.: *Antigony*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 89.

normalizačního období přítomna, protože nemůže chybět. „(...) je tam klanění těla a duše a nebeská hudba / je tam pravda / a nakonec ukřižování“.⁴⁰⁴ Otázkou je, jak dalece lze vyvozovat souvislosti se směřováním k pravdě (s jejím vydobytím a následným rozčarováním) z básně *Jiné otvírání studánek* Libuše Čačalové, která vyšla v Německu bezmála dva roky po sametové revoluci: „Tak trochu bývá básník / v světě ztracen / jak sametové odvrácení k pravdě“.⁴⁰⁵ Co bychom však mohli s jistou dávkou odvahy poznamenat, je následující: Česká ženská poezie reflektuje vtíravý pocit, že charakteristickým rysem „normalizace“ nebylo přílišné množství lží, ale především nedostatek pravdy. Tento pocit je však podle Mirka Vodrážky pouhým maladaptivním vyrovnáním:

„(...) pravda je spíše nemocná, in-validní, vyřazena ze života, protože nenáleží do oblasti jsoucího a vyslovitelného, ale spíše nejsoucího a nevyslovitelného. (...) Mnozí lidé říkají, že těch jednačtyřicet let byly ztracené roky. A datují počátek dějin pravdy ode dne slavného vítězství. Toto laciné účtování s minulostí, s vlastní porážkou, není daleko od komunistického účtování s minulostí ‚starých rádů‘.“⁴⁰⁶

⁴⁰⁴ ANTOŠOVÁ, S.: *Kalendář šestého smyslu*. Teplice : Clinamen. 1995. s. 10-11.

⁴⁰⁵ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mníchov : PmD, 1991. s. 15.

⁴⁰⁶ VODRÁŽKA, M.: *DeCivilizace: výběr esejů z let 1990 – 2007 na téma undergroundu, chaosu, feminismu a transgenderu*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2007. s. 30.

pták, křídla a vítr

„Lety ptáků / jsou nesmazatelné / jako zločin“⁴⁰⁷

(Marie Valachová: Nebe peklo ráj)

Význam motivu *ptáka*, je-li specifikován, se nemění druh od druhu, přesto nezůstává stejný, mění se podle typu ptactva tak, jak je tomu u ptáka jakožto snového symbolu: Zpěvní ptáci symbolizují zprávy, tažní změnu, draví nepřátele.⁴⁰⁸ Ovšem nejčastější případ motivu *ptáka*, *pták* nespecifikovaný, *pták*-čistokrevný-ornament je – stejně jako *vítr* – symbol volného pohybu a nástrojem figury *Cítím plynutí času*: „(...) dohnat čas / rozkrájený ročními dobami / rozšplíchnutý ve vodní kapce / vdechovaný příletem ptáků, vydechovaný odletem.“⁴⁰⁹ Není náhoda, že čas, jenž se znovu začíná ráno, jenž se ráno nejvíce připomíná, přináší ono ráno do ložnic právě spolu s *ptactvem*: „Ptáci se vznášejí každý po své křivce, / život v pupenu saje vlhké ráno,“⁴¹⁰ „Z prostěradla smetám / křídla odletů.“⁴¹¹

Pták je čas i svoboda zároveň. „Generace“ osamělých běžců oslavuje křídla a ty, kteří je mají (*pták*, *Ikarus*, *Paegas*, *anděl*). Jsou to motivy přerůstající v metafory letu, pádu, svobody i determinace, snu i bolesti probuzení.⁴¹² „Za patama máme / tupé hřebíky / do močálu s proutím na koše / zatloukané / zobáky několika mých / dobrých neznámých s křídly.“⁴¹³ Metaforu křídel používali k vyjádření nesouladu mezi ideálem a realitou a úzkosti z předčasného zmoudření a konzumního cynizmu.⁴¹⁴ V tomto se *ptáci* podobají větru: „(...) duši do úst, chladný vítr / ucítíš v tváři, zatím co jdeš dál“.⁴¹⁵

Vítr vane a často s sebou něco unáší („... hlas bloudícího v lese, který sílí a ztrácí se, / pták, jehož vítr nese a sráží.“⁴¹⁶), něco, co se mu odevzdává: „Jen jeden z nich obrátil své koše / k zemi / a pouze dlaně prostřel nebi... / Pak do větru je nechal smést / jak listí.“⁴¹⁷

Tyto stereotypy větru se těšily bezmála stejné oblibě po celé zkoumané období. Na rozdíl od nich se stereotypy ptáků i při své hojnosti staly zvláště oblíbenými v rámci děl některých autorek – jednak, jak už jsem zmínil, autorek „generace“ osamělých běžců, jednak

⁴⁰⁷ VALACHOVÁ, M.: *Nebe peklo ráj*. Mnichov : PmD, 1983. s. 12.

⁴⁰⁸ Viz KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993, s. 273. (viz heslo: Pták).

⁴⁰⁹ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 15.

⁴¹⁰ Tamtéž, s. 13.

⁴¹¹ FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha, Práce, 1990. s. 11.

⁴¹² Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 351.

⁴¹³ ZÁBRANSKÁ, Z.: *Ani popel*. Brno : Blok, 1965. s. 29.

⁴¹⁴ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 351.

⁴¹⁵ PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962. s. 33.

⁴¹⁶ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 20.

⁴¹⁷ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. s. 58.

Jany Štroblové, Ivy Kotrlé, Hany Proškové, Jiřiny Haukové a taktéž se *ptáci* stali signifikantními pro autorky píšící svá díla v exilu. Odlétají a opouštějí. Jsou neustále na cestě po *nebesích*, která stejně jako *ptáci* patří mezi nejčastěji skloňované motivy. Kde jsou *ptáci*, tam je i *nebe*: „*Aby nadešla chvíle, / kdy nebude nebes / pro poslední dějství ptáků...*“⁴¹⁸ Ptáci jsou spojením mezi *nebem* a *zemí*. Mezi oblohou, která je již od dob Tháletových reprezentací mužského principu,⁴¹⁹ zatímco *země*, již popisují v oddíle *Dítě*, je plodná, je reprezentací mateřství.⁴²⁰

⁴¹⁸ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Dítě se zvonem*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 16.

⁴¹⁹ Viz VODRÁŽKA, M.: *DeCivilizace: výběr esejů z let 1990 – 2007 na téma undergroundu, chaosu, feminizmu a transgenderu*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2007. s. 181.

⁴²⁰ Viz tamtéž, s. 175.

ruce a nohy

„Jmenuji se. / Mám dvě ruce, / slušné nohy, / rostou mi vlasy.“⁴²¹

(Věra Fojtová: Klíče)

Ruce patří mezi nedůležitější, bezmála autonomní část lidského těla, případně osoby. Jsou to mé ruce, tvé ruce nebo zkrátka jen ruce, které rozhodují samy za sebe. „Pod postelí tajemné ruce bez přestání / klepají ráno“.⁴²² Ruce cítí, ruce vnímají. „Dlaně na ústech / zakrývají úsměvem“.⁴²³

Zarážející je, že v ženské poezii nacházíme pouze ruce ve smyslu zakončení paží (*prsty, dlaně, pěsti*), ruce, které něco zakrývají, svírají („... *hliněné misky pukají v užaslých rukách*“⁴²⁴) nebo cosi představují („*Jak bys mohl tát / prsty těla, / kůži nabobtnalou vodou, / sukovitou krví.*“⁴²⁵), nikdy *paže, lokty, ramena*. Vysvětlením by mohlo být, že účel paží je pouze ten, aby byly zakončeny *dlaněmi* a *prsty*, aby nesly to, co je svou důležitostí dalece převyšuje; zůstávají tedy zastíněné. „*Chci krajinu těla, dlaně motýla, výhonky prstů, (...)*“.⁴²⁶

Snad tento problém vzniká dělením na části. *Nohy*, které se od *rukou* zásadně liší tím, že nebývají děleny, se vždy vyskytují tak, že naplňují bezmála celý svůj význam, jsou to celé *nohy*: *chodidla, lýtka, kolena, stehna*, jak lze usoudit z užívání tohoto motivu: „*Na plotě z bříz si suší / sukénky Plnou nůši / nohatá tanečnice*“;⁴²⁷ „*Břicho je veliké a pracuje / nohy umdlévají*“.⁴²⁸ Nohy jsou soudržný, jednomyslný celek a každá jejich – byť nezmiňovaná – část má vůči tomuto celku stejnou důležitost, přičemž jejich konečný účel zůstává stejný: „*Aleje se zdají být bez hranic jak čas uběhl / zbytky plotu mám dosud přilepeny na svých nohou*“.⁴²⁹ Každopádně na z území ČSSR zmizely *nohy* na konci 60. let. Kam odešly? Do exilu – a plně se vrátily až v druhé polovině 80. let. Na rozdíl od *nohou* přetrvaly – takřka nesčetné – obrazy *rukou* od 60. do 90. let a to nejen na území ČSSR.

Figura *Prožívám tělo*, s níž se *ruce a nohy* – a nejen ony, tato figura se může týkat též *hlavy, tváře, zřídka* kdy pak *očí* – pojí, vyrůstá ze zkušenosti těla, prožívání těla a toto prožívání se potvrzuje přímo i nepřímo. Přímo, tj. v reálném čase: Mám tělo, prožívám jej,

⁴²¹ FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha, Práce, 1990. s. 11.

⁴²² ČEREPKOVÁ, V.: *Extra Dry Silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 193.

⁴²³ NEVERŠILOVÁ, O. *Vzápětí*. Mnichov : PmD, 1981. s. 36.

⁴²⁴ ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta. 1987. s. 25.

⁴²⁵ FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha, Práce, 1990. s. 13.

⁴²⁶ HAUKOVÁ, J.: *Špodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 54.

⁴²⁷ VRBOVÁ, A.: *Čarodějný čas*. Praha : Československý spisovatel, 1988. s. 28.

⁴²⁸ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 59.

⁴²⁹ Tamtéž, s. 65.

uvědomuji si své ruce, hodnotím své nohy, shledávám růst vlasů.⁴³⁰ Toto uvědomění ztvárňuji figurou. Prožívám i *Prožívám tělo* své, nepotvrzuje-li se ovšem figura nepřímou: Tj. když pozoruji tělo jiného, všímám si stejných detailů, jakým věnuji pozornost v případě svého těla, jsou to ty části těla, které nejvíce prožívám u sebe, a projektuji tak do cizího těla své prožívání. Prožívám své tělo v cizím a následně i *Prožívám*. Jde o opačný princip prožívání jiného těla: „*Tělo se v textu jeví jako jiné dvojitým způsobem: jednak se tak jeví ostatním postavám (...) a čtenáři, jednak se pocit jinakosti rodí v postavě samé, jež začíná vnímat vlastní tělo ozvláštňtěně, odcizeně (...)*“.⁴³¹ Místo ztrácení vlastního těla zde naopak dochází k jeho expanzi.

⁴³⁰ Viz motto oddílu.

⁴³¹ HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 645.

sen, představa

„*Sen / všechno, co není den*“⁴³²

(Jiřina Hauková: Motýl a smrt)

Co můžeme již nyní poznamenat je, že v drtivé většině nefungují známé jazykové binární relace tak, jak je známe z běžného diskurzu. Mnoho z nich je narušeno tím, že vypovídají prakticky o tomtéž (*smích – křik*), že polovina relace chybí (*ticho – hluk, pravda – lež, láska – nenávisť*) nebo se význam jednoho členu relace vychýlil tak, že již netvoří logický protiklad (*život – smrt, světlo – tma*). Diskurz básnického světa je tedy značně odlišný od běžného diskurzu, platí v něm specifická pravidla srovnatelná s pravidly, jakými se řídí snění.⁴³³

Právě ve snu se zjevuje existence a též ji lze v něm zpětně dešifrovat.⁴³⁴ Je zcela přirozené, že poezie, toto pozastavení se a zahledění, tato promluva řečí metafor, které vytváří fantaskní básnický svět, je toliko podobná snu, stejně jako je přirozené, že „(...) *sen je tradičním rámcovým motivem motivujícím fantastický děj* (...)“⁴³⁵ Sen v příběhu uvolňuje tradiční kompozici, narušuje kauzalitu syžetu.⁴³⁶ Sen v próze uvolnil tradiční kompozici a stal se poezií 20. století. „*Sny zapřáhly svá křídla / do nebeských úlů.*“⁴³⁷ Verše značně snového charakteru můžeme nalézt například v díle Věry Jirousové, vyznačujícím se meditativností a kultivovaností. Snová atmosféra básní souzní s podzemními a chiliastickými náladami undergroundu. Její veršem nesené vize jsou především reflexí dobové reality. Sen, přesah a zrcadlení jsou pro Jirousovou prostředkem vnitřního prožití skutečnosti.⁴³⁸

Atraktivní je pak též sledovat *sen* ve snu. „*A jestliže v noci probuzena ohavným snem / ještě než sáhneš někam za sebe / to po paměti hledáš něčí jméno*“⁴³⁹ Tedy motivy *snů* v básni-snu. Výskyt *snu* v básni zapříčiní ustavení básně-snu jako reality a *snu-ve-snu* jako *snu* ve vztahu k realitě. („*Dveře jež mizí v nenapravitelném snu / o klíči*“⁴⁴⁰) Ačkoliv je tedy *sen* technicky vzato *snem-ve-snu*, v básnickém světě je pouhým snem, který představuje něco

⁴³² Vyplývá to z překvapivého množství analogií s výklady snových symbolů nejen dle *Lexikonů snových symbolů* Hannse Kurtha.

⁴³³ HARÁK, I.: *Nepopulární literatura*. Ústí nad Labem : CKK sv. Vojtěcha, 1999. s. 55.

⁴³⁴ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 650.

⁴³⁵ Tamtéž, s. 291.

⁴³⁶ Viz tamtéž, s. 509.

⁴³⁷ VOLKOVÁ, B.: *Dům v ohni*. Mnichov : PmD, 1985. s. 63.

⁴³⁸ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 286.

⁴³⁹ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 101.

⁴⁴⁰ Tamtéž, s. 92.

neskutečného či neuskutečnitelného, vysněného („... měsíc prvních snů, které nezůstaly sny,“⁴⁴¹ „Jsem jako stromořadí – / kolik snů, tolik stínů.“⁴⁴²).

Můžeme tak sledovat, jak na jedné straně pomocí (po celé zkoumané období značně frekventovaného) motivu *snu* autorky poukazují na rozpor mezi touženým a realizovatelným („Hezké sny / a hezký / život“⁴⁴³), a jak se na straně druhé s tímto rozparem vyrovnávají skrze poetiku malých věcí, nevšedních detailů všední skutečnosti. „Reflektovanému protikladu *snu a skutečnosti, svobody možností a nesvobody poznané nutnosti (...)* je postaveno umění užasnouti nad nesamozřejmostí věcí, (...).“⁴⁴⁴

⁴⁴¹ RENČOVÁ, Z.: *Dvanáct visutých zahrad*. Brno : Blok, 1969. s. 11.

⁴⁴² ŠTROBLOVÁ, J.: *Fatamorgány*. Praha : Mladá fronta, 1991. s. 28.

⁴⁴³ SALAQUARDOVÁ, J.: *Snídaně na Titaniku*. Praha : Československý spisovatel, 1987. s. 20.

⁴⁴⁴ HARÁK, I.: *Nepopulární literatura*. Ústí nad Labem : CKK sv. Vojtěcha, 1999. s. 55.

slova, řeč a mlčení

„A člověk / přesto odchází / oděn do slov.“⁴⁴⁵

(Věra Fojtová: Klíče)

Na první pohled se zdá, že jsou *slova* a *řeč* jakýmsi opozitem figuře *Mlčení*. Ve skutečnosti ji však dotvářejí. Mlčení ani řeč, jak už tomu u správné binární relace bývá, bez sebe nemohou existovat. Ovšem v našem případě mohou znamenat či vyjadřovat totéž.

Z děl básníků cítíme nutnost slova, touhu po řeči: „(...) věci osaměle mlčí a já čekám na jediný zvuk slova.“⁴⁴⁶ A tato touha je hnána především nutností mlčet („A tak začli šeptat slova / šeptali do polštáře i odliv moře“⁴⁴⁷). Nejspíš nás nepřekvapí, že právě tuto touhu a zmiňované *mlčení* nalzáme především v exilových a samizdatových sbírkách. Následně též ve sbírkách z 80. let z pera některých zástupkyň „generace“ osamělých běžců, která měla vždy snahu vyjadřovat se proti útlaku.⁴⁴⁸ To všechno ovšem začalo již v roce 1969, kdy se *slova* a *Mlčení* dostaly do knihoven soukromých i veřejných prostřednictvím množství básnických sbírek, jejichž autorkami byly převážně debutantky na poli poezie (Alena Vrbová, Ludmila Kroužilová, Věra Provazníková aj.). Tato vlna předznamenává strach z umlčení, kterého se nakonec více či méně všechny autorky vyjma Aleny Vrbové dočkaly.⁴⁴⁹ Byl to strach z těch, kteří „(...) strhávají tvoji lesklou černou / hlavu vstříc ostří mlčení“.⁴⁵⁰

Mezi rokem 1969 a počátkem 80. let leží v rámci oficiální poezie propast let sedmdesátých, kdy se tato tematika přesunula do exilu a samizdatu. Výstižně situaci popisuje Libuše Čačalová ve sbírce *Popravy a vzkříšení*: „Někdy je zle / Že bojíme se dýchat / Aby nebylo hůř / A pláč nás rdousí odzadu“.⁴⁵¹ Zástupkyní autorek vydávajících v 70. letech v samizdatu je „klasička“ Jiřina Hauková.

„Paní Hauková to s publikováním své tvorby rozhodně neměla lehké: (...) prošla jako příslušnice ‚rozptýlené generace‘ (I. Slavík) dvěma totalitami různých barev a odstínů, jsouce členkou Skupiny 42 a manželkou Jindřicha Chalupeckého patřila k oné části české literární avantgardy, která nebyla ochotna uměleckou

⁴⁴⁵ FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha, Práce, 1990. s. 39.

⁴⁴⁶ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 26.

⁴⁴⁷ ČEREPKOVÁ, V.: *Extra Dry Silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 165.

⁴⁴⁸ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd.

Praha : Academia, 2008. s. 349-351

⁴⁴⁹ Alena Vrbová nadále zůstala autorkou oficiální poezie, zatímco ostatní básničky z dané řady emigrovaly nebo se přinejmenším na dlouhou dobu odmlčely.

⁴⁵⁰ JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. s. 27.

⁴⁵¹ ČAČALOVÁ, L.: *Popravy a Vzkříšení*. Mnichov : PmD, 1986. s. 11.

*svobodu prodat za privilegované postavení společenské (a byla tedy svými
přizpůsobivějšími kolegy umlčena).*⁴⁵²

Její verše znějí až příliš výmluvně: „(...) *když pravdu nesmím říct, raději pomlčím /
zajatá slova padnou za mříže.*“⁴⁵³ Máme před sebou mlčení „v zájmu literatury“, mlčení
vynucené politickou silou, přitom: „*Ukrást člověku řeč ve jménu řeči samé – tím začínají
všechny jističní vraždy.*“⁴⁵⁴

V exilu mělo *Mlčení* též svou představitelku, a to Vladimíru Čerepkovou, která celou
svou sbírku nazvala *Ztráta řeči*, nebo Libuši Čačalovou, která v básni *Země nechtěného ticha*
píše: „*V tu chvíli všichni / odloží už slova / Tak vmlčuje se mlčení / milovaného
nedomova.*“⁴⁵⁵

Tyto ženy tvrdily, že musejí mlčet. Mluvily (psaly), přestože mlčely pro většinu
českých čtenářů: „*Prodávám slova. / Vyložím je / pod pestrým slunečником, / abecedně je
řadím, / zlá nakonec, / za kulatá hladká. / Slova je dost, / nikdo nekupuje.*“⁴⁵⁶ Mluvily (psaly)
nelegálně. Některé mlčely a tedy mluvily: „(...) *mlčení samo je ‚řečí‘, určitým způsobem
výpovědi.*“⁴⁵⁷ A některé způsoby mlčení obzvláště.

Lze ovšem rozeznat ještě jedno užití *slova*, které už s *Mlčením* nesouvisí, například:
„*Pod vyschlými slovy / hlína se prolamuje.*“⁴⁵⁸ V tomto případě jde o vyjádření strachu
z vyprazdňování významu slov. Jiřina Hauková, která byla slovy fascinována, tvrdí ve své
sbírce *Spodní proudy*: „*Nechci slova sražená jako zákalec chleba, / nechci padavky, ale slova
zralá, / nechci soušky, ale slova plodná.*“⁴⁵⁹ Jde o strach z řeči, která postrádá smysl, protože
je obalena slovy, jež dávno nic neznamenají: „*Řeč se vrací jako tekutý med / vhozený do
balónu slova.*“⁴⁶⁰ A přitom právě na slovech toliko záleží, jelikož právě „(...) *v těle z krve /
slovem / stvořeno je / země –nebe.*“⁴⁶¹

⁴⁵² HARÁK, I.: *Nepopulární literatura*. Ústí nad Labem : CKK sv. Vojtěcha, 1999. s. 50-51.

⁴⁵³ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 7.

⁴⁵⁴ BARTHES, R.: *Mytologie*. Praha : Dokořán, 2004. s. 46.

⁴⁵⁵ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 30.

⁴⁵⁶ FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha, Práce, 1990. s. 45.

⁴⁵⁷ HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*.

Praha : Torst, 2001. s. 28.

⁴⁵⁸ ZÁBRANSKÁ, Z.: *Kytice z ještěrek*. Brno : Blok, 1974. s. 37.

⁴⁵⁹ HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 54.

⁴⁶⁰ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 127.

⁴⁶¹ JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. s. 74.

smrt

„Bože, vezmi nuž / a zabij umírání.“⁴⁶²

(Lenka Chytilová: Nebe nadoraz)

Pro 20. století je mimořádně příznačná situace nejistoty – nejistoty ve vztahu k bytí. *Umírání*, jež dříve mohlo vést k prozření nebo zasvěcení, bývá v dílech 20. století banalizováno, jeho význam je potlačován, až se stává nicotným.⁴⁶³ Ženská poezie od počátku 60. let naopak opět vrací *umírání* jeho vážnost a vnáší tak do básnického světa silný prožitek konečnosti. „*Minutu ticha za mrtvé stromy / a nenarozené básně*“.⁴⁶⁴ Není-li tedy *smrt* součástí práce na tajemné atmosféře spojené s magickými předměty či místy, váže se ke strachu, tragédii („*Milosrdná smrti // Děvčátko / S řetězem na hrdle / Do trávy padá*“⁴⁶⁵), smutku („... *jezdím tam vždycky, když se mi chce umřít*“⁴⁶⁶), postrádání či k sentimentu, jak je tomu například v díle Jiřiny Haukové.

O vyzdvižení významu *umírání* se nejvíce zasloužily Jana Štroblová, Alena Vrbová, exilová Marie Valachová, raná Lenka Chytilová a Věra Provazníková, která oficiálně debutovala v roce 1969 sbírkou *Dítě se zvonem* a počala se svou poetikou vymykat z rámce nastoleného užívání *smrti* stejně jako o rok později Jana Štroblová ve sbírce *Torza*: „ – *A co je smrt? / - Jen hození pláště přes plášť*“.⁴⁶⁷ Osmidílná skladba *Vykladač noci*, uvozující sbírku Věry Provazníkové, se nese v duchu epigonského pohlčení Holanovým uhrančivým básnickým světem, vyhocené konfrontace naděje a tragiky života, již si uvědomujeme jen vzhledem k jistotě smrti.⁴⁶⁸ „*Jakoby život byl pouze přizván / do předsíně smrti, / kde prázdnota dojídala prostor*“.⁴⁶⁹ Podobně jako v případě díla Aleny Vrbové se zde *smrt* pojí s motivy *bolesti, krve*, marné erotické touhy⁴⁷⁰ a v díle *Březové trhy* (1971) se navíc přidávají magické předměty – ony neblaze magické předměty spjaté s mrtvou.⁴⁷¹ V obou sbírkách pak

⁴⁶² CHYTILOVÁ, L.: *Nebe nadoraz*. Praha : Alternativa, 1995. s. 13.

⁴⁶³ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 666.

⁴⁶⁴ SALAQUARDOVÁ, J.: *Já, Kryštof Kolumbus*. Brno : Blok, 1985. s. 39.

⁴⁶⁵ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 22.

⁴⁶⁶ FISCHEROVÁ, S.: *Chvění závodních koní*. Praha : Mladá fronta, 1986. s. 42.

⁴⁶⁷ ŠTROBLOVÁ, J.: *Torza*. Praha : Československý spisovatel, 1970. s. 39.

⁴⁶⁸ Viz KŘIVÁNEK, V.: *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945/2000*. Brno : Host, 2007. s. 213.

⁴⁶⁹ PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Dítě se zvonem*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 18.

⁴⁷⁰ Viz KŘIVÁNEK, V.: *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945/2000*. Brno : Host, 2007. s. 213.

⁴⁷¹ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 703.

můžeme sledovat též častý výskyt magického motivu *ohně*, který autorku spojuje s ostatními již zmiňovanými básnířkami. „*To oheň, / dělicí bolest od utrpení, / přijímal básníka, (...)*“.⁴⁷² Podle Vladimíra Křivánka tyto „*(...) pateticky exaltované verše chtějí manifestovat hloubku meditací, ale jsou natolik poplatné Holanovu světu, že se stávají jeho nezdařenou replikou, (...) působí lidsky nevěrohodně (...)*“.⁴⁷³ Věra Provažníková patřila do velmi početné generace autorů, kteří debutovali na přelomu 60. a 70. let. Je otázkou, kam by šel vývoj užití motivu *umírání*, kdyby svobodné směřování mladé poezie nebylo přerušeno srpnovou okupací a následnou normalizací. Stalo se, že generace jako celek prakticky přestala existovat. Řada významných představitelů se ocitla mimo rámec povolené literatury. Někteří se přizpůsobili požadavkům, jiní odešli do exilu.⁴⁷⁴

⁴⁷² PROVAŽNÍKOVÁ, V.: *Dítě se zvonem*. Praha : Československý spisovatel, 1969. s. 18.

⁴⁷³ KŘIVÁNEK, V.: *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945/2000*. Brno : Host, 2007. s. 213.

⁴⁷⁴ Viz tamtéž, s. 214.

svět

„Svět klopýtá, padá / kolem své osy.“⁴⁷⁵

(Lenka Chytilová: Třetí planeta)

Svět stojí odtržen od života, svět stojí odtržen od života. „*Ptal se mě / na život a já myslela na svět, hloupá*“,⁴⁷⁶ zatímco život je procesuálního charakteru, svět zůstává statický, ořezaný na svět vypravěčce známý a blízký, svět stvořený jejím vlastním pohledem na svět. „*Říkám si ve středu světa / jenže zakletá divně zakletá*“.⁴⁷⁷ Takto sevřený prostor můžeme snadno považovat za topos prosvítající pod ostatními ornamenty, je to prostor dosahující až k okrajům plátna básně-obrazu, ale ne dále, svět je tak stále ohraničeným místem.⁴⁷⁸ „*Svět je tak / přízračný, / pod mračny / z popela*“.⁴⁷⁹ „*Svět jako kuchyň plná netopýrů / a hory obsazeny cizozemci srdce / úrodná země vidoucí a blikající / proměněná v slzy*“.⁴⁸⁰ Svět není více ani méně než svět obrazů, svět interních pravidel a svět jazyka: „*(...) jedna přírodní katastrofa / promění / slovo ve svět / a jedna sémiotická událost / svět ve slovo*“.⁴⁸¹

Svět byl od poloviny 60. let základním a přesto strukturovaným náterem. Byl jím pro autorky exilové, samizdatové, pro „generaci“ osamělých běžců, pro všechny. Zájem o svět však ještě několikanásobně vzrostl ve sbírkách vznikajících na konci 80. let – Bronislava Volková: *Dům v ohni* (1989), Ludmila Kroužilová: *Řeky tekou dál* (1989), Jana Štroblová: *Fatamorgány* (1991), Lenka Chytilová: *Nebe nadoraz* (1995)⁴⁸² –, jako by náhle vznikla potřeba se nově a tím více vztahovat ke světu, popřípadě ho vytvářet znovu a od základu – a přitom, slovy Libuše Čačalové: „*Tak trochu bývá básník / pro svět ztracen*“.⁴⁸³

⁴⁷⁵ CHYTILOVÁ, L.: *Třetí planeta*. Praha : Melantrich, 1979. s. 57.

⁴⁷⁶ FISCHEROVÁ, S.: *Chvění závodních koní*. Praha : Mladá fronta, 1986. s. 66.

⁴⁷⁷ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 57.

⁴⁷⁸ HODROVÁ, D. a kol.: *... na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 733).

⁴⁷⁹ BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Chůdy po předcích*. Praha : Mladá fronta, 1986. s. 20.

⁴⁸⁰ ČEREPKOVÁ, V.: *Extra Dry Silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 148.

⁴⁸¹ VOLKOVÁ, B.: *Jistá nepřítomnost*. Mnichov : PmD, 1990. s. 33.

⁴⁸² Sbíрка Lenky Chytilové *Nebe nadoraz* byla sepsána již před rokem 1989, patří tak mezi díla, u nichž došlo k pozdržení tisku (ovšem v tomto případě z jiných než politických důvodů.) Viz Osobní korespondence s Lenkou Chytilovou. Osobní archiv: 2010 / Chytilová L. / 30. březen.

⁴⁸³ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 15.

tvář a zrcadlo

„(...) v pokoji s tapetami / její tvář / je–není / odešla vstříc / zrcadlení“⁴⁸⁴

(Věra Jirousová: Co tu je, co tu není)

Příkladem zcela fatálního předmětu, zasahujícího do života hrdiny, je v literatuře *zrcadlo* – tak je tomu již od romantismu. Ve 20. století pak motiv *zrcadla* ještě více získává na důležitosti.⁴⁸⁵ *Zrcadlo* (a stejně tak *obraz*) představuje magický či metafyzický předmět, zdvojující obraz člověka.⁴⁸⁶

Pozorování odrazu v *zrcadle* je v ženské poezii jedním z nejspolehlivějších způsobů jak poznávat sebe samu. Žena hledí do *zrcadla*, je rozčarována, nespokojena se svým obrazem. Její proměna nejčastěji souvisí s motivy *tváře, vlasů, rukou, nohou*: „*Tak poslední pochody / stárnoucích nohou / mě samotnou provázejí*“.⁴⁸⁷ Jako kdyby se právě na těchto místech nejvíce projevovaly příznaky změny k horšímu. Mezi těmito motivy pak bezesporu vládne *tvář* („*Prý by si přála dar / čistě jen na památku / Tvář náhle zestárlá / uzel na krajkovém šátku*“⁴⁸⁸), která nejspolehlivěji ukazuje důsledky plynutí času. „*Zrcadlo ukazuje netvora vlastního obličje*“.⁴⁸⁹ Pozorování proměny *tváře* v *zrcadle* je tak posledním možným prostředkem k uskutečnění figury *Citím plynutí času*: „*V zrcadle na protější stěně / přistává tmavá podoba*“.⁴⁹⁰

Uvědomění si plynutí času, stárnutí („*Stárnu / Každý den se chci / neohlížet / a / nemyslet / jak šíleně se dal prožít / jeden život*“,⁴⁹¹ „*Odložím tvář na zrcadlo, / každý den ji tam odkládám*“.⁴⁹²) se však projevuje nejen při pohledu do fyzického zrcadla, ale též při pozorování jiných předmětů, popřípadě prostorů, které buď pouze v daném momentě, nebo zcela kontinuálně zrcadlí ženu vypravěčku. Takovým prostorem může být, jak už jsem několikrát naznačoval, *město, krajina, dům* nebo *pokoj*. Například čtouce verše básně Věry Jirousové *Mnoho a skoro nic* (jež jsem vybral jako motto tohoto oddílu), se můžeme pouze dohadovat, zda v *pokoji* je či není skutečné zrcadlo nebo zda *zrcadlem* není celý *pokoj*. Hrdinka se rozpadá, rozdvouje, žije zároveň jako bytost a zároveň jako svůj odraz. Daniela

⁴⁸⁴ JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. s. 56.

⁴⁸⁵ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 732.

⁴⁸⁶ Viz tamtéž, s. 700.

⁴⁸⁷ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 102.

⁴⁸⁸ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 46.

⁴⁸⁹ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 98.

⁴⁹⁰ VRBOVÁ, A.: *Blyškání na časy*. Praha : Československý spisovatel, 1974. s. 103.

⁴⁹¹ PLÍŠKOVÁ, N.: *Plíšková podle abecedy*. Praha : Dandy club, 1991. s. 65.

⁴⁹² FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha : Práce, 1990. s. 30.

Hodrová se k onomu jevu vyjadřuje takto: „*Nejen rozdvojení lidské bytosti, ale sama přeludná povaha reality, donekonečna se zrcadlí, propadající se ve vlastním obraze, je tím, co do textu přivolává motiv zrcadla.*“⁴⁹³ Také „druhý“, jestliže se v básni objevuje, je nezanedbatelným zrcadlem: „*A když si češu vlasy, jsi mým zrcadlem i hřebenem.*“⁴⁹⁴ Nicméně žena bývá povětšinou při seznání vlastní proměny sama, tím spíše je sama na celý pocit proměny. Méně často vidáme v ženské poezii oblíbenou polohu zrcadla jakožto média komunikace s jinými světy, zřídka bývá věcí-hranicí, či jinou dimenzí vědomí, o níž též Hodrová pojednává:⁴⁹⁵ „*Když se češu, / vidím tě kdesi v zrcadlovém světě / plném svitu.*“⁴⁹⁶

Zrcadlo nepatří mezi příliš časté motivy, nýbrž velice výrazné, dojde-li i k minimálnímu opakování. Záchvěvy *zrcadel* cítíme již v 70. letech, ovšem největšího významu nabývají v letech osmdesátých. Nejdominantnější je pak *zrcadlo* v poezii Sylvie Fischerové, Vladimíry Čerepkové, Věry Jirousové, Svatavy Antošové a částečně u Naděždy Plíškové. Nabízí se myšlenka, že opětovné vyzdvižení významu motivu *zrcadla* (na rozdíl od *tváře*, která je ahistorická a též apolitická) je především specialitou undergroundu.

Naděžda Plíšková a Věra Jirousová patřily do neoficiálního uměleckého okruhu,⁴⁹⁷ ovšem Plíšková, která v 70. a 80. letech publikovala jen v samizdatových sbornících, byla s undergroundovou poetikou spjata mnohem více než Jirousová. Její verše místy tvoří variantu Bondyho primitivistické poetiky. Blíží se otevřeně erotické poezii Jany „Honzy“ Krejcarové a má kvality poezie grafické, vizuální.⁴⁹⁸

⁴⁹³ HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 733.

⁴⁹⁴ RENČOVÁ, Z.: *Dvanáct visutých zahrad*. Brno : Blok, 1969. s. 7.

⁴⁹⁵ Viz HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. s. 700.

⁴⁹⁶ RENČOVÁ, Z.: *Chladná noční země*. Brno : Blok, 1970. s. 38.

⁴⁹⁷ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 281.

⁴⁹⁸ Viz tamtéž, s. 286.

voda

„*Mořskou nemoc /ze sladké vody / co jí je po škarpách*“⁴⁹⁹

(Zdena Záborská: Úmluva)

Důležité je, že se vyskytuje nejčastěji právě v nekonkrétní, nespecifikované podobě pod pojmem „voda“, protože nekonkrétní voda je *vodou* s nejobecnějším významem. Neznamená to ovšem, že by moře, jezera či potoky a řeky neměly svou váhu – i ony mohou být dodatečně zvány „vodou“.

Vodní plochu je možné chápat jako „prázdný znak“. Právě tyto prázdné znaky jsou nejsvědňější, jelikož lidská mysl je uhranuta prázdným místem, nenaplněným smyslem.⁵⁰⁰ „(...) *snad to byly jeskynní vody, jeskynní touha*“.⁵⁰¹ Tato svůdná voda-prázdný znak je přítom – a zcela stereotypně – ženou zbavenou těla a smyslu, ženou, jež je nejvíce podobna vnitřku nádoby, ženou, která je blíže tomu, co není, než tomu, co jest, protože falicky nevyčnívá ze sebe a žije více v otevřenosti bytí, v chaosu, tudíž (jak napovídá etymologie slova existence) spíše neexistuje. Přitom však výzva ženského chaosu nespočívá v existenci věci bez ladu a skladu, ale v propastné neexistenci, k níž otevřenost bytí směřuje.⁵⁰² „*Pod dechem předjaří / obtěžkaným vodou / až snívá se mi pramenitě (...)*“.⁵⁰³

Obrazy spojení ženy a vody nacházíme v mýtech, filozofických a uměleckých dílech i pohádkách v průběhu téměř celých dějin lidstva.⁵⁰⁴ Konec 20. století se zajímal o vodu tak intenzivně jako konec století devatenáctého,⁵⁰⁵ přitom je zřejmé, že podle různých dobových vyobrazení královnou vodního světa, královnou tohoto skrytého živlu je žena.⁵⁰⁶ „(...) *čistá vodo / být ti blízko / mít tě blízko / by pro začátek stačilo*“.⁵⁰⁷

„*Když společnost civilizuje ženu do podoby maskulinního ‚člověka‘, považuje se to obecně za cosi přirozeného,*“⁵⁰⁸ zatímco opustí-li žena dobrovolně svou sociální roli ženy, opustí-li to, co jí v očích společnosti činí ženou, celá společnost to cítí jako cosi

⁴⁹⁹ ZÁBRANSKÁ, Z.: *Úmluva*. Brno : Blok, 1968. s. 20.

⁵⁰⁰ Viz KALNICKÁ, Z.: *Žena, voda, svádění a smrt*. In: Kol. autorů: *Ponořena do Léthé: sborník věnovaný cyklu přednášek Metafora ženy 2000-2001*. Praha : Univerzita Karlova, FF, 2003. s. 74-5.

⁵⁰¹ FISCHEROVÁ, S.: *Chvění závodních koní*. Praha : Mladá fronta, 1986. s. 52.

⁵⁰² Viz VODRÁŽKA, M.: *DeCivilizace: výběr esejů z let 1990 – 2007 na téma undergroundu, chaosu, feminizmu a transgenderu*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2007. s. 161-2.

⁵⁰³ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 12.

⁵⁰⁴ Viz KALNICKÁ, Z.: *Žena, voda, svádění a smrt*. In: Kol. autorů: *Ponořena do Léthé: sborník věnovaný cyklu přednášek Metafora ženy 2000-2001*. Praha : Univerzita Karlova, FF, 2003. s. 74.

⁵⁰⁵ Viz tamtéž, s. 77-8.

⁵⁰⁶ Viz tamtéž, s. 81.

⁵⁰⁷ SALAQUARDOVÁ, J.: *Snídaně na Titaniku*. Praha : Československý spisovatel, 1987. s. 25.

⁵⁰⁸ VODRÁŽKA, M.: *DeCivilizace: výběr esejů z let 1990 – 2007 na téma undergroundu, chaosu, feminizmu a transgenderu*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2007. s. 162.

nepatřičného.⁵⁰⁹ Přitom genderový subjekt má stále existenci, nezávislou na genderových strukturách konkrétní společnosti, jež mu/jí umožňuje vědomě se rozhodovat, zda jednat či nejednat v souladu s genderovými požadavky.⁵¹⁰ Je tedy únik k *vodě*, ke stereotypní reprezentaci ženství obranným aktem, jakýmsi alibi, které chrání autorku před opovržením, před nařknutím, že se přiblížila roli muže tvořícího hodnoty na pozadí literární kultury, tvořícího z jazyka? Vždyť ještě v 50. letech dával například časopis *Elle* na vědomí Francii, že tamější ženy-autorky vykupují počty svých románů počtem vlastních dětí, média tak vytvářela dojem, že chce-li se žena přiblížit muži na takto specifické půdě jako je literární tvorba, musí svou snahu vyvážit ženskostí.⁵¹¹ Mediální a politický diskurs vytvářený za tím účelem, aby držel ženu v mezích „ženskosti“ u nás však na přelomu 60. a 70. let vymizel. S tímto ústupem se do ženské poezie vlévá *voda* a ozvěny tohoto přílivu doznívají ještě po roce 1989⁵¹² a „*Teplající voda zde připomíná / skomírající vodopád slov*“.⁵¹³ Domnívám se, že tyto přílivy jsou tichým – snad i nevědomým –, a přesto veřejným protestem proti zmužštění, jakého se ženě v rámci tělesné kultury dostalo se zavedením socialistické politiky stejnosti.⁵¹⁴

⁵⁰⁹ Viz tamtéž.

⁵¹⁰ Viz ZÁBRODSKÁ, K.: *Variace na gender*. Praha : Nakladatelství Academia, 2009. s. 52.

⁵¹¹ Viz BARTHES, R.: *Mytologie*. Praha : Dokořán, 2004. s. 47-9.

⁵¹² Výjimku tvoří knihy autorek přebývajících v ČSSR, které byly do roku 1989 vydány v některé ze samizdatových edic nebo existovaly pouze ve formě strojopisů. (Tyto sbírky z režimních důvodů vyšly oficiálně až po roce 1989 nebo ještě před rokem 1989, ovšem v zahraničí.) Tato početná skupina autorek, vyjma Jiřiny Haukové a několika zmínek o *vodě* v díle Věry Jirousové a Ivy Kotrlé, se motivů *vody* zcela vystříhala, jako by v ineditní domácí tvorbě nevznikala nutnost veřejně se vztahovat ke stereotypně křehké ženskosti. Podobný jev můžeme zaznamenat i v undergroundové tvorbě.

⁵¹³ ČEREPKOVÁ, V.: *Extra Dry Silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 169.

⁵¹⁴ Teorie „tělesné kultury“ byla od konce 70. let příkladem toho, jak lze využívat nenormativních kritérií rozdílu mezi pohlavími. Vytvářela model těla osvobozený od hierarchie ženského a mužského. Tělo se v něm stalo genderově bezpříznakovým: Postrádalo jakýchkoliv znaky feminity či maskulinity. (Viz OATES-INDRUCHOVÁ, L.: *Genderově bezpříznakový diskurz? Tělo v teorii tělesné kultury*. In.: *Filosofický časopis*, 2002, 6. s. 974.) Mezi tímto „genderově bezpříznakovým“ diskurzem a reziduálním patriarchálním diskurzem však po celá 80. léta vládlo napětí; veškerá genderová bezpříznakovost končila s hranicemi diskurzu o těle. (Viz tamtéž, s. 988.)

zed'

„(...) z otvoru dvířek kachláku blikaly záblesky po zdi (...)“⁵¹⁵

(Jiřina Hauková: Motýl a smrt)

K významné aktualizaci došlo v ženské poezii v případě motivu *zdi* či *stěny*. Tím se *zed'* – nejen v dívčím nebo ženském *pokoji* – liší od běžné představě o zdi, že její hlavní význam tkví v něčem jiném než ve vytváření hranice, v dělení prostoru. Jednu z mála výjimek tvoří verše Zdeny Bratršovské: „*Pod ukazovákem / ti prameni / citovost – / slzy v kině / vzdechy za zdi*;“⁵¹⁶ pochopitelně se *zed'* zásadně podílí na utváření *pokoje* („*Ale jak zůstat, / řekni mi, jak zůstat / v sivých stěnách tvého čtyřstěnného domu*“⁵¹⁷) a umožňuje tak i figuru *Jsem sama v pokoji*, protože samota je možná jen v souvislosti s hranicí, která odděluje hrdinku od ostatních bytostí. Tento princip bývá však nejčastěji implicitní a na explicitní úrovni je zpravidla zcela upozaděn.

Samota zprostředkovává „(...) *nemluvnost / uzamčených úst skříní / stydlivost obrazů na zdech / prachu osudu člověka*“⁵¹⁸ a ze *zdi* se stává předmět, aniž by ztratila svou funkci hranice. Velké entrée *zdi* na konci 70. let přináší pohled na *stěnu* jako na plátno, plochu, kde se promítají stíny („... *s mléčnou stínohrou vlasů na havraních zdech*“⁵¹⁹), kde visí zrcadlo, obraz, kam se situují významné předměty, aby na sebe upozorňovaly: „*Nahoře na zdi trčí / skoba*“⁵²⁰ „(...) *prstem u nohy vykastrovat učitele / uříznout jim to zasrané přirození / přibít ho na zed' / jako památku na školní léta*“⁵²¹

⁵¹⁵ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 22.

⁵¹⁶ BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Netopýr v podkroví*. Praha : Mladá fronta, 1987. s. 58.

⁵¹⁷ KROUŽILOVÁ, L.: *Řeky tekou dál*. Praha : SOFIS : Pastelka, 1998. s. 34.

⁵¹⁸ HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. s. 17.

⁵¹⁹ ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta. 1987. s. 11.

⁵²⁰ WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. s. 36.

⁵²¹ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 74.

Život

„(...) život nás omýval jak voda valouny.“⁵²²

(Jiřina Hauková: Spodní proudy)

Posledním ornamentem je *život* a s ním souvisí především figura *Nekonečno*. *Život* zdůrazňuje důležitost události, její přelomový charakter, fatální následky. *Život* vyvolává dojem absolutna a takto je vždy hodnocen někým, komu ještě velká část života zbývá. Jsou to mladé a – mnohdy bych si troufl říci – dětské oči, které ustrnou při pocitu tíže, již jim způsobí představa dožití. „*To proto že jsme se ukryli do tohoto světa / a cesta nazpátek trvá celý život*“.⁵²³ Jsou to podle mého jednotliví mluvčí v básních, kteří se při setkání s oním konkrétním dožitím stávají dítětem.

Stává se tu stereotypem, že hloubka významu slova „život“ se měří věkem mluvčího či autora. Zapomínáme však, že zde platí jakási obrácená sinusoida. Čím letitější mluvčí bývá, tím větší cítíme základ za slovem „život“, snad že do tohoto slova vkládá své četné zkušenosti, cítíme rozechvění z mohutnosti zažitého času (viz motto u nadpisu tohoto motivu), popřípadě ztraceného času: „*Dej nám lásku / (...) aby každá ztracená minuta našeho bytí / otřela slzu věčnosti*“.⁵²⁴ Stejně tak je ovšem nutno přihlídnout k délce života zbývající mladému mluvčímu, jenž se rozechvívá mohutností času, který bude následovat. Autor mezi třicátým a čtyřicátým rokem života je podle mého rozkolísán mezi dvěma možnými hloubkami a tím spíše se nevyhne pokušení tíhnout k sentimentu. Jestliže se sentimentu vyvaruje, přicházejí na řadu ony dětské oči, o nichž byla řeč v předchozím odstavci. V tomto ohledu se tedy význam vztahu *člověka a života-času* oproti běžné koncepci poněkud posouvá. „(...) *pojď' továrny blízko / život předaleko*“.⁵²⁵

Motiv *života* a figuru *Nekonečno* můžeme nalézt bez rozdílu ve všech odvětvích tříkolejné poezie sedmdesátými lety počínaje. *Nekonečno* (navždy, nikdy, navěky) je zde vždy chápáno v souvislosti s konečností života a stává se tak náhle konečným ve svých zlomcích. Je rozvrstveno v nestejně velkých dílech do jednotlivých segmentů – životů, které na sebe navazují, i jiných životů, které se s nimi překrývají. Přitom vážnost takového

⁵²² HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. s. 32.

⁵²³ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 91.

⁵²⁴ ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. s. 9.

⁵²⁵ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 58-9.

nekonečna spadá nejvíce do prostoru života dotyčné mluvčí, která nás o něm zpravuje.
„A jakým jménem mě zavolá / ta věčnost co nám kráčí vstříc / tak nedočkavě“.⁵²⁶

Nekonečno začíná a končí s každým takovým životem. Působí tak spíše jako deklarace, zdůrazňuje bezpodmínečnou prosycenost života nějakým prvkem nebo naopak jeho absenci. Může se stát, že jde pouze o osobní *Nekonečno*, osobní dožití, je-li tak explicitně specifikováno. V jiných případech autorka pociťuje úzkost z vědomí oněch do představitelna směřujících dožití. („Jednou se vrátím a rozbiju kamenné hodiny / Navždy“.⁵²⁷) Ano, do představitelna. Což potvrzuje hyperbolizační charakter básnického nekonečna. Toto „nekonečno“ totiž ve skutečnosti – nekončí-li životem mluvčí – končí s hranicí představitelnosti.

⁵²⁶ PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962. s. 29.

⁵²⁷ ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. s. 81.

Závěrem

Zde, když je důkladný rozbor motivů a figur v české ženské poezii mezi lety 1968 a 1989 u konce, se nabízí možnost vytvořit skicu básnického světa žen. Strukturu, v níž by stěžejní roli sehrávaly *oči*, kde jsou zrcadla různých druhů, například *pokoj, město* či *krajina*, kde platí pravidla, jež se ustálila během období delšího dvaceti let. Taková skica by byla jednotící a schématická, vyjevovala by specifika ženské poezie, byla by základem pro možné srovnání se světem poezie mužské, umožnila by porovnat způsoby básnického sdělení. Ovšem takové srovnání se nevyhýbá apriorní diferenciaci mezi maskulinním a femininním a je nutno jej tedy přenechat například feministické lingvistice.⁵²⁸ Navíc: Mnohem pádnější argument, proč se nedopouštět na ženské poezii podobného násilí, je ten, že ženský básnický svět zdaleka jednotný není. Jeho kouzlo tkví v jeho roztříštěnosti, v tom, že v žádném okamžiku není úplný, že se proměňuje s dobou i pozicí autorky v kulturně-politickém prostoru.

Můžeme mluvit pouze o majoritních jevech, takové provázejí většinu zkoumaných knižních publikací z daného období. Jedním z nich je například, že značné množství binárních relací (dvojic protikladných motivů) nefunguje tak, jak jsme zvyklí z běžného diskurzu. Relace typu *smích – křik* totiž nejčastěji znamenají prakticky totéž; další očekávané relace jsou narušeny tím, že jedna jejich polovina zcela schází: *ticho – hluk, pravda – lež, láska – nenávisť*. V neposlední řadě se může stát, že významy motivů tvořících binární relace byly posunuty natolik, že se motivy přestaly nacházet ve vzájemné opozici: *život – smrt, den – noc, světlo – tma, svítání – soumrak*. Logické dvojice známé z běžného diskurzu jsou taktéž narušeny a veškerá logická spojitost se vytratila: *voda – plameny, ruce – nohy, okna – dveře*.

Zde se potvrzuje, že diskurz básnického světa obecně se značně liší od běžného. Genderová teoretička Libora Oates-Indruchová ve své studii *Genderově bezpříznakový diskurz* zdůrazňuje velice důležitý aspekt ideologie „socialismu“, jímž je vytvoření nového systému opozic a hierarchie skupinových zájmů.⁵²⁹ Poukazuje na souvislosti mezi rozpadem binárních relací a sociokulturním kontextem:

⁵²⁸ Viz ZÁBRODSKÁ, K.: *Variace na gender*. Praha : Nakladatelství Academia, 2009. s. 41.

⁵²⁹ Viz OATES-INDRUCHOVÁ, L.: *Genderově bezpříznakový diskurz?* Tělo v teorii tělesné kultury. In.: *Filosofický časopis*, 2002, 6. s. 975.

„Opresivnost takovéto ideologie (...) umožnilo „přeskupení“ některých binárních opozic – kategorie, které v jiném myšlenkovém systému/ideologii stojí ve vzájemném protikladu, jednoduše nedávaly jako antagonistické v ideologii „socialismu“ smysl. Mohly se stát pružnějšími ve svém vzájemném vztahu a možná i zcela uvolnit vzájemnou tenzi.“⁵³⁰

Podle Oates-Indruchové se tak stalo, jelikož by bylo obtížné stavět do protikladu mužské a ženské, nebo tělo a ducha, jako „dobré“ a „špatné“. Kategorie „dobré“ a „špatné“ se totiž staly stěžejními v rámci lidského uvažování o čemkoliv. Vzájemná opozice pojmů, které nezapadaly do uspořádaných binárních opozic „socialismu“, nebyla politicky důležitá.⁵³¹ Souvislost mezi jevem zaznamenaným na poli české ženské poezie v daném období a tezí Oates-Indruchové by ovšem bylo možné potvrdit nebo vyvrátit pouze po rozboru, který by zahrnoval úměrné množství knižních publikací před zkoumaným obdobím a též po něm. Přelom 60. a 70. let je však významný tím, že množství básnířek, které tou dobou vstoupily do literatury, nemá v dějinách české literatury obdoby. O nabízející se souvislosti lze tedy jen spekulovat - i přesto, že jde o dobu, kdy: „*Ti vyvolení nahoře zatáhnou patřičným provázkem a loutka dole vykročí – „svobodně“ a ze své vůle tím ideově správným směrem...*“⁵³²

V básnickém světě platí specifická pravidla, a to pravidla srovnatelná s těmi, jakými se řídí například snění. Toto můžeme prohlásit přihlížejíce k paralelám mezi významy jednotlivých motivů a výklady snových symbolů. Například stírání významového rozdílu mezi *křikem* a *smíchem* můžeme nalézt i v publikacích snářového typu. Lze tedy vyvozovat, že tento druh smýšlení o dvojici *křik* a *smích* se uplatňuje přinejmenším v literatuře (a nejen české) po výrazně delší dobu. Metoda zkoumání, která pohlíží na báseň jako na umělý sen a podrobuje ji motivickému rozboru, jako se běžně činí v případě snu, se zde stává přínosnou zvláště díky tomu, že upozorňuje na jevy v jazyce typické pro dané období, skupiny, generace nebo kulturně-politické a sociální klima.

Na základě rozboru můžeme nyní roztřídit zkoumané motivy do několika skupin: historické (tedy motivy, u nichž lze zaznamenat různou frekvenci výskytu v průběhu 60. až 90. let), ahistorické (frekvence výskytu takových motivů se s dobou výrazně nemění), politické (tyto motivy jsou specifikem některé skupiny básnířek, která vznikla na základě politických událostí; vyskytují se například jen v samizdatu či exilu) a apolitické (frekvence výskytu nezávisí na skupině, ale například na době).

⁵³⁰ OATES-INDRUCHOVÁ, L.: *Genderově bezpříznakový diskurz?* Tělo v teorii tělesné kultury. In.: *Filosofický časopis*, 2002, 6. s. 976.

⁵³¹ Viz tamtéž, s. 976.

⁵³² Viz BÍLEK, P., A.: „*Generace*“ *osamělých běžců*. Praha : Československý spisovatel, 1991. s. 9.

Lze vysledovat, že ke zvýšení frekvence výskytu mnoha motivů došlo ještě před politickými událostmi roku 1968. Dalších změn ani ve frekvenci výskytu ani ve způsobu užití se pak tato skupina motivů nedočkala. Petr A. Bílek přichází s jistým vysvětlením:

„Z české poezie (...) se vytratila odvaha k experimentu, k hledání nových způsobů výpovědi. Kultivované zveršování dávno ověřených a schválených pravd mělo v pořadníku na sbírku mnohem větší naději než jakýkoli pokus o prosazení svébytné imaginace.“⁵³³

Je nutné si přiznat, že motivika ženské poezie byla kulturně-politickým a sociálním klimatem značně ovlivněna. Stejně tak byla ovlivněna i stávající literární tradicí, přičemž podle Bílkova tvrzení toto ovlivnění nebylo vždy spontánní.

Můžeme říci, že česká ženská poezie od 60. do 90. let zacházela až na výjimky s prakticky stejným inventářem motivů, ovšem s různým důrazem na jeho jednotlivé položky. Význam některých motivů se s časem posouval a nadále se posouvá. Spíše než inovaci onoho inventáře můžeme pozorovat to, čemu Bílek říká „... *bezprostřední zachycení individuální konkretizace obecně platných poznatků.*“⁵³⁴

Na jedné straně se zdá, jako by bez opečovávaného arzenálu poetických rekvizit ženy nebyly s to psát verše, jako by veškerá invence spočívala ve výběru z předem daného seznamu položek. Na straně druhé je otázkou, zda by nebylo troufalé chtít po poezii, aby časem postupně změnila celý inventář motivů. V současných podmínkách by si měla dle mého názoru poezie hledat jakousi střední cestu, pamatovat na svůj inventář a v případě užití některé z jeho položek tuto položku pokud možno co nejvíce aktualizovat, vybrat pro ni nové místo, nové uplatnění. Současně s tím by měla poezie vnášet do literárně-kulturního prostoru vždy závan čerstvého vzduchu.

Co říci na závěr? Ženská poezie je v české literatuře fenoménem velice mladým, obdivuhodným i podivuhodným a rozhodně si ze strany čtenářů, literární kritiky i vědy zaslouží více pozornosti, než jí bylo věnováno dosud.

⁵³³ BÍLEK, P., A.: „*Generace*“ *osamělých běžců*. Praha : Československý spisovatel, 1991. s. 86.

⁵³⁴ Tamtéž, s. 74.

Seznam použité literatury

Primární literatura

- ANTOŠOVÁ, S.: *Kalendář šestého smyslu*. Teplice : Clinamen. 1995. ISBN 80-238-0723-4.
- ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. Praha : Mladá fronta. 1987. Bez ISBN.
- BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Džbán bez ucha*. Praha : Mladá fronta, 1983. Bez ISBN.
- BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Chůdy po předcích*. Praha : Mladá fronta, 1986. Bez ISBN.
- BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Klínopis v notesu*. Praha : Československý spisovatel, 1987. Bez ISBN.
- BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Městské šance*. Praha : Československý spisovatel, 1984. Bez ISBN.
- BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Netopýr v podkroví*. Praha : Mladá fronta, 1987. Bez ISBN.
- ČAČALOVÁ, L.: *Doteky*. New York : Universal Publishers of Schenectady, 1979. Bez ISBN.
- ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. Mnichov : PmD, 1991. Bez ISBN.
- ČAČALOVÁ, L.: *Popravy a Vzkříšení*. Mnichov : PmD, 1986. Bez ISBN.
- ČEREPKOVÁ, V.: *Extra dry silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. ISBN 80-7215-142-8.
- ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : Československý spisovatel, 1969. Bez ISBN.
- ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001. ISBN 80-7215-142-8.
- FISCHEROVÁ, S.: *Chvění závodních koní*. Praha : Mladá fronta, 1986. Bez ISBN.
- FISCHEROVÁ, S.: *Velká zrcadla*. Praha : Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0274-9.
- FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha : Práce, 1990. ISBN 80-208-0005-0.
- FUCHSOVÁ, J.: *Americký Baedeker*. Los Angeles : Framar, 1975. Bez ISBN.
- FUCHSOVÁ, J.: *Na stéblo trávy*. Mnichov : PmD, 1978. Bez ISBN.
- FUCHSOVÁ, J.: *Píseň o řece*. Los Angeles : Framar Publishers, 1979. Bez ISBN.
- HAUKOVÁ, J.: *Mezi lidmi a havrany*. Praha : Československý spisovatel, 1965. Bez ISBN.
- HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0171-8.
- HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992. ISBN 80-7029-070-8.
- HAUKOVÁ, J.: *Světlo v září*. Praha – Jinočany : KDM a H+H, 1995. ISBN 80-900273-8-5.
- HAUKOVÁ, J.: *Země nikoho*. Praha : Práce, 1970. Bez ISBN.
- HORYNOVÁ, M.: *Černobílá stěna*. Praha : Pulchra. 2007. ISBN 978-80-904015-0-1.
- CHYTILOVÁ, L.: *Dopisy*. Hradec Králové : Kruh, 1977. Bez ISBN.

CHYTILOVÁ, L.: *Nebe nadoraz*. Praha : Alternativa, 1995. ISBN 80-900733-3-6.

CHYTILOVÁ, L.: *Proč racek přemýšlí*. Hradec Králové : Kruh, 1984. Bez ISBN.

CHYTILOVÁ, L.: *Průsvitný Sysifos*. Hradec Králové : Kruh, 1988. Bez ISBN.

CHYTILOVÁ, L.: *Třetí planeta*. Praha : Melantrich, 1979. Bez ISBN.

JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. ISBN 80-85639-64-5.

KOTRLÁ, I.: *Února*. Londýn : Rozmluvy, 1985. Bez ISBN.

KOTRLÁ, I.: *Zde v pochybnosti*. Řím : Křesťanská akademie, 1978. Bez ISBN.

KROUŽILOVÁ, L.: *Řeky tekou dál*. Praha : SOFIS : Pastelka, 1998. ISBN 80-902439-5-9.

KROUŽILOVÁ, L.: *Žíznivý archanděl*. Praha : Mladá fronta, 1969. Bez ISBN.

MACHULKOVÁ, I.: *Kahúčů*. Praha : Československý spisovatel, 1969. Bez ISBN.

MACHULKOVÁ, I.: *Kámen komediantů*. Mnichov : PmD, 1979. Bez ISBN.

MACHULKOVÁ, I.: *Na ostří noci*. České Budějovice : Krajské nakladatelství, 1963. Bez ISBN.

NEVERŠILOVÁ, O.: *Vzápětí*. Mnichov : PmD, 1981. Bez ISBN.

NEVERŠILOVÁ, O.: *Kamenné chůvy*. Mnichov : PmD, 1989. Bez ISBN.

PLÍŠKOVÁ, N.: *Plíšková podle abecedy*. Praha : Dandy club, 1991. ISBN 80-900352-4-8.

PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962. Bez ISBN.

PROŠKOVÁ, H.: *Zametačky sněhu*. Praha : Aurora, 2004. ISBN 80-7299-071-3.

PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : Československý spisovatel, 1971. Bez ISBN.

PROVAZNÍKOVÁ, V.: *Dítě se zvonem*. Praha : Československý spisovatel, 1969. Bez ISBN.

RENČOVÁ, Z.: *Dvanáct visutých zahrad*. Brno : Blok, 1969. Bez ISBN.

RENČOVÁ, Z.: *Chladná noční země*. Brno : Blok, 1970. Bez ISBN.

SALAUARDOVÁ, J.: *Já, Kryštof Kolumbus*. Brno : Blok, 1985. Bez ISBN.

SALAUARDOVÁ, J.: *Snídaně na Titaniku*. Praha : Československý spisovatel, 1987. Bez ISBN.

ŠTROBLOVÁ, J.: *Čarodění*. Praha : Československý spisovatel, 1989. Bez ISBN.

ŠTROBLOVÁ, J.: *Fatamorgány*. Praha : Mladá fronta, 1991. ISBN 80-204-0227-6.

ŠTROBLOVÁ, J.: *Hostinec u dvou srdcí*. Praha : Československý spisovatel, 1966. Bez ISBN.

ŠTROBLOVÁ, J.: *Krajina na muří noze*. Praha : Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1984. Bez ISBN.

ŠTROBLOVÁ, J.: *Torza*. Praha : Československý spisovatel, 1970. Bez ISBN.

ŠTROBLOVÁ, J.: *Úplněk*. Praha : Mladá fronta, 1980. Bez ISBN.

TROJANOVÁ, Z.: *Hoře z nerozumu*. Praha : Mladá fronta, 1980. Bez ISBN.

VALACHOVÁ, M.: *Černý kámen*. Praha : Československý spisovatel, 1968. Bez ISBN.

VALACHOVÁ, M.: *Nebe peklo ráj*. Mnichov : PmD, 1983. Bez ISBN.

VOLKOVÁ, B.: *Dům v ohni*. Mnichov : PmD, 1985. Bez ISBN.

VOLKOVÁ, B.: *Jistá nepřítomnost*. Mnichov : PmD, 1990. Bez ISBN.

VOLKOVÁ, B.: *Vzduch bez podpatků*. Mnichov : PmD, 1987. Bez ISBN.

VRBOVÁ, A.: *Antigony*. Praha : Československý spisovatel, 1969. Bez ISBN.

VRBOVÁ, A.: *Blýskání na časy*. Praha : Československý spisovatel, 1974. Bez ISBN.

VRBOVÁ, A.: *Čarodějný čas*. Praha : Československý spisovatel, 1988. Bez ISBN.

VRBOVÁ, A.: *Odkud přichází hudba*. Praha : Československý spisovatel, 1976. Bez ISBN.

WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997. ISBN 80-7198-264-4.

ZÁBRANSKÁ, Z.: *Ani popel*. Brno : Blok, 1965. Bez ISBN.

ZÁBRANSKÁ, Z.: *Kytice z ještěrek*. Brno : Blok, 1974. Bez ISBN.

ZÁBRANSKÁ, Z.: *Portrét mladé ženy*. Brno : Blok, 1982. Bez ISBN.

ZÁBRANSKÁ, Z.: *Sněhový úl*. Brno : Blok, 1986. Bez ISBN.

ZÁBRANSKÁ, Z.: *Úmluva*. Brno : Blok, 1968. Bez ISBN.

Sekundární literatura

BARTHES, R.: *Fragmenty milostného diskursu*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2008. ISBN 978-80-86818-63-4

BARTHES, R.: *Mytologie*. Praha : Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-73-X.

BEDNÁŘOVÁ, J., DOBIÁŠ, D. (ed.): *Šnykeriky. Miroslavu Červenkovi k pětasedmdesátinám studenti FF UK Praha*. Brno : Host, 1997. ISBN 80-86055-29-9.

BÍLEK, P., A.: *„Generace“ osamělých běžců*. Praha : Československý spisovatel, 1991. ISBN 80-202-0263-3.

DODDS, E., R.: *Řekové a iracionálně*. Praha : Oikoymenh, 2000. ISBN 80-7298-011-4.

ECO, U.: *O symbolu*. In: E. U.: *O literatuře*. Praha : Argo, 2004. ISBN 80-7203-588-6.

FREUD, S.: *Výklad snů*. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, s.r.o., 1994. ISBN 80-901916-0-6.

GREBENÍČKOVÁ, R.: *Tělo a tělesnost v novověkém myšlení*. 1. vyd. Praha : Prostor, 1997. ISBN 80-85190-65-6.

HARÁK, I.: *Nepopulární literatura*. Ústí nad Labem : CKK sv. Vojtěcha, 1999. ISBN 80-902437-7-0.

- HODROVÁ, D. a kol.: ... *na pokraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha : Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.
- HODROVÁ, D.: *Smysl pokoje*. In: *Poetika míst*. Praha: H&H, 1997. ISBN 80-86022-04-8.
- HOŘEC, J. (Red.): *Na střepích volnosti. Almanach umlčené české poezie*. 3. vyd., spolu se slovníkem 1. vyd., Praha : Československý spisovatel, 1991. ISBN 80-202-0335-4.
- JANOŮŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 3 a 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2007-2008. ISBN 978-80-200-1583-9, ISBN 978-80-200-1631-7.
- KALIVODOVÁ, E.: *Metafora ženy: idealizace či hyenizace?* In: Kol. autorů: *Ponořena do Léthé: sborník věnovaný cyklu přednášek Metafora ženy 2000-2001*. Praha : Univerzita Karlova, FF, 2003. ISBN 80-7308-053-2.
- KALNICKÁ, Z.: *Žena, voda, svádění a smrt*. In: Kol. autorů: *Ponořena do Léthé: sborník věnovaný cyklu přednášek Metafora ženy 2000-2001*. Praha : Univerzita Karlova, FF, 2003. ISBN 80-7308-053-2.
- KNOTKOVÁ-ČAPOVÁ, V.: *K feministickým náhledům na metaforu a metaforizaci ženy*. In: Kol. autorů: *Ponořena do Léthé: sborník věnovaný cyklu přednášek Metafora ženy 2000-2001*. Praha : Univerzita Karlova, FF, 2003. ISBN 80-7308-053-2.
- KRAUZE, A., M.: *Snář pro ženy*. Frýdek-Místek : Alpress, 2005. ISBN 80-7362-065-0.
- KŘIVÁNEK, V.: *Kolik příležitostí má báseň. Kapitoly z české poválečné poezie 1945/2000*. Brno : Host, 2007. ISBN 978-80-7294-227-5.
- KURTH, H.: *Lexikon snových symbolů*. Praha : Knižní klub, 1993. ISBN 80-85634-28-7.
- MACHALA, L.: *Česká a slovenská literatura v exilu a samizdatu*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 1990. ISBN 80-7067-180-7.
- MATHAUSER, Z.: *Sémiotika a hermeneutika*. In.: *Filosofický časopis*, 1991, 5. ISSN 0015-1831.
- MUKAŘOVSKÝ, J.: *Cestami poetiky a estetiky*. Praha, 1971. Bez ISBN.
- MUKAŘOVSKÝ, J.: *Kapitoly z české poetiky III*. Praha, 1948. Bez ISBN.
- OATES-INDRUCHOVÁ, L.: *Genderově bezpříznakový diskurz? Tělo v teorii tělesné kultury*. In.: *Filosofický časopis*, 2002, 6. ISSN 0015-1831.
- SLIPP, S.: *Freudovská mystika. Freud, ženy a feminismus*. Praha : Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-891-0.
- VODRÁŽKA, M.: *DeCivilizace: výběr esejů z let 1990 – 2007 na téma undergroundu, chaosu, feminismu a transgenderu*. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2007. ISBN 978-80-86818-46-7.
- ZÁBRODSKÁ, K.: *Variace na gender*. Praha : Nakladatelství Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1752-9.

Korespondence

Osobní korespondence s Lenkou Chytilovou. Osobní archiv: 2010 / Chytilová L. / 30. Březen.

Osobní korespondence s Mgr. Marií Mudrovou z Městské knihovny v Chebu. Osobní archiv: 2010 / Mudrová, M. / 28. Duben.

Osobní korespondence s PhDr. Hanušem Hemolou z Národní knihovny ČR.
Osobní archiv: 2010 / Helmola, H. / 30. Duben.

Osobní korespondence s Vladimírem Novotným. Osobní archiv: 2010 / Novotný, V. / 10. Duben.

Archivní zdroje

Roční výkaz o knihovně pro rok 1999. Archiv Krajské knihovny v Pardubicích, regionální oddělení.

Knižní lístky zapůjčené Krajskou knihovnou v Pardubicích, Okresní knihovnou v Havlíčkově Brodě a Městskou knihovnou v Chebu.

Příloha 1: Úplné třídění básnických sbírek

Kategorie A

Knihy, které byly sepsány v 60. letech a vyšly před rokem 1968 (popřípadě v 70. letech jako výbor z poezie sepsané v letech šedesátých.)

Kategorie B

1) Knihy, které byly sepsány mezi lety 1968 a 1989 (nebo krátce před rokem 1968, ovšem oficiálně vyšly na přelomu 60. a 70. let. Spadá sem tak početná skupina debutů vydaných v roce 1969 a 1970.) Vyjma knih „Generace osamělých běžců“.

2) Knihy zástupkyň „Generace osamělých běžců“, které vyšly mezi lety 1968 a 1989.

Kategorie C

1) Exilová vydání knih z pera autorek přebývajících mezi lety 1968 a 1989 v zahraničí.

2) Knihy autorek přebývajících v ČSSR, které byly do roku 1989 vydány v některé ze samizdatových edic nebo existovaly pouze ve formě strojopisů. Tyto sbírky (z režimních důvodů) vyšly oficiálně až po roce 1989 nebo ještě před rokem 1989, ovšem v zahraničí.

Kategorie D

Knihy, které byly celé nebo z větší části sepsány na území ČSSR do roku 1989, avšak vyšly až po tomto roce (nikoliv však z režimních důvodů) nebo knihy, jejichž celý obsah vznikl až po roce 1989, ať už na území ČSR nebo v zahraničí.

Kategorie A

Knihy, které byly sepsány v 60. letech a vyšly před rokem 1968 (popřípadě v 70. letech jako výbor z poezie sepsané v letech šedesátých)

Čačalová, Libuše

ČAČALOVÁ, L.: *Doteky*. New York : Universal Publishers of Schenectady, 1979.
(Sebrané verše z 60. let¹)

Hauková, Jiřina

HAUKOVÁ, J.: *Mezi lidmi a havrany*. Praha : ČS, 1965.

Machulková, Inka

MACHULKOVÁ, I.: *Na ostří noci*. České Budějovice : Krajské nakladatelství, 1963.

Prošková, Hana

PROŠKOVÁ, H.: *Oblaka*. Praha : Mladá fronta, 1962.

Zábranská, Zdena

ZÁBRANSKÁ, Z.: *Ani popel*. Brno : Blok, 1965.

Kategorie B

1) Knihy, které byly sepsány mezi lety 1968 a 1989 (nebo krátce před rokem 1968, ovšem oficiálně vyšly na přelomu 60. a 70. let.) Vyjma knih „Generace osamělých běžců“.

Čerepková, Vladimíra

ČEREPKOVÁ, V.: *Ryba k rybě mluví*. Praha : ČS, 1969.

Hauková, Jiřina

HAUKOVÁ, J.: *Země nikoho*. Praha : Práce, 1970.

¹ Viz JANOUŠEK, P., et al.: *Dějiny české literatury 1945-1989*. Sv. 4. 1. vyd. Praha : Academia, 2008. s. 312.

Kroužilová, Ludmila

KROUŽILOVÁ, L.: *Žíznivý archanděl*. Praha : Mladá Fronta, 1969.

Machulková, Inka

MACHULKOVÁ, I.: *Kahúćú*. Praha : Československý spisovatel, 1969.

Provažníková, Věra

PROVAŽNÍKOVÁ, V.: *Březové trhy*. Praha : ČS, 1971.

PROVAŽNÍKOVÁ, V.: *Dítě se zvonem*. Praha : ČS, 1969.

Renčová, Zuzana

RENČOVÁ, Z.: *Dvanáct visutých zahrad*. Brno : Blok, 1969.

RENČOVÁ, Z.: *Chladná noční země*. Brno : Blok, 1970.

Štroblová, Jana

ŠTROBLOVÁ, J.: *Hostinec u dvou srdcí*. Praha : Československý spisovatel, 1966.

ŠTROBLOVÁ, J.: *Torza*. Praha : Československý spisovatel, 1970.

ŠTROBLOVÁ, J.: *Úplněk*. Praha : Mladá fronta, 1980.

ŠTROBLOVÁ, J.: *Krajina na muří noze*. Praha : Středočeské nakladatelství a knihkupectví, 1984.

ŠTROBLOVÁ, J.: *Čarodění*. Praha : Čs. spis., 1989.

Valachová, Marie

VALACHOVÁ, M.: *Černý kámen*. Praha : Československý spisovatel, 1968.

Vrbová, Alena

VRBOVÁ, A.: *Čarodějný čas*. Praha : Československý spisovatel, 1988.

VRBOVÁ, A.: *Antigony*. Praha : Československý spisovatel, 1969.

VRBOVÁ, A.: *Blýskání na časy*. Praha : Československý spisovatel, 1974.

VRBOVÁ, A.: *Odkud přichází hudba*. Praha : Československý spisovatel, 1976.

Zábranská, Zdena

ZÁBRANSKÁ, Z.: *Úmluva*. Brno : Blok, 1968.

ZÁBRANSKÁ, Z.: *Kytice z ještěrek*. Brno : Blok, 1974.

ZÁBRANSKÁ, Z.: *Portrét mladé ženy*. Brno : Blok, 1982.

ZÁBRANSKÁ, Z.: *Sněhový úl*. Brno : Blok, 1986.

2) Knihy, které byly sepsány zástupkyněmi „Generace osamělých běžců“ a které vyšly mezi lety 1968 a 1989.

Antošová, Svatava

ANTOŠOVÁ, S.: *Říkají mi poezie*. BB, 1987.

Bratršovská, Zdena

BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Džbán bez ucha*. Praha : Mladá fronta, 1983.

BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Městské šance*. Praha : Československý spisovatel, 1984.

BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Chůdy po předcích*. Praha : Mladá fronta, 1986.

BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Netopýr v podkroví*. Praha : MF, 1987.

BRATRŠOVSKÁ, Z.: *Klínopis v notesu*. Praha : Československý spisovatel, 1987.

Fischerová, Sylva

FISCHEROVÁ, S.: *Chvění závodních koní*. Praha : MF, 1986.

Chytilová, Lenka

CHYTILOVÁ, L.: *Dopisy*. Hradec Králové : Kruh, 1977.

CHYTILOVÁ, L.: *Nebe nadoraz*. Praha : Alternativa, 1995.
(Verše z konce 80. let.²)

CHYTILOVÁ, L.: *Průsvitný Sysifos*. 1988.

CHYTILOVÁ, L.: *Proč racek přemýšlí*. Hradec Králové : Kruh, 1984.

CHYTILOVÁ, L.: *Třetí planeta*. Praha : Melantrich, 1979.

Salaquardová, Jiřina

SALAQUARDOVÁ, J.: *Já, Kryštof Kolumbus*. Brno : Blok, 1985.

SALAQUARDOVÁ, J.: *Snídaně na Titaniku*. Praha : Československý spisovatel, 1987.

Trojanová, Zuzana

TROJANOVÁ, Z.: *Hoře z nerozumu*. Praha : Mladá fronta, 1980.

² Sbirka Lenky Chytilové *Nebe nadoraz* byla sepsána již před rokem 1989, patří tak mezi díla, u nichž došlo k pozdržení tisku (ovšem v tomto případě z jiných než politických důvodů.) Viz Osobní korespondence s Lenkou Chytilovou. Osobní archiv: 2010 / Chytilová L. / 30. březen.

Kategorie C

1) Exilová vydání knih z pera autorek přebývajících tou dobou v zahraničí.

Čačalová, Libuše

ČAČALOVÁ, L.: *Popravy a Vzkříšení*. München : Poezie mimo domov, 1986.

Čerepková, Vladimíra

ČEREPKOVÁ, V.: *Extra dry silence*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001.
(Básně z let 1972-87)

ČEREPKOVÁ, V.: *Ztráta řeči*. In: Č. V.: *Básně*. Praha : Torst, 2001.
(Básně z let 1970-72)

Fuchsová, Jiřina

FUCHSOVÁ, J.: *Americký Baedeker*. Los Angeles : Framar, 1975.

FUCHSOVÁ, J.: *Píseň o řece*. Los Angeles : Framar Publishers, 1979.

FUCHSOVÁ, J.: *Na stéblo trávy*. München : PmD - Poezie mimo Domov, 1978.

Machulková, Inka

MACHULKOVÁ, I.: *Kámen komediantů*. München : Poezie mimo Domov, 1979.

Neveršilová, Olga

NEVERŠILOVÁ, O.: *Kamenné chůvy*. München : Poezie mimo Domov, 1989.

NEVERŠILOVÁ, O.: *Vzápětí*. München : Poezie mimo Domov, 1981

Valachová, Marie

VALACHOVÁ, M.: *Nebe peklo ráj*. Mnichov : Pmd, 1983.

Volková Bronislava

VOLKOVÁ, B.: *Dům v ohni*. Mnichov : Pmd, 1985.

VOLKOVÁ, B.: *Vzduch bez podpatků*. Mnichov : Pmd, 1987.

2) **Knihy autorek přebývajících v ČSSR, které byly do roku 1989 vydány v některé ze samizdatových edic nebo existovaly pouze ve formě strojopisů. Tyto sbírky (z režimních důvodů) vyšly oficiálně až po roce 1989 nebo ještě před rokem 1989, ovšem v zahraničí.**

Antošová, Svatava

ANTOŠOVÁ, S.: *Kalendář šestého smyslu*. 1995.
(Básně z let 1981-82)

Hauková, Jiřina

HAUKOVÁ, J.: *Motýl a smrt*. Praha : ČS, 1990.
(Básně z let 1970-75)

HAUKOVÁ, J.: *Spodní proudy*. Brno : Blok, 1992.
(Básně z let 1984-87)

HAUKOVÁ, J.: *Světlo v září*. Praha – Jinočany : KDM a H+H, 1995.
(Básně z let 1978-84)

Jirousová, Věra

JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995.
(Sebrané verše převážně z 80. let³)

Kotrlá, Iva

KOTRLÁ, I.: *Zde v pochybnosti*. Řím : Křesťanská akademie, 1978, (1983).
(Verše sepsané za pobytu v ČSSR⁴)

KOTRLÁ, I.: *Února*. Londýn : nakl. Rozmluvy, 1985; též Brno : Atlantis, 1992.
(Verše sepsané za pobytu v ČSSR⁵)

Plíšková, Naděžda

PLÍŠKOVÁ, N.: *Plíšková podle abecedy*. Praha : Dandy club, 1991.
(Sebrané verše převážně z 80. let)

³ Viz JIROUSOVÁ, V.: *Co tu je, co tu není*. Praha : Torst, 1995. s. 158.

⁴ Viz Osobní korespondence s Vladimírem Novotným. Osobní archiv: 2010 / Novotný, V. / 10. duben.

⁵ Viz tamtéž.

Kategorie D

Knihy, které byly celé nebo z větší části sepsány na území ČSSR do roku 1989, avšak vyšly až po tomto roce (nikoliv však z režimních důvodů), nebo knihy, jejichž celý obsah vznikl až po roce 1989, ať už na území ČSR nebo v zahraničí.

Čačalová, Libuše

ČAČALOVÁ, L.: *Milostný akord*. München : Poezie mimo domov, 1991.

Fischerová, Sylva

FISCHEROVÁ, S.: *Velká zrcadla*. Praha : Československý spisovatel, 1990

Fojtová, Věra

FOJTOVÁ, V.: *Klíče*. Praha : Práce, 1990.

Horynová, Milada

HORYNOVÁ, M.: *Černobílá stěna*. Pulchra, Praha 2007.
(Básně z let 1972-2005)

Kroužilová, Ludmila

KROUŽILOVÁ, L.: *Řeky tekou dál*. Praha : SOFIS : Pastelka, 1998.
(Sebrané verše z 80. a převážně 90. let)

Prošková, Hana

PROŠKOVÁ, H.: *Zametačky sněhu*. Praha : Aurora, 2004.
(Výbor z pozůstalosti)

Štroblová, Jana

ŠTROBLOVÁ, J.: *Fatamorgány*. Praha : Mladá fronta, 1991.

Volková Bronislava

VOLKOVÁ, B.: *Jistá nepřítomnost*. Mnichov : Pmd, 1990.

Walló, Olga

WALLÓ, O.: *Dlouhá zima*. Olomouc : Votobia, 1997.
(Výbor veršů z 80. a 90. let)

Příloha 2: Úplný výpis výskytu motivů

anděl

Kategorie A: ---

Kategorie B1: Machulková, I. (4) (Kahúčů – 1969); /70./ --- /80./ Štroblová, J. (5) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ --- /80./ Chytilová, L. (4) (Proč racek přemýšlí – 1984); Antošová, S. (3) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (5) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (4) (Chvění závodních koní – 1986);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972);

Kategorie C2: Jirousová, V. (4) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (3) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Kotrlá, I. (5) (Února – 1985); Kotrlá, I. (5) (Zde v pochybnosti – 1978);

Kategorie D: Prošková, H. (5) (Zametačky sněhu – 2004);

bolest

Kategorie A: ---

Kategorie B1: Provazníková, V. (5) (Dítě se zvonem – 1969); Valachová, M. (3) (Černý kámen – 1968); /70./ --- /80./ Chytilová, L. (4) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie B2: /70./ --- /80./ Chytilová, L. (3) (Proč racek přemýšlí – 1984);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čačalová, L. (3) (Popravy a vzkříšení – 1986); Volková, B. (3) (Vzduch bez podpatků – 1987);

Kategorie C2: Hauková, J. (3) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Antošová, S. (5) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978);

Kategorie D: Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Prošková, H. (3) (Zametačky sněhu – 2004);

cesta

Kategorie A: Čačalová, L. (3) (Doteky – 1979); Prošková, H. (3) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (3) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); /70./ Provazníková, V. (4) (Březové trhy – 1971); /80./ Štroblová, J. (3) (Úplněk – 1980); Vrbová, A. (7) (Cestou necestou – 1984); Štroblová, J. (3) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (4) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (4) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (4) (Nebe nadoraz – 1995); Trojanová, Z. (6) (Hoře z nerozumu – 1980); Salaquardová, J. (4) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Chytilová, L. (4) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Chytilová, L. (3) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (3) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (6) (Chůdy po předcích – 1986);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (3) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (4) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (8) (Vzduch bez podpatků – 1987); Kotrlá, I. (3) (Zde v pochybnosti – 1978); Neveršilová, O. (3) (Kamenné chůvy – 1989); Volková, B. (7) (Dům v ohni – 1989);

Kategorie C2: Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);

Kategorie D: Fojtová, V. (3) (Klíče – 1990); Walló, O. (6) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Volková, B. (11) (Jistá nepřítomnost – 1990); Kroužilová, L. (10) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (4) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (7) (Černobílá stěna – 2007);

čas

- Kategorie A:* Machulková, I. (4) (Na ostří noci – 1963); Štroblová, J. (11) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Štroblová, J. (12) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (3) (Ani popel – 1965);
- Kategorie B1:* Vrbová, A. (4) (Antigony – 1969); Čerepková, V. (3) (Ryba k rybě – 1969); Kroužilová, L. (4) (Žíznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (4) (Dítě se zvonem – 1969); /70./ Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); Vrbová, A. (4) (Odkud přichází hudba – 1976); Štroblová, J. (5) (Torza – 1970); Hauková, J. (12) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Provazníková, V. (3) (Březové trhy – 1971); /80./ Štroblová, J. (7) (Úplněk – 1980); Štroblová, J. (10) (Krajina na muří noze – 1984); Vrbová, A. (8) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (8) (Čaroděný čas – 1988); Štroblová, J. (6) (Čarodění – 1989);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (13) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (3) (Městské šance – 1984); Bratršovská, Z. (3) (Městské šance – 1984); Chytilová, L. (4) (Nebe nadoraz – 1995); Salaquardová, J. (4) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Trojanová, Z. (10) (Hoře z nerozumu – 1980); Bratršovská, Z. (4) (Džbán bez ucha – 1983); Chytilová, L. (6) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Bratršovská, Z. (3) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (5) (Snídaně na Titaniku – 1987); Fischerová, S. (4) (Chvění závodních koní – 1986);
- Kategorie C1:* Fuchsová, J. (9) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (5) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Volková, B. (3) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (5) (Kamenné chůvy – 1989); Machulková, I. (3) (Kámen komediantů – 1979);
- Kategorie C2:* Hauková, J. (6) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (6) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Hauková, J. (6) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (4) (Února – 1985); Kotrlá, I. (3) (Zde v pochybnosti – 1978);
- Kategorie D:* Walló, O. (8) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (7) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (8) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (4) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (7) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (9) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (7) (Černobílá stěna – 2007);

člověk, lidství

- Kategorie A:* Čačalová, L. (5) (Doteky – 1979); Machulková, I. (4) (Na ostří noci – 1963); Hauková, J. (5) (Mezi lidmi a havrany – 1965); Štroblová, J. (12) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);
- Kategorie B1:* Kroužilová, L. (4) (Žíznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (5) (Dítě se zvonem – 1969); Valachová, M. (4) (Černý kámen – 1968); /70./ Vrbová, A. (5) (Blýskání na časy – 1974); Hauková, J. (9) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); /80./ Štroblová, J. (3) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (4) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (4) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (5) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (8) (Krajina na muří noze – 1984);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (4) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (7) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (6) (Městské šance – 1984); Trojanová, Z. (7) (Hoře z nerozumu – 1980); Bratršovská, Z. (7) (Klínopis v notesu – 1987); Chytilová, L. (8) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (5) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (3) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (6) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (12) (Chůdy po předcích – 1986); Chytilová, L. (3) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Salaquardová, J. (4) (Snídaně na Titaniku – 1987);
- Kategorie C1:* Fuchsová, J. (5) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (5) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Čačalová, L. (4) (Popravy a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (5) (Nebe peklo ráj – 1983); Machulková, I. (5) (Kámen komediantů – 1979);
- Kategorie C2:* Hauková, J. (5) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Hauková, J. (4) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (5) (Února – 1985);
- Kategorie D:* Fojtová, V. (3) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (14) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (7) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (3) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (6) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (15) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (4) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (3) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

den

- Kategorie A:* Štroblová, J. (9) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);
- Kategorie B1:* Kroužilová, L. (4) (Žíznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); /70./ Vrbová, A. (6) (Blýskání na časy – 1974); Hauková, J. (8) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); /80./ Vrbová, A. (4) (Cestou necestou – 1984); Záborská, Z. (4) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (3) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (4) (Krajina na muří noze – 1984);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (8) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (6) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (9) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Štroblová, J. (4) (Úplněk – 1980); Chytilová, L. (6) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (5) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (6) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (6) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (4) (Snídaně na Titaniku – 1987); Fischerová, S. (7) (Chvění závodních koní – 1986); Bratršovská, Z. (3) (Městské šance – 1984);
- Kategorie C1:* Trojanová, Z. (9) (Hoře z nerozumu – 1980); Fuchsová, J. (7) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Čačalová, L. (4) (Popravy a vzkříšení – 1986); Neveršilová, O. (3) (Kamenné chůvy – 1989); Neveršilová, O. (5) (Vzápětí – 1981); Fuchsová, J. (3) (Na stéblo trávy – 1978); Volková, B. (9) (Dům v ohni – 1989);
- Kategorie C2:* Jirousová, V. (7) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (3) (Února – 1985); Volková, B. (8) (Vzduch bez podpatků – 1987); Kotrlá, I. (3) (Zde v pochybnosti – 1978);
- Kategorie D:* Fojtová, V. (3) (Klíče – 1990); Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (5) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (14) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (3) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (10) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (6) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (6) (Černobílá stěna – 2007);

děšť

- Kategorie A:* Čačalová, L. (4) (Doteky – 1979); Štroblová, J. (6) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);
- Kategorie B1:* Vrbová, A. (3) (Antigony – 1969); Renčová, Z. (3) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Valachová, M. (5) (Černý kámen – 1968); Záborská, Z. (3) (Úmluva – 1968); Machulková, I. (3) (Kahúčů – 1969); Kroužilová, L. (5) (Žíznivý archanděl – 1969); Čerepková, V. (5) (Ryba k rybě – 1969); /70./ Vrbová, A. (3) (Blýskání na časy – 1974); Záborská, Z. (6) (Kytice z ještěrek – 1974); Vrbová, A. (4) (Odkud přichází hudba – 1976); /80./ Štroblová, J. (5) (Krajina na muří noze – 1984); Štroblová, J. (5) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (7) (Sněhový úl – 1986); Záborská, Z. (9) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (3) (Čarodění – 1989);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (4) (Třetí planeta – 1979); /80./ Bratršovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Chytilová, L. (7) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Chytilová, L. (8) (Nebe nadoraz – 1995);
- Kategorie C1:* Fuchsová, J. (5) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Volková, B. (7) (Vzduch bez podpatků – 1987);
- Kategorie C2:* Hauková, J. (4) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.);
- Kategorie D:* Fojtová, V. (3) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (4) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (6) (Jistá nepřítomnost – 1990); Kroužilová, L. (3) (Řeky tekou dál – 1998); Horynová, M. (3) (Černobílá stěna – 2007);

dítě

- Kategorie A:* Machulková, I. (4) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (13) (Oblaka – 1962); Hauková, J. (3) (Mezi lidmi a havrany – 1965); Bratršovská, Z. (6) (Chůdy po předcích – 1986); Záborská, Z. (4) (Ani popel – 1965);
- Kategorie B1:* Renčová, Z. (3) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); Kroužilová, L. (7) (Žíznivý archanděl – 1969); /70./ Vrbová, A. (5) (Odkud přichází hudba – 1976); Štroblová, J. (3) (Torza – 1970); Provazníková, V. (5) (Březové trhy – 1971); Hauková, J. (5) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Záborská, Z. (3) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Záborská, Z. (6) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (4) (Cestou necestou – 1984); Záborská, Z. (9) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (5) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (6) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (3) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (4) (Městské šance – 1984); Chytilová, L. (8) (Nebe nadoraz – 1995); Trojanová, Z. (7) (Hoře z nerozumu – 1980); Salaquardová, J. (6) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Bratršovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Chytilová, L. (6) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (5) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (8) (Netopýr v podkroví – 1987); Chytilová, L. (12) (Průsvitný Sisyfos – 1988);

Kategorie C1: Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (4) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Čačalová, L. (3) (Popravy a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (5) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (5) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (3) (Kamenné chůvy – 1989); Neveršilová, O. (7) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (6) (Dům v ohni – 1989); Machulková, I. (4) (Kámen komediantů – 1979);

Kategorie C2: Hauková, J. (4) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (5) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Antošová, S. (3) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (10) (Února – 1985); Kotrlá, I. (11) (Zde v pochybnosti – 1978);

Kategorie D: Fojtová, V. (5) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (6) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (4) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (3) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (6) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (23) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (3) (Černobílá stěna – 2007);

domy

Kategorie A: Machulková, I. (4) (Na ostří noci – 1963); Štroblová, J. (4) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: Kroužilová, L. (3) (Žíznivý archanděl – 1969); /70./ Vrbová, A. (7) (Odkud přichází hudba – 1976); Zábranská, Z. (5) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Zábranská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Štroblová, J. (5) (Krajina na muři noze – 1984); Zábranská, Z. (9) (Portrét mladé ženy – 1982);

Kategorie B2: /70./ --- /80./ Chytilová, L. (4) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (5) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Trojanová, Z. (3) (Hoře z nerozumu – 1980); Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Antošová, S. (5) (Říkají mi poezie – 1987); Bratršovská, Z. (5) (Netopýr v podkroví – 1987); Salaquardová, J. (3) (Snídaně na Titaniku – 1987);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (3) (Americký Baedeker – 1975); Volková, B. (5) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (3) (Kamenné chůvy – 1989);

Kategorie C2: ---

Kategorie D: Štroblová, J. (14) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (7) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (7) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (3) (Řeky tekou dál – 1998);

duše

Kategorie A: Čačalová, L. (3) (Doteky – 1979); Prošková, H. (4) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (3) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: --- /70./ Renčová, Z. (3) (Chladná noční země – 1970); Štroblová, J. (4) (Torza – 1970); Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); /80./ Štroblová, J. (6) (Úplněk – 1980); Štroblová, J. (4) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (9) (Krajina na muři noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (7) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (8) (Nebe nadoraz – 1995); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Trojanová, Z. (3) (Hoře z nerozumu – 1980); Chytilová, L. (4) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (3) (Chvění závodních koní – 1986);

Kategorie C1: Čačalová, L. (6) (Popravy a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (5) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (4) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (3) (Dům v ohni – 1989);

Kategorie C2: Antošová, S. (4) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (4) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (3) (Února – 1985); Kotrlá, I. (3) (Zde v pochybnosti – 1978);

Kategorie D: Walló, O. (5) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (10) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (7) (Jistá nepřítomnost – 1990); Prošková, H. (11) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (3) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (4) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

hlas

Kategorie A: Prošková, H. (4) (Oblaka – 1962);

Kategorie B1: Čerepková, V. (3) (Ryba k rybě – 1969); /70./ Štroblová, J. (3) (Torza – 1970); Provazníková, V. (3) (Březové trhy – 1971); Zábranská, Z. (3) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Zábranská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Štroblová, J. (3) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (7) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (4) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (5) (Proč racek přemýšlí – 1984);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čačalová, L. (3) (Popravy a vzkříšení – 1986); Volková, B. (4) (Vzduch bez podpatků – 1987); Volková, B. (4) (Dům v ohni – 1989);

Kategorie C2: Hauková, J. (5) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (5) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (5) (Února – 1985);

Kategorie D: Štroblová, J. (4) (Fatamorgány – 1991); Fischerová, S. (4) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (5) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (3) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (4) (Černobílá stěna – 2007);

hlava

Kategorie A: Čačalová, L. (5) (Dotečky – 1979); Prošková, H. (8) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (5) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Zábranská, Z. (3) (Ani popel – 1965);

Kategorie B1: Valachová, M. (4) (Černý kámen – 1968); Machulková, I. (3) (Kahúčů – 1969); Zábranská, Z. (3) (Úmluva – 1968); Renčová, Z. (4) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); Čerepková, V. (4) (Ryba k rybě – 1969); /70./ Renčová, Z. (7) (Chladná noční země – 1970); Štroblová, J. (6) (Torza – 1970); Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Provazníková, V. (6 – v podobě čela) (Březové trhy – 1971); Vrbová, A. (4) (Odkud přichází hudba – 1976); /80./ Štroblová, J. (10) (Úplněk – 1980); Zábranská, Z. (4) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (4) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (5) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (6) (Dopisy – 1977); /80./ Salaquardová, J. (5) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Bratršovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Džbán bez ucha – 1983); Chytilová, L. (4) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Chytilová, L. (4) (Nebe nadoraz – 1995); Bratršovská, Z. (6) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (4) (Snídaně na Titaniku – 1987); Fischerová, S. (5) (Chvění závodních koní – 1986); Bratršovská, Z. (8) (Městské šance – 1984);

Kategorie C1: Trojanová, Z. (4) (Hoře z nerozumu – 1980); Fuchsová, J. (4) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (4) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Čačalová, L. (3 – čelo) (Popravy a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (7) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (3) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (10) (Vzápětí – 1981); Fuchsová, J. (7) (Na stéblo trávy – 1978);

Kategorie C2: Jirousová, V. (6) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (7) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Kotrlá, I. (9) (Února – 1985); Plíšková, N. (5) (Plíšková podle abecedy – 1991);

Kategorie D: Fojtová, V. (8) (Klíče – 1990); Walló, O. (5) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (6) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (3) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (5) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (9) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (9) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (3) (Černobílá stěna – 2007);

hudba

Kategorie A: Čačalová, L. (6) (Dotečky – 1979); Štroblová, J. (5) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: Vrbová, A. (6) (Antigony – 1969); Machulková, I. (4) (Kahúčů – 1969); /70./ Renčová, Z. (4) (Chladná noční země – 1970); Hauková, J. (5) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Zábranská, Z. (3) (Kytice z ještěrek – 1974); Provazníková, V. (6) (Březové trhy – 1971); Vrbová, A. (6) (Odkud přichází hudba – 1976); /80./ Zábranská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (7) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (6) (Čaroděný čas – 1988); Štroblová, J. (4) (Čarodění – 1989);

Kategorie B2: /70./ Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); Chytilová, L. (8) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (3) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (5) (Chůdy po předcích – 1986); Chytilová, L. (10) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Bratršovská, Z. (3) (Městské šance – 1984);
Kategorie C1: Trojanová, Z. (3) (Hoře z nerozumu – 1980); Valachová, M. (5) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (8) (Vzduch bez podpatků – 1987); Machulková, I. (3) (Kámen komediantů – 1979);
Kategorie C2: Hauková, J. (3) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Antošová, S. (4) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978);
Kategorie D: Fojtová, V. (3) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (4) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (9) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (4) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (5) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (3) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (3) (Černobilá stěna – 2007);

hvězdy, měsíc

Kategorie A: Čačalová, L. (4) (Doteky – 1979); Machulková, I. (4) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (4) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (12) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Štroblová, J. (7) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);
Kategorie B1: Vrbová, A. (5) (Antigony – 1969); Valachová, M. (4) (Černý kámen – 1968); Machulková, I. (4) (Kahúců – 1969); Kroužilová, L. (7) (Žíznivý archanděl – 1969); Renčová, Z. (5) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Čerepková, V. (6) (Ryba k rybě – 1969); /70./ Vrbová, A. (5) (Odkud přichází hudba – 1976); Renčová, Z. (7) (Chladná noční země – 1970); Štroblová, J. (6) (Torza – 1970); Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Provazníková, V. (5) (Březové trhy – 1971); Vrbová, A. (10) (Blýskání na časy – 1974); /80./ Štroblová, J. (7) (Úplněk – 1980); Vrbová, A. (5) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (5) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (6) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (7) (Krajina na muří noze – 1984);
Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (6) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (5) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (4) (Městské šance – 1984); Chytilová, L. (16) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Chytilová, L. (13) (Nebe nadoraz – 1995); Salaquardová, J. (5) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Antošová, S. (5) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (4) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (7) (Snídaně na Titaniku – 1987);
Kategorie C1: Čerepková, V. (4) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (10) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (5) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (6) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (4) (Kamenné chůvy – 1989); Volková, B. (5) (Dům v ohni – 1989);
Kategorie C2: Hauková, J. (6) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (5) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (7) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (4) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (6) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (16) (Února – 1985); Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978);
Kategorie D: Fojtová, V. (5) (Klíče – 1990); Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (5) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (8) (Jistá nepřítomnost – 1990); Kroužilová, L. (12) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (6) (Zametačky sněhu – 2004); Čačalová, L. (3) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

kameny

Kategorie A: Čačalová, L. (3) (Doteky – 1979); Machulková, I. (3) (Na ostří noci – 1963); Štroblová, J. (7) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (4) (Ani popel – 1965);
Kategorie B1: Vrbová, A. (7) (Antigony – 1969); Machulková, I. (3) (Kahúců – 1969); Záborská, Z. (3) (Úmluva – 1968); /70./ Renčová, Z. (3) (Chladná noční země – 1970); Vrbová, A. (3) (Blýskání na časy – 1974); Štroblová, J. (7) (Torza – 1970); Záborská, Z. (3) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Záborská, Z. (4) (Sněhový úl – 1986); Štroblová, J. (3) (Úplněk – 1980); Vrbová, A. (8) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Štroblová, J. (4) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (7) (Krajina na muří noze – 1984);
Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (3) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (8) (Dopisy – 1977); /80./ Trojanová, Z. (3) (Hoře z nerozumu – 1980); Chytilová, L. (9) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (3) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (6) (Chůdy po předcích – 1986); Chytilová, L. (7) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Salaquardová, J. (3) (Snídaně na Titaniku – 1987);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (3) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (4) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (6) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Volková, B. (7) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (7) (Kamenné chůvy – 1989); Volková, B. (5) (Dům v ohni – 1989); Machulková, I. (3) (Kámen komediantů – 1979);

Kategorie C2: Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (3) (Února – 1985);

Kategorie D: Štroblová, J. (10) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (3) (Jistá nepřítomnost – 1990); Horynová, M. (6) (Černobílá stěna – 2007);

kosti

Kategorie A: Záborská, Z. (3) (Ani popel – 1965);

Kategorie B1: --- /70./ Vrbová, A. (3) (Odkud přichází hudba – 1976); Štroblová, J. (3) (Torza – 1970);

Provažnicková, V. (3) (Březové trhy – 1971); /80./ Vrbová, A. (6) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A.

(5) (Čaroděný čas – 1988); Štroblová, J. (4) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (4) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (3) (Třetí planeta – 1979); /80./ Chytilová, L. (3) (Nebe nadoraz – 1995);

Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986);

Kategorie C1: Neveršilová, O. (5) (Vzápětí – 1981);

Kategorie C2: Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Kotrlá, I. (6) (Února – 1985);

Kategorie D: Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (8) (Fatamorgány – 1991); Fischerová, S. (3) (Velká zrcadla – 1990);

krajina

Kategorie A: Prošková, H. (3) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (8) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (3) (Ani popel – 1965);

Kategorie B1: Vrbová, A. (3) (Antigony – 1969); Renčová, Z. (5) (Dvanáct visutých zahrad – 1969);

Provažnicková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); /70./ Štroblová, J. (5) (Torza – 1970); Hauková, J. (3)

(Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); /80./ Štroblová, J. (9) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (3)

(Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (5) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (4) (Čaroděný čas – 1988);

Štroblová, J. (5) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (6) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (4) (Dopisy – 1977); /80./ Antošová, S. (5) (Říkají mi poezie – 1987);

Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Chytilová, L. (3) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie C1: Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (3) (Vzduch bez podpatků – 1987);

Kategorie C2: Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978); Hauková, J. (6) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);

Kategorie D: Štroblová, J. (13) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (6) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (3) (Velká zrcadla – 1990); Horynová, M. (3) (Černobílá stěna – 2007);

krev (v těle)

Kategorie A: Hauková, J. (5) (Mezi lidmi a havrany – 1965);

Kategorie B1: Kroužilová, L. (3) (Žíznivý archanděl – 1969); /70./ Hauková, J. (5) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Provažnicková, V. (3) (Březové trhy – 1971); /80./ ---

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (4) (Třetí planeta – 1979); /80./ Chytilová, L. (4) (Proč racek přemýšlí – 1984);

Chytilová, L. (3) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Chytilová, L. (5) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie C1: ---

Kategorie C2: Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978); Antošová, S. (3) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82);

Kategorie D: Kroužilová, L. (3) (Řeky tekou dál – 1998); Horynová, M. (3) (Černobílá stěna – 2007);

krev (vytékající)

Kategorie A: Štroblová, J. (4) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: Vrbová, A. (4) (Antigony – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); Machulková, I. (3) (Kahúčů – 1969); Kroužilová, L. (6) (Žíznivý archanděl – 1969); /70./ Štroblová, J. (7) (Torza – 1970); Provazníková, V. (7) (Březové trhy – 1971); /80./ Štroblová, J. (6) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Záborská, Z. (4) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (5) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (9) (Krajina na muři noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (3) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (4) (Dopisy – 1977); Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); /80./ Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Chytilová, L. (10) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (14) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (3) (Chvění závodních koní – 1986);

Kategorie C1: Čačalová, L. (3) (Popravy a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (4) (Nebe peklo ráj – 1983); Fuchsová, J. (4) (Americký Baedeker – 1975);

Kategorie C2: Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (3) (Zde v pochybnosti – 1978);

Kategorie D: Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (9) (Fatamorgány – 1991); Kroužilová, L. (5) (Řeky tekou dál – 1998);

křik

Kategorie A: Machulková, I. (5) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (4) (Oblaka – 1962);

Kategorie B1: Vrbová, A. (6) (Antigony – 1969); Machulková, I. (3) (Kahúčů – 1969); Čerepková, V. (3) (Ryba k rybě – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); /70./ Vrbová, A. (5) (Odkud přichází hudba – 1976); /80./ Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (4) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (9) (Čaroděný čas – 1988);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (4) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (3) (Dopisy – 1977); /80./ Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Antošová, S. (4) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (6) (Proč racek přemýšlí – 1984);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Volková, B. (3) (Dům v ohni – 1989);

Kategorie C2: Antošová, S. (6) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Kotrlá, I. (6) (Února – 1985); Kotrlá, I. (5) (Zde v pochybnosti – 1978);

Kategorie D: Fojtová, V. (5) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (5) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (3) (Jistá nepřítomnost – 1990); Prošková, H. (6) (Zametačky sněhu – 2004);

květina

Kategorie A: Čačalová, L. (5) (Doteky – 1979); Štroblová, J. (10) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (3) (Ani popel – 1965);

Kategorie B1: Machulková, I. (3) (Kahúčů – 1969); Renčová, Z. (3) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); Čerepková, V. (3) (Ryba k rybě – 1969); /70./ Renčová, Z. (3) (Chladná noční země – 1970); Provazníková, V. (3) (Březové trhy – 1971); Vrbová, A. (6) (Blýskání na časy – 1974); Záborská, Z. (3) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Štroblová, J. (5) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Štroblová, J. (5) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (7) (Krajina na muři noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (4) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (11) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (4) (Městské šance – 1984); Salaquardová, J. (4) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Antošová, S. (11) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (3) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (5) (Netopýr v podkroví – 1987); Chytilová, L. (14) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Salaquardová, J. (3) (Snídaně na Titaniku – 1987); Chytilová, L. (6) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (9) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (7) (Nebe peklo ráj – 1983); Bratršovská, Z. (5) (Chůdy po předcích – 1986); Volková, B. (14) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (6) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (8) (Dům v ohni – 1989); Machulková, I. (3) (Kámen komediantů – 1979);

Kategorie C2: Hauková, J. (5) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (4) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Antošová, S. (5) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (9) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (3) (Února – 1985); Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978);

Kategorie D: Štroblová, J. (4) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (7) (Jistá nepřítomnost – 1990); Horynová, M. (4) (Černobílá stěna – 2007);

láska

Kategorie A: Čačalová, L. (10) (Doteky – 1979); Hauková, J. (5) (Mezi lidmi a havrany – 1965); Prošková, H. (3) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (18) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: Vrbová, A. (4) (Antigony – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); Machulková, I. (3) (Kahúčů – 1969); Kroužilová, L. (4) (Žiznivý archanděl – 1969); /70./ Štroblová, J. (9) (Torza – 1970); Vrbová, A. (8) (Blýskání na časy – 1974); Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); /80./ Štroblová, J. (6) (Úplněk – 1980); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (5) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (7) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (4) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (5) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (9) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (7) (Městské šance – 1984); Trojanová, Z. (15) (Hoře z nerozumu – 1980); Bratršovská, Z. (7) (Džbán bez ucha – 1983); Chytilová, L. (5) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (3) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (6) (Chůdy po předcích – 1986); Chytilová, L. (11) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (8) (Chvění závodních koní – 1986); Chytilová, L. (11) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (5) (Americký Baedeker – 1975); Čačalová, L. (5) (Popravy a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (11) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (7) (Vzduch bez podpatků – 1987); Salaquardová, J. (3) (Snídaně na Titaniku – 1987); Volková, B. (6) (Dům v ohni – 1989); Machulková, I. (5) (Kámen komediantů – 1979);

Kategorie C2: Hauková, J. (4) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (4) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Antošová, S. (4) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Kotrlá, I. (10) (Února – 1985); Kotrlá, I. (7) (Zde v pochybnosti – 1978);

Kategorie D: Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (7) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (5) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (5) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (8) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (17) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (6) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (7) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

město, ulice

Kategorie A: Machulková, I. (8) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (3) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (9) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: Vrbová, A. (3) (Antigony – 1969); Machulková, I. (7) (Kahúčů – 1969); Záborská, Z. (3) (Úmluva – 1968); Čerepková, V. (4) (Ryba k rybě – 1969); /70./ Vrbová, A. (3) (Odkud přichází hudba – 1976); Hauková, J. (5) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Provazníková, V. (3) (Březové trhy – 1971); Záborská, Z. (6) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Štroblová, J. (4) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (11) (Sněhový úl – 1986); Záborská, Z. (8) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (3) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (3) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (3) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Antošová, S. (4) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (4) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (4) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (4) (Snídaně na Titaniku – 1987);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (9) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Volková, B. (5) (Vzduch bez podpatků – 1987); Machulková, I. (8) (Kámen komediantů – 1979);

Kategorie C2: Hauková, J. (3) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (5) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Antošová, S. (5) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82);

Kategorie D: Štroblová, J. (6) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (4) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (3) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (3) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (6) (Zametačky sněhu – 2004);

mlčení

Kategorie A: ---

Kategorie B1: Vrbová, A. (6) (*Antigony* – 1969); Machulková, I. (3) (*Kahúčů* – 1969); Provazníková, V. (5) (*Dítě se zvonem* – 1969); Kroužilová, L. (3) (*Žízňivý archanděl* – 1969); /70./ Vrbová, A. (4) (*Odkud přichází hudba* – 1976); Renčová, Z. (3) (*Chladná noční země* – 1970); /80./ Vrbová, A. (6) (*Cestou necestou* – 1984); Štroblová, J. (3) (*Krajina na muří noze* – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (6) (*Dopisy* – 1977); /80./ Chytilová, L. (4) (*Proč racek přemýšlí* – 1984); Bratršovská, Z. (4) (*Džbán bez ucha* – 1983); Bratršovská, Z. (3) (*Netopýr v podkroví* – 1987); Chytilová, L. (3) (*Nebe nadoraz* – 1995); Chytilová, L. (8) (*Průsvitný Sisyfos* – 1988); Fischerová, S. (3) (*Chvění závodních koní* – 1986);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (*Ztráta řeči* – básně z let 1970 – 1972); Čačalová, L. (3) (*Popravy a vzkříšení* – 1986); Valachová, M. (3) (*Nebe peklo ráj* – 1983);

Kategorie C2: Hauková, J. (4) (*Spodní proudy* – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (4) (*Motýl a smrt* – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (7) (*Co je tu, co tu není* – verze z roku 1995); Kotrlá, I. (6) (*Zde v pochybnosti* – 1978);

Kategorie D: Štroblová, J. (4) (*Fatamorgány* – 1991); Prošková, H. (3) (*Zametačky sněhu* – 2004); Horynová, M. (3) (*Černobílá stěna* – 2007); Čačalová, L. (4) (*Milostný akord* – 1991, Mnichov);

nebe

Kategorie A: Čačalová, L. (6) (*Doteky* – 1979); Štroblová, J. (5) (*Hostinec u dvou srdcí* – 1966); Zábranská, Z. (4) (*Ani popel* – 1965);

Kategorie B1: Valachová, M. (6) (*Černý kámen* – 1968); Provazníková, V. (4) (*Dítě se zvonem* – 1969); Kroužilová, L. (5) (*Žízňivý archanděl* – 1969); Renčová, Z. (5) (*Dvanáct visutých zahrad* – 1969); Čerepková, V. (6) (*Ryba k rybě* – 1969); /70./ Vrbová, A. (4) (*Blýskání na časy* – 1974); Renčová, Z. (6) (*Chladná noční země* – 1970); Vrbová, A. (5) (*Odkud přichází hudba* – 1976); Hauková, J. (5) (*Země nikoho* – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Provazníková, V. (6) (*Březové trhy* – 1971); /80./ Štroblová, J. (6) (*Úplněk* – 1980); Zábranská, Z. (4) (*Sněhový úl* – 1986); Zábranská, Z. (3) (*Portrét mladé ženy* – 1982); Štroblová, J. (6) (*Čarodění* – 1989); Štroblová, J. (10) (*Krajina na muří noze* – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (4) (*Třetí planeta* – 1979); Chytilová, L. (5) (*Dopisy* – 1977); /80./ Chytilová, L. (9) (*Nebe nadoraz* – 1995); Trojanová, Z. (7) (*Hoře z nerozumu* – 1980); Salaquardová, J. (5) (*Já, Kryštof Kolumbus* – 1985); Chytilová, L. (14) (*Průsvitný Sisyfos* – 1988); Bratršovská, Z. (4) (*Netopýr v podkroví* – 1987); Bratršovská, Z. (4) (*Chůdy po předcích* – 1986); Fischerová, S. (8) (*Chvění závodních koní* – 1986);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (9) (*Americký Baedeker* – 1975); Čerepková, V. (5) (*Ztráta řeči* – básně z let 1970 – 1972); Fuchsová, J. (4) (*Píseň o řece* – 1979); Čerepková, V. (5) (*Extra dry silence* – básně z let 1972 – 1987); Čačalová, L. (3) (*Popravy a vzkříšení* – 1986); Valachová, M. (7) (*Nebe peklo ráj* – 1983); Volková, B. (4) (*Vzduch bez podpatků* – 1987); Neveršilová, O. (5) (*Kamenné chůvy* – 1989); Neveršilová, O. (6) (*Vzápětí* – 1981); Fuchsová, J. (3) (*Na stéblo trávy* – 1978); Machulková, I. (4) (*Kámen komediantů* – 1979);

Kategorie C2: Kotrlá, I. (8) (*Února* – 1985); Hauková, J. (10) (*Spodní proudy* – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Jirousová, V. (5) (*Co je tu, co tu není* – verze z roku 1995); Antošová, S. (7) (*Kalendář šestého smyslu* – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (4) (*Světlo v září* – vyd. 1995, básně z let 1978-84);

Kategorie D: Štroblová, J. (16) (*Fatamorgány* – 1991); Volková, B. (3) (*Jistá nepřítomnost* – 1990); Fischerová, S. (8) (*Velká zrcadla* – 1990); Kroužilová, L. (4) (*Řeky tekou dál* – 1998); Prošková, H. (6) (*Zametačky sněhu* – 2004); Horynová, M. (8) (*Černobílá stěna* – 2007); Čačalová, L. (3) (*Milostný akord* – 1991, Mnichov);

noc

Kategorie A: Čačalová, L. (3) (*Doteky* – 1979); Machulková, I. (8) (*Na ostří noci* – 1963); Prošková, H. (3) (*Oblaka* – 1962); Hauková, J. (7) (*Mezi lidmi a havrany* – 1965); Štroblová, J. (9) (*Hostinec u dvou srdcí* – 1966);

Kategorie B1: Vrbová, A. (7) (*Antigony* – 1969); Čerepková, V. (6) (*Ryba k rybě* – 1969); Renčová, Z. (3) (*Dvanáct visutých zahrad* – 1969); Kroužilová, L. (4) (*Žízňivý archanděl* – 1969); Provazníková, V. (5) (*Dítě se zvonem* – 1969); Machulková, I. (3) (*Kahúčů* – 1969); Valachová, M. (7) (*Černý kámen* – 1968); /70./ Vrbová, A. (3) (*Odkud přichází hudba* – 1976); Renčová, Z. (4) (*Chladná noční země* – 1970);

- Provažnicková, V. (5) (Březové trhy – 1971); Vrbová, A. (10) (Blýskání na časy – 1974); /80./ Štroblová, J. (3) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (6) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (5) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (5) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (5) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (3) (Čarodění – 1989);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (6) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (10) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (5) (Městské šance – 1984); Chytilová, L. (5) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (7) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Trojanová, Z. (4) (Hoře z nerozumu – 1980); Antošová, S. (5) (Říkají mi poezie – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (3) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (9) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Salaquardová, J. (7) (Snídaně na Titaniku – 1987); Fischerová, S. (13) (Chvění závodních koní – 1986);
- Kategorie C1:* Fuchsová, J. (14) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (6) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (9) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (6) (Kamenné chůvy – 1989); Fuchsová, J. (5) (Na stéblo trávy – 1978); Volková, B. (5) (Dům v ohni – 1989); Machulková, I. (4) (Kámen komediantů – 1979);
- Kategorie C2:* Hauková, J. (6) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Jirousová, V. (6) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (8) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (4) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Plíšková, N. (3) (Plíšková podle abecedy – 1991);
- Kategorie D:* Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978); Kotrlá, I. (5) (Února – 1985); Fojtová, V. (6) (Klíče – 1990); Walló, O. (8) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Volková, B. (9) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (4) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (8) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (9) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (9) (Černobílá stěna – 2007);

nohy

- Kategorie A:* Prošková, H. (3) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (4) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (3) (Ani popel – 1965);
- Kategorie B1:* Valachová, M. (4) (Černý kámen – 1968); Čerepková, V. (4) (Ryba k rybě – 1969); /70./ --- /80./ ---
- Kategorie B2:* /70./ --- /80./ Antošová, S. (5) (Říkají mi poezie – 1987); Bratršovská, Z. (3) (Chůdy po předcích – 1986); Chytilová, L. (3) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (4) (Chvění závodních koní – 1986);
- Kategorie C1:* Fuchsová, J. (3) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Volková, B. (3) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (5) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (4) (Dům v ohni – 1989);
- Kategorie C2:* Kotrlá, I. (6) (Února – 1985); Antošová, S. (7) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82);
- Kategorie D:* Fojtová, V. (4) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (4) (Fatamorgány – 1991); Fischerová, S. (6) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (3) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (5) (Zametačky sněhu – 2004);

oči

- Kategorie A:* Čačalová, L. (6) (Doteky – 1979); Machulková, I. (9) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (8) (Oblaka – 1962); Hauková, J. (5) (Mezi lidmi a havrany – 1965); Záborská, Z. (7) (Ani popel – 1965);
- Kategorie B1:* Vrbová, A. (5) (Antigony – 1969); Čerepková, V. (6) (Ryba k rybě – 1969); Provažnicková, V. (7) (Dítě se zvonem – 1969); Záborská, Z. (3) (Úmluva – 1968); Renčová, Z. (3) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Machulková, I. (6) (Kahúčú – 1969); Valachová, M. (6) (Černý kámen – 1968); /70./ Renčová, Z. (6) (Chladná noční země – 1970); Vrbová, A. (3) (Odkud přichází hudba – 1976); Hauková, J. (5) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Provažnicková, V. (8) (Březové trhy – 1971); Štroblová, J. (3) (Torza – 1970); Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); Štroblová, J. (4) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (6) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Záborská, Z. (6) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (4) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (4) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (9) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (5) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (7) (Krajina na muři noze – 1984);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (3) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (13) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (8) (Městské šance – 1984); Chytilová, L. (8) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Trojanová, Z. (7) (Hoře z nerozumu – 1980); Chytilová, L. (8) (Nebe nadoraz – 1995); Bratršovská, Z. (3) (Klinopis v notesu – 1987); Antošová, S. (6) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (5) (Proč racek přemýšlí –

1984); Bratršovská, Z. (5) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Fischerová, S. (8) (Chvění závodních koní – 1986);
Kategorie C1: Fuchsová, J. (4) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (6) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (6) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Čačalová, L. (6) (Popravy a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (6) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (9) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (6) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (6) (Dům v ohni – 1989);
Kategorie C2: Kotrlá, I. (5) (Zde v pochybnosti – 1978); Kotrlá, I. (9) (Února – 1985); Hauková, J. (3) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Hauková, J. (4) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Jirousová, V. (12) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (11) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Plíšková, N. (3) (Plíšková podle abecedy – 1991);
Kategorie D: Fojtová, V. (9) (Klíče – 1990); Walló, O. (5) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (10) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (10) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (11) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (7) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (5) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (5) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (6) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

oheň, plamen

Kategorie A: Štroblová, J. (8) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Zábranská, Z. (4) (Ani popel – 1965);
Kategorie B1: Vrbová, A. (6) (Antigony – 1969); Provazníková, V. (5) (Dítě se zvonem – 1969); Renčová, Z. (3) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); /70./ Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Vrbová, A. (3) (Odkud přichází hudba – 1976); Vrbová, A. (6) (Blýskání na časy – 1974); Renčová, Z. (6) (Chladná noční země – 1970); Štroblová, J. (5) (Torza – 1970); /80./ Štroblová, J. (7) (Úplněk – 1980); Zábranská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Štroblová, J. (3) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (4) (Krajina na muří noze – 1984);
Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (5) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (4) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (9) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (7) (Proč racek přemýšlí – 1984); Salaquardová, J. (5) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Chytilová, L. (4) (Průsvitný Sisyfos – 1988);
Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Volková, B. (8) (Dům v ohni – 1989);
Kategorie C2: Jirousová, V. (7) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (3) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82);
Kategorie D: Kotrlá, I. (7) (Února – 1985); Štroblová, J. (11) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (8) (Jistá nepřítomnost – 1990); Kroužilová, L. (4) (Řeky tekou dál – 1998);

okno

Kategorie A: Machulková, I. (5) (Na ostří noci – 1963); Hauková, J. (4) (Mezi lidmi a havrany – 1965); Prošková, H. (5) (Oblaka – 1962);
Kategorie B1: Provazníková, V. (4) (Dítě se zvonem – 1969); Machulková, I. (3) (Kahúćú – 1969); /70./ Vrbová, A. (5) (Odkud přichází hudba – 1976); Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); Renčová, Z. (5) (Chladná noční země – 1970); Hauková, J. (6) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Zábranská, Z. (3) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Zábranská, Z. (6) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (5) (Cestou necestou – 1984); Zábranská, Z. (3) (Portrét mladé ženy – 1982);
Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (3) (Dopisy – 1977); /80./ Antošová, S. (3) (Říkají mi poezie – 1987); Bratršovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Chytilová, L. (4) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (3) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Trojanová, Z. (4) (Hoře z nerozumu – 1980); Fischerová, S. (10) (Chvění závodních koní – 1986);
Kategorie C1: Fuchsová, J. (3) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (6) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Volková, B. (6) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (3) (Vzápětí – 1981); Machulková, I. (3) (Kámen komediantů – 1979);
Kategorie C2: Kotrlá, I. (5) (Zde v pochybnosti – 1978); Hauková, J. (4) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (5) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Antošová, S. (5) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Plíšková, N. (3) (Plíšková podle abecedy – 1991);

Kategorie D: Fojtová, V. (3) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (3) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (7) (Jistá nepřítomnost – 1990); Prošková, H. (8) (Zametačky sněhu – 2004);

písmo, psaní

Kategorie A: ---

Kategorie B1: Vrbová, A. (3) (Antigony – 1969); /70./ --- /80./ Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986);

Kategorie B2: /70./ --- /80./ Bratršovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Trojanová, Z. (3) (Hoře z nerozumu – 1980);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987);

Kategorie C2: Hauková, J. (3) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Plíšková, N. (3) (Plíšková podle abecedy – 1991);

Kategorie D: ---

pláč, slzy

Kategorie A: Čačalová, L. (4) (Doteky – 1979); Štroblová, J. (7) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: Vrbová, A. (4) (Antigony – 1969); Čerepková, V. (3) (Ryba k rybě – 1969); Kroužilová, L. (7) (Žíznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); Záborská, Z. (3) (Úmluva – 1968); Machulková, I. (4) (Kahúčů – 1969); /70./ Štroblová, J. (4) (Torza – 1970); /80./ Záborská, Z. (4) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (3) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (5) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (4) (Třetí planeta – 1979); /80./ Antošová, S. (5) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (4) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (6) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (4) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Chytilová, L. (3) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (4) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Čačalová, L. (3) (Popravy a vzkříšení – 1986); Neveršilová, O. (7) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (3) (Dům v ohni – 1989); Machulková, I. (4) (Kámen komediantů – 1979);

Kategorie C2: Kotrlá, I. (7) (Února – 1985); Kotrlá, I. (12) (Zde v pochybnosti – 1978); Hauková, J. (3) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Antošová, S. (8) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Jírousová, V. (3) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Plíšková, N. (3) (Plíšková podle abecedy – 1991);

Kategorie D: Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (5) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (4) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (4) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (5) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (6) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (4) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (4) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

pokoj

Kategorie A: Štroblová, J. (3) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: /70./ Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); /80./ ---

Kategorie B2: /70./ --- /80./ ---

Kategorie C1: Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987);

Kategorie C2: Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Antošová, S. (4) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82);

Kategorie D: ---

postel

Kategorie A: Prošková, H. (3) (Oblaka – 1962);

Kategorie B1: Valachová, M. (3) (Černý kámen – 1968); /70./ Štroblová, J. (3) (Torza – 1970); /80./ ---

Kategorie B2: /70./ --- /80./ Bratršovská, Z. (4) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (3) (Chůdy po předcích – 1986);

Kategorie C1: Čerepková, V. (6) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987);

Kategorie C2: Antošová, S. (6) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Plíšková, N. (3) (Plíšková podle abecedy – 1991);

Kategorie D: Prošková, H. (7) (Zametačky sněhu – 2004);

prach

Kategorie A: ---

Kategorie B1: Provazníková, V. (4) (Dítě se zvonem – 1969); /70./ Renčová, Z. (3) (Chladná noční země – 1970); /80./ Štroblová, J. (3) (Čarodění – 1989);

Kategorie B2: /70./ --- /80./ ---

Kategorie C1: Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983);

Kategorie C2: Hauková, J. (4) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (3) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995);

Kategorie D: Štroblová, J. (3) (Fatamorgány – 1991);

pravda

Kategorie A: ---

Kategorie B1: Machulková, I. (3) (Kahúců – 1969); /70./ --- /80./ ---

Kategorie B2: /70./ --- /80./ ---

Kategorie C1:

Kategorie C2: Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978); Antošová, S. (3) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82);

Kategorie D: Kroužilová, L. (3) (Řeky tekou dál – 1998);

prázdnota

Kategorie A: Štroblová, J. (6) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: /70./ Štroblová, J. (6) (Torza – 1970); /80./ Štroblová, J. (3) (Úplněk – 1980); Štroblová, J. (5) (Čarodění – 1989);

Kategorie B2: /70./ --- /80./ Chytilová, L. (3) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie C1: Neveršilová, O. (3) (Kamenné chůvy – 1989);

Kategorie C2: Kotrlá, I. (3) (Února – 1985); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Hauková, J. (4) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);

Kategorie D: Štroblová, J. (3) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (4) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (4) (Velká zrcadla – 1990);

pták, křídla

Kategorie A: Čačalová, L. (11) (Doteky – 1979); Machulková, I. (6) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (11) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (10) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (8) (Ani popel – 1965);

Kategorie B1: Vrbová, A. (6) (Antigony – 1969); Čerepková, V. (3) (Ryba k rybě – 1969); Kroužilová, L. (3) (Žiznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (5) (Dítě se zvonem – 1969); Renčová, Z. (5) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Záborská, Z. (6) (Úmluva – 1968); Machulková, I. (5) (Kahúců – 1969); Valachová, M. (8) (Černý kámen – 1968); /70./ Vrbová, A. (9) (Blýskání na časy – 1974); Vrbová, A. (11) (Odkud přichází hudba – 1976); Renčová, Z. (6) (Chladná noční země – 1970); Štroblová, J. (7) (Torza – 1970); Hauková, J. (11) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Záborská, Z. (3) (Kytice z

- ještěrek – 1974); /80./ Štroblová, J. (10) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (9) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (8) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (11) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (16) (Krajina na muří noze – 1984);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (7) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (17) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (6) (Městské šance – 1984); Chytilová, L. (9) (Nebe nadoraz – 1995); Trojanová, Z. (9) (Hoře z nerozumu – 1980); Bratršovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Chytilová, L. (8) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (5) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (17) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (12) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (12) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Chytilová, L. (25) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Salaquardová, J. (8) (Snídaně na Titaniku – 1987); Fischerová, S. (8) (Chvění závodních koní – 1986);
- Kategorie C1:* Fuchsová, J. (9) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Čačalová, L. (8) (Popravy a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (10) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (7) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (3) (Kamenné chůvy – 1989); Neveršilová, O. (7) (Vzápětí – 1981); Fuchsová, J. (3) (Na stéblo trávy – 1978); Volková (7) (Dům v ohni – 1989); Machulková, I. (10) (Kámen komediantů – 1979);
- Kategorie C2:* Kotrlá, I. (3) (Zde v pochybnosti – 1978); Kotrlá, I. (10) (Února – 1985); Hauková, J. (7) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (5) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (6) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (4) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (10) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);
- Kategorie D:* Fojtová, V. (4) (Klíče – 1990); Walló, O. (5) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (33) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (5) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (4) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (9) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (8) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (5) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (3) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

ráno, svítání

- Kategorie A:* Čačalová, L. (4) (Dotečky – 1979); Machulková, I. (7) (Na ostří noci – 1963); Hauková, J. (4) (Mezi lidmi a havrany – 1965); Štroblová, J. (3) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);
- Kategorie B1:* Vrbová, A. (3) (Antigony – 1969); Kroužilová, L. (3) (Žiznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); /70./ Vrbová, A. (12) (Blýskání na časy – 1974); Vrbová, A. (7) (Odkud přichází hudba – 1976); Záborská, Z. (3) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (3) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (6) (Portrét mladé ženy – 1982);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (3) (Třetí planeta – 1979); /80./ Bratršovská, Z. (4) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Chytilová, L. (4) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Chytilová, L. (4) (Nebe nadoraz – 1995); Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Trojanová, Z. (11) (Hoře z nerozumu – 1980); Bratršovská, Z. (4) (Městské šance – 1984); Salaquardová, J. (3) (Snídaně na Titaniku – 1987);
- Kategorie C1:* Fuchsová, J. (10) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Fuchsová, J. (3) (Píseň o řece – 1979); Čerepková, V. (4) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Volková, B. (7) (Vzduch bez podpatků – 1987); Fuchsová, J. (3) (Na stéblo trávy – 1978); Machulková, I. (4) (Kámen komediantů – 1979);
- Kategorie C2:* Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978); Kotrlá, I. (3) (Února – 1985); Hauková, J. (7) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (3) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (3) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (5) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Plíšková, N. (4) (Plíšková podle abecedy – 1991);
- Kategorie D:* Fojtová, V. (9) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (8) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (4) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (4) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (3) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (3) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (3) (Černobílá stěna – 2007);

rty, ústa

- Kategorie A:* Machulková, I. (3) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (5) (Oblaka – 1962); Hauková, J. (3) (Mezi lidmi a havrany – 1965); Štroblová, J. (8) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);
- Kategorie B1:* Vrbová, A. (4) (Antigony – 1969); Kroužilová, L. (4) (Žiznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); Valachová, M. (5) (Černý kámen – 1968); /70./ Renčová, Z. (3) (Chladná noční země – 1970); Štroblová, J. (4) (Torza – 1970); Provazníková, V. (3) (Březové trhy – 1971); /80./ Záborská, Z. (4) (Sněhový úl – 1986); Záborská, Z. (10) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (8) (Krajina na muří noze – 1984);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (4) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (7) (Dopisy – 1977); /80./ Štroblová, J. (7) (Úplněk – 1980); Bratršovská, Z. (4) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Chytilová, L. (8) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (4) (Chvění závodních koní – 1986); Chytilová, L. (4) (Nebe nadoraz – 1995);
- Kategorie C1:* Čerepková, V. (6) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čačalová, L. (3) (Popravy a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (4) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (5) (Kamenné chůvy – 1989); Neveršilová, O. (4) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (3) (Dům v ohni – 1989);
- Kategorie C2:* Kotrlá, I. (9) (Února – 1985); Hauková, J. (4) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (4) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (5) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (8) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Plíšková, N. (3) (Plíšková podle abecedy – 1991);
- Kategorie D:* Fojtová, V. (6) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (9) (Fatamorgány – 1991); Fischerová, S. (5) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (3) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (7) (Zametačky sněhu – 2004); Čačalová, L. (4) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

ruce, prsty

- Kategorie A:* Čačalová, L. (9) (Doteky – 1979); Machulková, I. (7) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (7) (Oblaka – 1962); Hauková, J. (5) (Mezi lidmi a havrany – 1965); Štroblová, J. (6) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (7) (Ani popel – 1965);
- Kategorie B1:* Vrbová, A. (5) (Antigony – 1969); Čerepková, V. (8) (Ryba k rybě – 1969); Renčová, Z. (3) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Kroužilová, L. (7) (Žiznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (6) (Dítě se zvonem – 1969); Záborská, Z. (4) (Úmluva – 1968); Machulková, I. (4) (Kahúču – 1969); Valachová, M. (5) (Černý kámen – 1968); /70./ Vrbová, A. (6) (Odkud přichází hudba – 1976); Renčová, Z. (7) (Chladná noční země – 1970); Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Provazníková, V. (12) (Březové trhy – 1971); Záborská, Z. (7) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Štroblová, J. (6) (Úplněk – 1980); Vrbová, A. (4) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (7) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (6) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (11) (Krajina na muří noze – 1984);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (13) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (16) (Nebe nadoraz – 1995); Trojanová, Z. (16) (Hoře z nerozumu – 1980); Bratršovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Antošová, S. (7) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (6) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (5) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (5) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (11) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Chytilová, L. (23) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (10) (Chvění závodních koní – 1986); Bratršovská, Z. (7) (Městské šance – 1984);
- Kategorie C1:* Fuchsová, J. (3) (Americký Baedeker – 1975); Čačalová, L. (10) (Popravy a vzkříšení – 1986); Čerepková, V. (8) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Volková, B. (8) (Vzduch bez podpatků – 1987); Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978); Neveršilová, O. (6) (Kamenné chůvy – 1989); Neveršilová, O. (9) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (15) (Dům v ohni – 1989); Machulková, I. (6) (Kámen komediantů – 1979);
- Kategorie C2:* Kotrlá, I. (14) (Února – 1985); Hauková, J. (8) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Jirousová, V. (11) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Antošová, S. (9) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Plíšková, N. (3) (Plíšková podle abecedy – 1991);
- Kategorie D:* Fojtová, V. (12) (Klíče – 1990); Walló, O. (9) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (7) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (10) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (13) (Velká zrcadla –

1990); Kroužilová, L. (15) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (14) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (7) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (7) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

sen, představa

- Kategorie A:* Čačalová, L. (3) (Dotečky – 1979); Štroblová, J. (11) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (6) (Ani popel – 1965);
- Kategorie B1:* Kroužilová, L. (4) (Žíznivý archanděl – 1969); /70./ Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); Štroblová, J. (9) (Torza – 1970); Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Renčová, Z. (5) (Chladná noční země – 1970); Provazníková, V. (3) (Březové trhy – 1971); Vrbová, A. (6) (Odkud přichází hudba – 1976); /80./ Štroblová, J. (5) (Úplněk – 1980); Vrbová, A. (5) (Čaroděný čas – 1988); Štroblová, J. (10) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (11) (Krajina na muří noze – 1984);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (8) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (6) (Dopisy – 1977); /80./ Bratršovská, Z. (6) (Městské šance – 1984); Antošová, S. (7) (Říkají mi poezie – 1987); Bratršovská, Z. (5) (Džbán bez ucha – 1983); Chytilová, L. (7) (Proč racek přemýšlí – 1984); Trojanová, Z. (10) (Hoře z nerozumu – 1980); Chytilová, L. (14) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Salaquardová, J. (4) (Snídaně na Titaniku – 1987); Chytilová, L. (9) (Nebe nadoraz – 1995);
- Kategorie C1:* Čerepková, V. (8) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (7) (Vzduch bez podpatků – 1987); Kotrlá, I. (3) (Zde v pochybnosti – 1978); Neveršilová, O. (3) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (7) (Dům v ohni – 1989);
- Kategorie C2:* Kotrlá, I. (8) (Února – 1985); Hauková, J. (6) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (4) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (3) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (6) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (6) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);
- Kategorie D:* Štroblová, J. (25) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (15) (Jistá nepřítomnost – 1990); Kroužilová, L. (6) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (4) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (5) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (4) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

slepý

- Kategorie A:* Prošková, H. (3) (Oblaka – 1962);
- Kategorie B1:* /70./ Provazníková, V. (9) (Březové trhy – 1971); Záborská, Z. (3) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Štroblová, J. (3) (Krajina na muří noze – 1984);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (3) (Třetí planeta – 1979); /80./ Chytilová, L. (3) (Průsvitný Sisyfos – 1988);
- Kategorie C1:* Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972);
- Kategorie C2:* Kotrlá, I. (3) (Února – 1985); Jirousová, V. (4) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (3) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82);
- Kategorie D:* Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (5) (Fatamorgány – 1991); Prošková, H. (6) (Zametačky sněhu – 2004);

slova, řeč

- Kategorie A:* Čačalová, L. (3) (Dotečky – 1979); Machulková, I. (7) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (3) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (13) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (4) (Ani popel – 1965);
- Kategorie B1:* Vrbová, A. (5) (Antigony – 1969); Kroužilová, L. (7) (Žíznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); Machulková, I. (3) (Kahúčú – 1969); /70./ Vrbová, A. (5) (Blýskání na časy – 1974); Vrbová, A. (5) (Odkud přichází hudba – 1976); Hauková, J. (11) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); /80./ Záborská, Z. (5) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (5) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (6) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (5) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (4) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (6) (Krajina na muří noze – 1984);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (3) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (13) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (14) (Nebe nadoraz – 1995); Bratršovská, Z. (5) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (6) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (6) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Chytilová, L. (17) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Salaquardová, J. (6) (Snídaně na Titaniku – 1987); Fischerová, S. (12) (Chvění závodních koní – 1986);

Kategorie C1: Trojanová, Z. (9) (Hoře z nerozumu – 1980); Volková, B. (10) (Vzduch bez podpatků – 1987); Čerepková, V. (4) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (4) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983); Neveršilová, O. (6) (Kamenné chůvy – 1989); Neveršilová, O. (9) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (8) (Dům v ohni – 1989); Machulková, I. (5) (Kámen komediantů – 1979);

Kategorie C2: Kotrlá, I. (13) (Února – 1985); Kotrlá, I. (10) (Zde v pochybnosti – 1978); Hauková, J. (16) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (7) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Hauková, J. (6) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Jirousová, V. (5) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (6) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Plíšková, N. (3) (Plíšková podle abecedy – 1991);

Kategorie D: Fojtová, V. (5) (Klíče – 1990); Walló, O. (5) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (9) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (19) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (3) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (6) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (7) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (6) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (5) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

smích

Kategorie A: Machulková, I. (3) (Na ostří noci – 1963); Štroblová, J. (5) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: --- /70./ --- /80./ Vrbová, A. (4) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Štroblová, J. (3) (Čarodění – 1989);

Kategorie B2: /70./ --- /80./ Bratršovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Štroblová, J. (3) (Krajina na muří noze – 1984); Chytilová, L. (5) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (6) (Chvění závodních koní – 1986); Chytilová, L. (4) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Neveršilová, O. (4) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (6) (Dům v ohni – 1989);

Kategorie C2: Antošová, S. (3) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82);

Kategorie D: Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Fischerová, S. (3) (Velká zrcadla – 1990); Prošková, H. (4) (Zametačky sněhu – 2004);

smrt, mrtvý

Kategorie A: Machulková, I. (3) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (6) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (14) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Zábranská, Z. (4) (Ani popel – 1965);

Kategorie B1: Vrbová, A. (8) (Antigony – 1969); Kroužilová, L. (4) (Žiznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (8) (Dítě se zvonem – 1969); Valachová, M. (4) (Černý kámen – 1968); /70./ Vrbová, A. (10) (Blýskání na časy – 1974); Vrbová, A. (6) (Odkud přichází hudba – 1976); Štroblová, J. (3) (Torza – 1970); Hauková, J. (4) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Provazníková, V. (5) (Březové trhy – 1971); Zábranská, Z. (3) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Štroblová, J. (7) (Úplněk – 1980); Zábranská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (5) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (6) (Čaroděný čas – 1988); Zábranská, Z. (6) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (11) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (10) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (9) (Dopisy – 1977); /80./ Trojanová, Z. (3) (Hoře z nerozumu – 1980); Antošová, S. (8) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (4) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (3) (Městské šance – 1984); Chytilová, L. (10) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (7) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Bratršovská, Z. (8) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Fischerová, S. (4) (Chvění závodních koní – 1986);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čačalová, L. (3) (Popravy a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (13) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (7) (Vzduch bez podpatků – 1987); Kotrlá, I. (5) (Zde v pochybnosti – 1978); Neveršilová, O. (7) (Kamenné chůvy – 1989); Neveršilová, O. (6) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (3) (Dům v ohni – 1989);

Kategorie C2: Kotrlá, I. (5) (Února – 1985); Hauková, J. (11) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Antošová, S. (4) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (5) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);

Kategorie D: Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (10) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (8) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (7) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (3) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (12) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (3) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (5) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

soumrak

- Kategorie A:* Machulková, I. (6) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (3) (Oblaka – 1962);
Kategorie B1: Čerepková, V. (3) (Ryba k rybě – 1969);/70./ Provazníková, V. (3) (Březové trhy – 1971);
/80./ Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Záborská, Z. (3) (Portrét mladé ženy – 1982);
Kategorie B2: /70./ --- /80./ Bratršovská, Z. (3) (Netopýr v podkroví – 1987); Trojanová, Z. (6) (Hoře
z nerozumu – 1980); Chytilová, L. (3) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (5) (Chvění závodních
koní – 1986); Bratršovská, Z. (3) (Městské šance – 1984);
Kategorie C1: Čačalová, L. (3) (Popravy a vzkříšení – 1986); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let
1972 – 1987); Volková, B. (5) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (3) (Vzápětí – 1981);
Fuchsová, J. (3) (Na stéblo trávy – 1978); Volková, B. (6) (Dům v ohni – 1989);
Kategorie C2: Jirousová, V. (3) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Hauková, J. (10) (Spodní proudy –
básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Plišková, N. (4) (Plišková podle abecedy – 1991);
Kategorie D: Volková, B. (5) (Jistá nepřítomnost – 1990); Prošková, H. (7) (Zametačky sněhu – 2004);
Čačalová, L. (3) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

srdce

- Kategorie A:* Prošková, H. (9) (Oblaka – 1962); Čačalová, L. (3) (Doteky – 1979);
Kategorie B1: Kroužilová, L. (4) (Žíznlivý archanděl – 1969); Valachová, M. (3) (Černý kámen – 1968);
/70./ Vrbová, A. (3) (Blýskání na časy – 1974); Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd.
1970); Renčová, Z. (5) (Chladná noční země – 1970); /80./ Záborská, Z. (3) (Portrét mladé ženy –
1982); Štroblová, J. (5) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (8) (Krajina na muří noze – 1984);
Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (7) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (7) (Nebe nadoraz – 1995);
Chytilová, L. (12) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Chytilová, L. (8) (Proč racek přemýšlí – 1984);
Salaquardová, J. (5) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Trojanová, Z. (7) (Hoře z nerozumu – 1980);
Salaquardová, J. (3) (Snídaně na Titaniku – 1987);
Kategorie C1: Fuchsová, J. (9) (Americký Baedeker – 1975); Čačalová, L. (5) (Popravy a vzkříšení – 1986);
Čerepková, V. (4) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně
z let 1972 – 1987); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (7) (Vzduch bez podpatků –
1987); Kotrlá, I. (7) (Zde v pochybnosti – 1978); Neveršilová, O. (4) (Vzápětí – 1981); Fuchsová, J. (5)
(Na stéblo trávy – 1978); Volková, B. (6) (Dům v ohni – 1989);
Kategorie C2: Kotrlá, I. (3) (Února – 1985); Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);
Antošová, S. (6) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82);
Kategorie D: Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (7) (Fatamorgány – 1991); Kroužilová,
L. (8) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (14) (Zametačky sněhu – 2004); Čačalová, L. (3) (Milostný
akord – 1991, Mnichov);

strom

- Kategorie A:* Machulková, I. (3) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (6) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (8)
(Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (4) (Ani popel – 1965); Čačalová, L. (7) (Doteky – 1979);
Kategorie B1: Vrbová, A. (4) (Antigony – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); Machulková, I.
(3) (Kahúců – 1969); Renčová, Z. (4) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Valachová, M. (3) (Černý kámen
– 1968); /70./ Vrbová, A. (9) (Odkud přichází hudba – 1976); Štroblová, J. (3) (Torza – 1970); Hauková,
J. (6) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Renčová, Z. (6) (Chladná noční země – 1970);
Provazníková, V. (4) (Březové trhy – 1971); Vrbová, A. (8) (Blýskání na časy – 1974); /80./ Štroblová, J.
(7) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (5) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (3) (Cestou necestou – 1984);
Štroblová, J. (7) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (12) (Krajina na muří noze – 1984);
Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (6) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (14) (Dopisy – 1977);/80./ Antošová,
S. (4) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (6) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (3)
(Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (9) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (10)
Trojanová, Z. (3) (Hoře z nerozumu – 1980); (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (7)
(Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Chytilová, L. (8) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Salaquardová, J. (4)
(Snídaně na Titaniku – 1987); Chytilová, L. (7) (Nebe nadoraz – 1995);
Kategorie C1: Fuchsová, J. (5) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (6) (Ztráta řeči – básně z let 1970
– 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Čačalová, L. (4) (Popravy
a vzkříšení – 1986); Valachová, M. (8) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (9) (Vzduch bez podpatků –

1987); Neveršilová, O. (7) (Kamenné chůvy – 1989); Neveršilová, O. (10) (Vzápětí – 1981); Fuchsová, J. (5) (Na stéblo trávy – 1978); Volková, B. (8) (Dům v ohni – 1989);
Kategorie C2: Kotrlá, I. (10) (Zde v pochybnosti – 1978); Kotrlá, I. (8) (Února – 1985); Hauková, J. (6) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (4) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (3) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (9) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);
Kategorie D: Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (11) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (8) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (4) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (4) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (4) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (5) (Černobilá stěna – 2007); Čačalová, L. (4) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

svět

Kategorie A: Hauková, J. (5) (Mezi lidmi a havrany – 1965); Štroblová, J. (16) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);
Kategorie B1: /70./ Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); Vrbová, A. (3) (Odkud přichází hudba – 1976); Štroblová, J. (4) (Torza – 1970); /80./ Štroblová, J. (6) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (4) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (4) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (3) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (6) (Čaroděni – 1989); Štroblová, J. (5) (Krajina na muří noze – 1984);
Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (3) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (5) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (7) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Bratršovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Chytilová, L. (8) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (5) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (3) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (5) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Trojanová, Z. (7) (Hoře z nerozumu – 1980); Fischerová, S. (5) (Velká zrcadla – 1990); Fischerová, S. (4) (Chvění závodních koní – 1986); Bratršovská, Z. (6) (Městské šance – 1984);
Kategorie C1: Fuchsová, J. (3) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (6) (Vzduch bez podpatků – 1987); Volková, B. (7) (Dům v ohni – 1989);
Kategorie C2: Kotrlá, I. (5) (Února – 1985); Hauková, J. (4) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Kotrlá, I. (8) (Zde v pochybnosti – 1978); Hauková, J. (7) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);
Kategorie D: Walló, O. (5) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (14) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (12) (Jistá nepřítomnost – 1990); Kroužilová, L. (7) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (3) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (3) (Černobilá stěna – 2007); Čačalová, L. (4) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

světlo, zář

Kategorie A: Machulková, I. (3) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (6) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (6) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (3) (Ani popel – 1965);
Kategorie B1: Čerepková, V. (3) (Ryba k rybě – 1969); Kroužilová, L. (4) (Žiznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (6) (Dítě se zvonem – 1969); Renčová, Z. (3) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); /70./ Vrbová, A. (5) (Blýskání na časy – 1974); Hauková, J. (6) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Renčová, Z. (4) (Chladná noční země – 1970); /80./ Štroblová, J. (5) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (4) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (3) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (11) (Čaroděni – 1989); Štroblová, J. (7) (Krajina na muří noze – 1984);
Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (9) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (5) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (10) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (11) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Chytilová, L. (5) (Proč racek přemýšlí – 1984); Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985);
Kategorie C1: Fuchsová, J. (3) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (5) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (5) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (3) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (8) (Kamenné chůvy – 1989); Neveršilová, O. (4) (Vzápětí – 1981); Fuchsová, J. (3) (Na stéblo trávy – 1978); Volková, B. (5) (Dům v ohni – 1989);
Kategorie C2: Kotrlá, I. (4) (Zde v pochybnosti – 1978); Kotrlá, I. (12) (Února – 1985); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (6) (Co je tu, co tu není – verze

z roku 1995); Antošová, S. (6) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (6) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);
Kategorie D: Štroblová, J. (17) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (4) (Jistá nepřítomnost – 1990); Kroužilová, L. (6) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (5) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (4) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (3) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

ticho

Kategorie A: Machulková, I. (4) (Na ostří noci – 1963); Štroblová, J. (4) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Čačalová, L. (6) (Doteky – 1979);
Kategorie B1: Vrbová, A. (5) (Antigony – 1969); Renčová, Z. (3) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); /70./ Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Renčová, Z. (7) (Chladná noční země – 1970); Vrbová, A. (8) (Blýskání na časy – 1974); Vrbová, A. (3) (Odkud přichází hudba – 1976); /80./ Štroblová, J. (5) (Úplněk – 1980); Vrbová, A. (7) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (6) (Čaroděný čas – 1988); Štroblová, J. (3) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (3) (Krajina na muří noze – 1984);
Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (3) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (5) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (12) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (21) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Antošová, S. (3) (Říkají mi poezie – 1987); Chytilová, L. (4) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (3) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (3) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (5) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Salaquardová, J. (5) (Snidaně na Titaniku – 1987);
Kategorie C1: Fuchsová, J. (3) (Americký Baedeker – 1975); Fuchsová, J. (3) (Píseň o řece – 1979); Čačalová, L. (3) (Popravy a vzkříšení – 1986); Čerepková, V. (6) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (3) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (14) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (5) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (5) (Dům v ohni – 1989);
Kategorie C2: Kotrlá, I. (8) (Zde v pochybnosti – 1978); Kotrlá, I. (3) (Února – 1985); Hauková, J. (6) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Hauková, J. (4) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Jirousová, V. (7) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (4) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Plíšková, N. (3) (Plíšková podle abecedy – 1991);
Kategorie D: Štroblová, J. (6) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (11) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (3) (Velká zrcadla – 1990); Horynová, M. (9) (Černobílá stěna – 2007);

tma

Kategorie A: Machulková, I. (3) (Na ostří noci – 1963); Štroblová, J. (6) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (4) (Ani popel – 1965); Čačalová, L. (3) (Doteky – 1979);
Kategorie B1: Kroužilová, L. (4) (Žiznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (3) (Dítě se zvonem – 1969); Machulková, I. (4) (Kahúčů – 1969); Čerepková, V. (3) (Ryba k rybě – 1969); /70./ Vrbová, A. (5) (Odkud přichází hudba – 1976); Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Štroblová, J. (3) (Torza – 1970); Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); /80./ Štroblová, J. (6) (Úplněk – 1980); Štroblová, J. (5) (Čarodění – 1989); Chytilová, L. (20) (Průsvitný Sisyfos – 1988);
Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (7) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (4) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (3) (Proč racek přemýšlí – 1984); Salaquardová, J. (5) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Trojanová, Z. (4) (Hoře z nerozumu – 1980); Fischerová, S. (3) (Chvění závodních koní – 1986); Chytilová, L. (15) (Nebe nadoraz – 1995);
Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Volková, B. (5) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (3) (Kamenné chůvy – 1989); Fuchsová, J. (3) (Na stéblo trávy – 1978); Volková, B. (5) (Dům v ohni – 1989);
Kategorie C2: Kotrlá, I. (13) (Února – 1985); Hauková, J. (3) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (5) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Jirousová, V. (5) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995);
Kategorie D: Štroblová, J. (8) (Fatamorgány – 1991); Prošková, H. (7) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (5) (Černobílá stěna – 2007);

tvář

Kategorie A: Prošková, H. (3) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (7) (Hostinec u dvou srdcí – 1966);

Kategorie B1: Kroužilová, L. (4) (Žíznivý archanděl – 1969); Provazníková, V. (5) (Dítě se zvonem – 1969); /70./ Vrbová, A. (6) (Blýskání na časy – 1974); Vrbová, A. (3) (Odkud přichází hudba – 1976); Hauková, J. (3) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Renčová, Z. (5) (Chladná noční země – 1970); Provazníková, V. (7) (Březové trhy – 1971); /80./ Štroblová, J. (4) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Záborská, Z. (7) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (5) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (4) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (4) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (4) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Bratřovská, Z. (3) (Klínopis v notesu – 1987); Chytilová, L. (5) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (5) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratřovská, Z. (4) (Džbán bez ucha – 1983); Bratřovská, Z. (7) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratřovská, Z. (6) (Chůdy po předcích – 1986);

Kategorie C1: Čerepková, V. (4) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Neveršilová, O. (3) (Kamenné chůvy – 1989); Neveršilová, O. (3) (Vzápětí – 1981); Volková, B. (3) (Dům v ohni – 1989);

Kategorie C2: Kotrlá, I. (12) (Února – 1985); Kotrlá, I. (6) (Zde v pochybnosti – 1978); Jirousová, V. (4) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Hauková, J. (5) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Antošová, S. (6) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (3) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);

Kategorie D: Fojtová, V. (4) (Klíče – 1990); Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (6) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (3) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (6) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (3) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (14) (Zametačky sněhu – 2004);

vítr

Kategorie A: Machulková, I. (4) (Na ostří noci – 1963); Prošková, H. (6) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (6) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (3) (Ani popel – 1965); Čačalová, L. (3) (Doteky – 1979);

Kategorie B1: Vrbová, A. (5) (Antigony – 1969); Kroužilová, L. (3) (Žíznivý archanděl – 1969); Renčová, Z. (3) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Záborská, Z. (5) (Úmluva – 1968); Machulková, I. (5) (Kahúců – 1969); /70./ Provazníková, V. (6) (Březové trhy – 1971); Renčová, Z. (3) (Chladná noční země – 1970); /80./ Štroblová, J. (6) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (4) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (4) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (7) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (6) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (7) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (5) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (4) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratřovská, Z. (3) (Džbán bez ucha – 1983); Bratřovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (3) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Chytilová, L. (9) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (3) (Chvění závodních koní – 1986); Chytilová, L. (5) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (4) (Americký Baedeker – 1975); Valachová, M. (5) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (8) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (5) (Kamenné chůvy – 1989); Volková, B. (7) (Dům v ohni – 1989); Machulková, I. (3) (Kámen komediantů – 1979);

Kategorie C2: Kotrlá, I. (3) (Února – 1985); Jirousová, V. (6) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Hauková, J. (5) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (5) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Hauková, J. (9) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84);

Kategorie D: Štroblová, J. (8) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (7) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (6) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (5) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (7) (Zametačky sněhu – 2004); Čačalová, L. (3) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

vlasý

Kategorie A: Prošková, H. (4) (Oblaka – 1962); Štroblová, J. (5) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (3) (Ani popel – 1965); Čačalová, L. (3) (Doteky – 1979);

Kategorie B1: Vrbová, A. (3) (Antigony – 1969); Čerepková, V. (3) (Ryba k rybě – 1969); Provazníková, V. (6) (Dítě se zvonem – 1969); Machulková, I. (4) (Kahúců – 1969); Valachová, M. (3) (Černý kámen – 1968); /70./ Renčová, Z. (3) (Chladná noční země – 1970); /80./ Štroblová, J. (6) (Úplněk – 1980); Záborská, Z. (3) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (4) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (3) (Čaroděný čas – 1988); Štroblová, J. (5) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (3) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Provazníková, V. (5) (Březové trhy – 1971); /80./ Bratršovská, Z. (4) (Klínopis v notesu – 1987); Bratršovská, Z. (3) (Džbán bez ucha – 1983); Trojanová, Z. (6) (Hoře z nerozumu – 1980); Bratršovská, Z. (3) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Fischerová, S. (6) (Chvění závodních koní – 1986); Chytilová, L. (4) (Nebe nadoraz – 1995); Bratršovská, Z. (3) (Městské šance – 1984);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čačalová, L. (3) (Popravy a vzkříšení – 1986); Neveršilová, O. (4) (Vzápětí – 1981);

Kategorie C2: Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Jirousová, V. (4) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (5) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Kotrlá, I. (8) (Února – 1985); Kotrlá, I. (5) (Zde v pochybnosti – 1978);

Kategorie D: Fojtová, V. (3) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (6) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (5) (Jistá nepřítomnost – 1990); Prošková, H. (3) (Zametačky sněhu – 2004);

voda

Kategorie A: Štroblová, J. (8) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Zábranská, Z. (3) (Ani popel – 1965);

Kategorie B1: Vrbová, A. (8) (Antigony – 1969); Čerepková, V. (4) (Ryba k rybě – 1969); Valachová, M. (5) (Černý kámen – 1968); Renčová, Z. (4) (Dvanáct visutých zahrad – 1969); Zábranská, Z. (8) (Úmluva – 1968); Kroužilová, L. (4) (Žíznivý archanděl – 1969); /70./ Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); Vrbová, A. (7) (Odkud přichází hudba – 1976); Renčová, Z. (6) (Chladná noční země – 1970); Provazníková, V. (3) (Březové trhy – 1971); Štroblová, J. (4) (Torza – 1970); Zábranská, Z. (5) (Kytice z ještěrek – 1974); /80./ Štroblová, J. (6) (Úplněk – 1980); Zábranská, Z. (6) (Sněhový úl – 1986); Vrbová, A. (3) (Cestou necestou – 1984); Zábranská, Z. (3) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (3) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (6) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (4) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (7) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (6) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (6) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Bratršovská, Z. (3) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Chůdy po předcích – 1986); Salaquardová, J. (6) (Já, Kryštof Kolumbus – 1985); Trojanová, Z. (3) (Hoře z nerozumu – 1980); Salaquardová, J. (6) (Snídaně na Titaniku – 1987); Fischerová, S. (4) (Chvění závodních koní – 1986);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (5) (Píseň o řece – 1979); Čerepková, V. (4) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Volková, B. (11) (Vzduch bez podpatků – 1987); Neveršilová, O. (5) (Kamenné chůvy – 1989); Volková, B. (5) (Dům v ohni – 1989);

Kategorie C2: Kotrlá, I. (4) (Února – 1985); Hauková, J. (5) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (3) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Hauková, J. (9) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Hauková, J. (6) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Jirousová, V. (3) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995);

Kategorie D: Fojtová, V. (4) (Klíče – 1990); Štroblová, J. (12) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (7) (Jistá nepřítomnost – 1990); Kroužilová, L. (7) (Řeky tekou dál – 1998); Horynová, M. (7) (Černobílá stěna – 2007);

zed'

Kategorie A: ---

Kategorie B1: Kroužilová, L. (3) (Žíznivý archanděl – 1969); /70./ --- /80./ Vrbová, A. (6) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (6) (Čaroděný čas – 1988); Štroblová, J. (3) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ --- /80./ Antošová, S. (4) (Říkají mi poezie – 1987); Bratršovská, Z. (4) (Klínopis v notesu – 1987); Chytilová, L. (4) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Chytilová, L. (5) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987);

Kategorie C2: Jirousová, V. (5) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995);

Kategorie D: Kotrlá, I. (3) (Zde v pochybnosti – 1978); Walló, O. (3) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (6) (Fatamorgány – 1991); Prošková, H. (3) (Zametačky sněhu – 2004);

země

Kategorie A: Štroblová, J. (5) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Zábranská, Z. (3) (Ani popel – 1965);

Kategorie B1: Vrbová, A. (3) (Antigony – 1969); Kroužilová, L. (7) (Žíznivý archanděl – 1969); Machulková, I. (3) (Kahúćú – 1969); Provazníková, V. (5) (Dítě se zvonem – 1969); Renčová, Z. (5) (Dvanáct visutých

- zahrad – 1969); Valachová, M. (5) (Černý kámen – 1968); Čerepková, V. (4) (Ryba k rybě – 1969); /70./ Vrbová, A. (5) (Odkud přichází hudba – 1976); Štroblová, J. (9) (Torza – 1970); Hauková, J. (9) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Renčová, Z. (4) (Chladná noční země – 1970); Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); Provazníková, V. (6) (Březové trhy – 1971); /80./ Štroblová, J. (6) (Úplněk – 1980); Vrbová, A. (8) (Cestou necestou – 1984); Vrbová, A. (4) (Čaroděný čas – 1988); Záborská, Z. (6) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (8) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (10) (Krajina na muří noze – 1984);
- Kategorie B2:* /70./ Chytilová, L. (10) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (12) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (9) (Nebe nadoraz – 1995); Chytilová, L. (9) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (5) (Chůdy po předcích – 1986); Trojanová, Z. (5) (Hoře z nerozumu – 1980); Chytilová, L. (13) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Fischerová, S. (3) (Chvění závodních koní – 1986);
- Kategorie C1:* Fuchsová, J. (4) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (6) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (7) (Nebe peklo ráj – 1983); Volková, B. (5) (Vzduch bez podpatků – 1987); Volková, B. (10) (Dům v ohni – 1989);
- Kategorie C2:* Kotrlá, I. (11) (Února – 1985); Hauková, J. (4) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (5) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Hauková, J. (9) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Kotrlá, I. (9) (Zde v pochybnosti – 1978);
- Kategorie D:* Walló, O. (5) (Dlouhá zima – 1997 a dříve); Štroblová, J. (21) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (5) (Jistá nepřítomnost – 1990); Kroužilová, L. (13) (Řeky tekou dál – 1998); Horynová, M. (6) (Černobílá stěna – 2007); Čačalová, L. (4) (Milostný akord – 1991, Mnichov);

zrcadlo

Kategorie A: ---

Kategorie B1: /70./ Renčová, Z. (3) (Chladná noční země – 1970); /80./ ---

Kategorie B2: /70./ --- /80./ Chytilová, L. (3) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Chytilová, L. (3) (Nebe nadoraz – 1995);

Kategorie C1: Čerepková, V. (3) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987);

Kategorie C2: Jirousová, V. (6) (Co je tu, co tu není – verze z roku 1995); Antošová, S. (3) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82);

Kategorie D: Fischerová, S. (4) (Velká zrcadla – 1990);

život

Kategorie A: Štroblová, J. (11) (Hostinec u dvou srdcí – 1966); Záborská, Z. (3) (Ani popel – 1965);

Kategorie B1: Vrbová, A. (4) (Antigony – 1969); Valachová, M. (4) (Černý kámen – 1968); Kroužilová, L. (3) (Žízlivý archanděl – 1969); /70./ Vrbová, A. (4) (Blýskání na časy – 1974); Hauková, J. (5) (Země nikoho – básně z let 1949-68, vyd. 1970); Vrbová, A. (5) (Odkud přichází hudba – 1976); /80./ Vrbová, A. (6) (Cestou necestou – 1984); Záborská, Z. (3) (Portrét mladé ženy – 1982); Štroblová, J. (10) (Čarodění – 1989); Štroblová, J. (11) (Krajina na muří noze – 1984);

Kategorie B2: /70./ Chytilová, L. (5) (Třetí planeta – 1979); Chytilová, L. (4) (Dopisy – 1977); /80./ Chytilová, L. (6) (Proč racek přemýšlí – 1984); Bratršovská, Z. (4) (Džbán bez ucha – 1983); Bratršovská, Z. (5) (Netopýr v podkroví – 1987); Bratršovská, Z. (12) (Chůdy po předcích – 1986); Chytilová, L. (8) (Nebe nadoraz – 1995); Trojanová, Z. (11) (Hoře z nerozumu – 1980); Chytilová, L. (8) (Průsvitný Sisyfos – 1988); Salaquardová, J. (4) (Snídaně na Titaniku – 1987); Fischerová, S. (3) (Chvění závodních koní – 1986); Bratršovská, Z. (7) (Městské šance – 1984);

Kategorie C1: Fuchsová, J. (3) (Americký Baedeker – 1975); Čerepková, V. (5) (Ztráta řeči – básně z let 1970 – 1972); Čerepková, V. (3) (Extra dry silence – básně z let 1972 – 1987); Valachová, M. (7) (Nebe peklo ráj – 1983);

Kategorie C2: Kotrlá, I. (7) (Února – 1985); Hauková, J. (7) (Spodní proudy – básně z let 1984-87, vyd. 1992 – původně sam.); Hauková, J. (9) (Motýl a smrt – básně z let 1970-75, vyd. 1990 – původně sam.); Antošová, S. (4) (Kalendář šestého smyslu – vyd. 1996, básně z let 1981-82); Hauková, J. (7) (Světlo v září – vyd. 1995, básně z let 1978-84); Plíšková, N. (4) (Plíšková podle abecedy – 1991);

Kategorie D: Štroblová, J. (5) (Fatamorgány – 1991); Volková, B. (3) (Jistá nepřítomnost – 1990); Fischerová, S. (3) (Velká zrcadla – 1990); Kroužilová, L. (6) (Řeky tekou dál – 1998); Prošková, H. (13) (Zametačky sněhu – 2004); Horynová, M. (3) (Černobílá stěna – 2007);

Resumé

This paper deals with analysis of motifs in the Czech female poetry written between 1968 and 1989.

It focuses on the individual figures and motifs and with the use of a particular viewpoint presents a coherent description of female poetry of the period. At the same time it looks at relations between the usage of various motifs and places the works into historical context. It needs to be acknowledged that the motifs in female poetry were strongly influenced by the cultural, political and social climate of those days, as well as contemporary literary tradition.

The language of poetry is allusive and yet informative, brief and concentrated. Poetry represents the most whole-hearted and intimate of our lives, that which is the most difficult to capture and describe by words. In this, poetry is very close to dreams: it is symbolic and often allusive representation and reflexion of reality. The method of interpretation that perceives a poem as an artificial dream and analyses its motifs, as is commonly the case with dreams, becomes especially beneficial as it draws attention to language phenomena typical for given period, group, generation or culturally-political and social climate.

The analysis proceeds from poems and their motifs through poetic images and dreaming, to a kind of testimonial of those times. Testimonials, which speak about atmosphere of the time, about social and cultural situation and contemporary representations of femininity. At the same time this work introduces poetry written by women in the second half of the 20th century, which is a topic rather lacking in academic attention.

The phrase „female poetry“ (as it is used in this paper) does not point to any qualities of the given set of text, nor does it impose any biased view on differences between the poetry of women versus men. „Female poetry“ for the purpose of this work is simply poetry written by women and any other differences between male and female poetry are for this matter secondary.

The first part of this paper, entitled *Method*, defines basic terminology: female poetry, motif, figure and representation. Following is specification of the area of literature examined here and description of the method of motif analysis itself. The second part *Motifs and figures* presents results of my scrutiny. Alphabetically ordered sections of this part deal with groups of thematically related motifs and figures, offering an overview of Czech female poetry of the period and depicting its literary and motif image.

The poetic world of Czech women reveals certain major phenomena, which accompany majority of scrutinized books of the period. An example might be the decomposition of numerous binary relations (pairs of opposing motifs), known also from general and literary discourse. Common logical pairs are disturbed and the original relation is missing. This phenomenon may be hypothetically attributed to the socio-cultural influence of „socialism“.

Results of my research show that generally the female poetry of 1960's, 1970's and 1980's disposes of the same inventory of motifs as other poetry. What is different is the emphasis on its individual items, as if all invention of the authors was used in selecting motifs from a list of items given beforehand. However, the importance of individual motifs has been changing in time.

Female poetry, though relatively young a phenomenon in the Czech poetry, is remarkable and admirable and doubtlessly deserves more attention from readers, literary critics and academics than it has been receiving so far. The world of female poetry is far from unified. Yet it is its fractionation which brings about its charm, the fact that in no particular moment it is complete, and it is continuously changing with time as well as position of its author in the culturally-political space.